

**Sverigedemokraternas ideologiska inflytande:
reaktioner på radikal högerpopulism inom etablerade
partiers valmanifest**

Valter Ambrosius Östberg

Pro gradu-avhandling i statskunskap

Handledare: Lauri Rapeli

Politics magister

Fakulteten för samhällsvetenskaper, ekonomi och juridik

Åbo Akademi

2023

**ÅBO AKADEMI – FAKULTETEN FÖR SAMHÄLLSVETENSKAPER, EKONOMI
OCH JURIDIK**

Abstrakt för avhandling pro gradu

Ämne: Statskunskap	
Författare: Valter Ambrosius Östberg	Handledare: Lauri Rapeli
Arbetets titel: Sverigedemokraternas ideologiska inflytande: reaktioner på radikal högerpopulism inom etablerade partiers valmanifest	
<p>Abstrakt: Sverigedemokraternas framgångar i svenska val under perioden från 1990-talet fram till idag är ett av de mest utmärkande dragen i den svenska politikens moderna historia. Partiet har ökat sin röstandel i riksdagsval utan uppehåll sedan 1994, och sina mandat sedan 2006. SD:s politiska inflytande har dock kritiserats av andra partier med hänvisning till dess ideologiska karaktär och bakgrund. Denna kritik var som starkast under perioden efter SD:s riksdagsinträde 2010, då samtliga riksdagspartier vägrade samarbeta med den nya utmanaren med förhoppningen att partiet därmed skulle bli utan inflytande. Även efter uteslutningspolitikens misslyckande och SD:s senare samarbete med andra högerpartier för att bilda regering återstår frågan om SD:s isolering verkligen lyckades hindra det från att få inflytande.</p> <p>Denna avhandling ämnar undersöka SD:s påverkan på andra partier under perioden 1998–2018. Avhandlingens syfte är att genom analys av de svenska riksdagspartiernas valmanifest undersöka om dessas innehåll har förändrats märkbart över tid som reaktion på SD:s framgångar. Detta sammanfattas i forskningsfrågan: <i>Har svenska riksdagspartiers valmanifest förändrats över tid som reaktion på SD:s ökande valframgång, och hur visas i så fall sådana förändringar genom dessa partiers programmatiska ställningstaganden?</i></p> <p>Reaktioner till SD mäts genom att granska partiernas valmanifest efter hänvisningar till SD eller tecken på ideologisk påverkan. SD kategoriseras tillhöra den radikala högerpopulistiska partifamiljen, och med påverkan menas förskjutningar dessa partiers ideologiska hörnstenar – nativism, auktoritarism och populism. En innehållsanalys av dessa dokument mäter hur mycket partierna hänvisar till SD eller den radikala högerpopulismens idéer och vilken inställning de uttrycker i förhållande till dem. Stycken som tolkas hänvisa till SD analyseras för att avgöra om de kan bedömas vara kritiska eller ej, samt om hänvisningar riktas mot SD:s framtid i synnerhet snarare än dess nutid eller förflutna.</p> <p>Analysens resultat visar att kvantitativa och kvalitativa förändringar har skett i hur partierna tar ställning till radikal högerpopulism i sina manifest mellan 1998 och 2018. Förändringarna har för det mesta inte gått i en enad riktning mellan alla de ideologiska komponenterna som stämmer överens med en valstrategi mot ett nytt parti. I stället har manifesten behandlat olika komponenter med olika betoning och inriktning, vilket antyder att ideologiskt inflytande från SD på andra partier inte kan mätas som samtida förändringar av alla den radikala högerpopulismens komponenter. Stegvis uppmärksammar fler och fler av de svenska partierna SD i sina valmanifest efter dess inträde i riksdagen 2010, och med fler hänvisningar från partier som även har uppmärksammat dem tidigare. Avhandlingen jämför olika partiers utveckling över en avgränsad period inom ett land och över enskilda partiers manifest mellan olika punkter i tid.</p>	
Nyckelord: valmanifest, valstrategi, ideologi, partier, inflytande, radikal högerpopulism, retorik, politisk kommunikation	
Datum: 13.11.2023	Sidantal: iii, 117, XVI

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Frågeställning.....	2
1.2. Upplägg.....	3
1.3. Avgränsningar.....	4
1.4. Bakgrund.....	7
2. Teori	15
2.1. Tidigare forskning.....	15
2.1.1. Ideologi och partifamiljer.....	18
2.1.1.1. Sverigedemokraternas ideologi.....	20
2.1.2. Partisystem.....	24
2.1.3. Politiska partier.....	28
2.1.3.1. Spelteori.....	30
2.1.4. Valmanifest.....	32
2.1.5. Valstrategier och politisk kommunikation.....	37
2.1.6. Prospektiva attacker.....	41
2.2. Hypoteser.....	42
3. Metod och material	51
3.1. Valmanifest.....	51
3.1.1. Alliansens manifest.....	53
3.1.2. Innehållsanalys.....	54
3.2. Operationalisering av SD:s ideologi.....	57
3.2.1. Radikal högerpopulism inom manifestens text.....	59
3.3. Problem och begränsningar.....	68
4. Resultat	70
4.1. Innehållsanalys.....	70
4.1.1. Hänvisningsmätning.....	71
4.1.2. Ideologiska reaktioner.....	81
4.2. Sammanfattning och hypoteser.....	96
5. Diskussion	104
Källor.....	I
Bilaga 1: Sökord från innehållsanalysens frekvensmätning.....	VIII
Bilaga 2: Valmanifestens längd och förändring över tid.....	XVI

Tabellförteckning

Tabell 1: Mandatfördelning mellan partier i riksdagen, 1988-2018 (SCB, u.å.b)	9
Tabell 2: Valresultat, andel giltiga röster per parti, 1988-2018 (SCB, u.å.c)	10
Tabell 3: Antal användningar av ”sverigedemokrat” i svenska partiers valmanifest, 1998-2018	71
Tabell 4: Antal användningar av andra partiers namn (inklusive SD:s) i svenska partiers valmanifest, 1998-2018.....	74
Tabell 5: Ursprungliga resultat av sökning efter indirekta hänvisningar till SD, 1998-2018	75
Tabell 6: Bearbetade resultat – antal indirekta hänvisningar till SD i svenska valmanifest 1998-2018	76
Tabell 7: Hypoteser och resultat	96
Tabell 8: Radikala högerpopulistiska komponenters behandling i manifesten, förändring 2018 jämfört med 1998.....	98
Tabell 9: Bearbetade hypoteser och resultat	113

1. Inledning

Det svenska partisystemet rubbades år 2010. Ett nytt parti gjorde inträde i riksdagen för första gången sedan 1991. Detta parti var Sverigedemokraterna (SD), en nationalistisk grupp som ansågs höra till en högerextrem ideologi utan föregångare inom svensk riksdagspolitik i modern tid (Backlund, 2020, s. 66–67; Sveriges Radio, 2022).

Ett årtionde senare utgör SD numera ett av partierna med högst väljarstöd i Sveriges riksdag – antingen på andra eller tredje plats i storleksordning efter röstantal beroende på vilken opinionsundersökning som används (Rosén, 2021; Mellin, 2022; Novus, 2022). Men trots denna till synes starka ställning, och den mandatmässiga makt den medfört åt partiet, har SD under största delen av sin tid i riksdagen bemötts av andra partier med skarp kritik och en implicit överenskommelse om att utesluta dem från parlamentariskt samarbete (Backlund, 2020, s. 22). SD var därför länge ett parti utan officiellt inflytande i regeringsbildningssamtal, trots dess upprepade framgångar i riksdagsval och ökande mandatantal.

Det politiska läget som under mer än ett årtionde rådde i nationen och som begränsade SD till isolerat utanförskap har sedan 2019 upphört att existera. I dagsläget åtnjuter partiet samarbete från både Moderaterna och Kristdemokraterna (Backlund, 2020, s. 23), och har därför större möjlighet att delta i en regeringsbildning under de kommande åren än någonsin tidigare. Ytterligare fick partiet 2021 för första gången inflytande i ett gemensamt budgetförslag som majoriteten av riksdagen röstade för (Fors & Bengtsson, 2021). Trots denna förändring i nutidsläget och partiets framtidsutsikter är det ändå relevant att undersöka SD:s påverkan inom svensk politik under de senaste tre årtiondena som det varit en betydelsefull politisk aktör, och den unika roll det hade.

Olika förklaringar har formulerats för hur SD kunnat nå så stora framgångar under 2000-talets första kvartssekel. Partiets egen retorik har ofta proklamerat sin identitet som ett alternativ till den etablerade politiken – Sveriges ”enda [alternativt ”enda riktiga”] oppositionsparti” (Sverigedemokraterna, 2017; Åkesson, 2015; Lindroos, 2015). Detta kan bidra till en förenklad bild av SD – som helt utan påverkan och in-

flytande på den politiska diskursen utanför partiet kring de frågor som det tagit upp. Samhällsvetenskaplig forskning har förmågan att låta oss ifrågasätta och verifiera sådana historiska narrativ, och därigenom få en djupare förståelse för vår politiska värld. Avhandlingen ämnar därför undersöka i vilken grad SD faktiskt har eller inte har haft inflytande hos de etablerade riksdagspartierna under de senaste två årtiondena. Huruvida SD, via sin framträdande plats inom politisk diskurs sedan millennieskiftet, har lyckats sätta sin prägel på de övriga partierna – både på deras politiska agendor och kampanjer – framstår som ett intressant och alltför utforskat tema. Om ett annat synsätt på SD:s inflytande antas än ett som är snävt fokuserat på koalitionsmöjligheter och ministeruppdrag kan eventuellt en annorlunda bild uppstå. Har SD utan att ha haft regeringsmakt ändå ökat andra partiers intresse för och handlingar gällande frågor såsom invandring, flyktingpolitik, EU-integrering och den svenska nationalidentiteten? Har den svenska politiska retoriken ändrats till att innehålla drag av elitism eller välfärdschauvinism från partier som tidigare talat en annan dialekt?

Avhandlingens syfte är att undersöka om det i de svenska riksdagspartiernas valmanifest eller valplattformar kan märkas reaktioner som har inspirerats av SD:s valframgång. Med reaktioner menas förändrade ställningstaganden och retorik i sakfrågor kopplade till SD och dess ideologi, men även förekomsten av hänvisningar till eller retoriska attacker mot partiet. Mitt antagande är att ju mera väljarstöd SD får över tid – både vad gäller hur stora ökningar som görs i varje val och hur länge denna trend fortsätter utan avbrott – desto tydligare blir deras inverkan på andra partiers program.

1.1. Frågeställning

Utifrån detta syfte formuleras avhandlingens forskningsfråga som följande: *Har svenska riksdagspartiers valmanifest förändrats över tid som reaktion på SD:s ökande valframgång, och hur visas i så fall sådana förändringar genom dessa partiers programmatiska ställningstaganden?*

Genom en komparativ studie jämförs de svenska riksdagspartierna i förhållande till SD:s ideologi över en 20-års tidsperiod. Avhandlingen består av en kvalitativ och kvantitativ innehållsanalys av de sju partiernas valmanifest.

Kvalitativ och kvantitativ metod används för att notera påverkan från SD, både genom indirekta eller direkta hänvisningar till själva partiet, samt genom stycken inom manifesten som via ställningstaganden eller retorik visar position och förskjutning över tid i förhållande till radikal högerpopulism. Direkta hänvisningar definieras som omnämningar av partiet via dess namn. Indirekta hänvisningar definieras som språkbruk som tolkas anspela på SD men utan att använda namnet.

Avhandlingen är avgränsad i tid mellan valåren 1998 och 2019. Under denna period hölls sex riksdagsval i Sverige (och fem europaparlamentsval) (SCB, u.å.a). Varje valmanifest från ett enskilt parti utgör en observation, varav ett per parti hämtas från varje riksdagsvalår (42 st. totalt).

1.2. Upplägg

I kapitel 1 behandlas avhandlingens frågeställning. Kapitlet diskuterar även de avgränsningar som har använts för att precisera avhandlingens omfång i tid och vilka partier som behandlas. Slutligen ges en tidslinje över relevanta bakgrundsfakta, både gällande Sverigedemokraterna och de övriga riksdagspartierna. SD:s historia som parti diskuteras och frågan huruvida det har utvecklats och förändrats sedan dess grundande belyses. SD:s framgångar i riksdagsvalen under perioden analyseras, med fokus på hur partiet reagerade på resultatet under följande mandatperiod, samt vilken sorts kampanj och politik det förde genom sitt manifest. Slutligen ges en sammanfattning av partiets ideologiska utveckling, utifrån dess partiledares uttalanden och valmanifest. Fokus ligger på att identifiera drag ur partiets historia som kännetecknar dess politiska identitet, samt även sådana egenskaper som partiet har övergett eller utvecklat sig bort ifrån. Partiet behandlas även från ett europeiskt perspektiv med fokus på dess ideologiska samhörighet med en bredare internationell partifamilj. SD

kategorisering som ett av de radikala högerpopulistiska partierna som mycket tidigare forskning har behandlat.

Kapitel 2 redogör för forskningsläget inom statsvetenskaplig litteratur, samt förklarar teoretiska grunder gällande avhandlingens viktiga teman. Begreppen ideologi tas upp och SD klassificeras i förhållande till det, på basis av både tidigare forskning och uttalanden från partiet i bl.a. valmanifest och partitidningar. Bland de övriga teman som behandlas finns även Sveriges partisystem, partiers valstrategier och begränsningar på deras beteende, inflytande och påverkan från nischpartier samt partifamiljen populistiska radikala högerpartier. Slutligen formuleras avhandlingens hypoteser.

Kapitel 3 behandlar avhandlingens material – valmanifest – och förtydligar metoderna som innehållsanalysen använder. Innehållsanalysens olika steg beskrivs i detalj. Operationaliseringar av relevanta begrepp såsom radikal högerpopulism och inflytande från SD konkretiseras också. Kapitlet avslutas med en kritisk diskussion om metoden och dess begränsningar.

I kapitel 4 presenteras resultatet från innehållsanalysen. Kapitlet är indelat i underkapitel som diskuterar analyserna av hänvisningar till SD och ideologisk förskjutning var för sig. Data från analyserna presenteras även grafiskt genom tabeller. Resultaten diskuteras slutligen i förhållande till avhandlingens hypoteser.

Kapitel 5 reflekterar över avhandlingens resultat. Slutsatserna från innehållsanalysen diskuteras och olika tolkningar av dem tas upp. Möjliga områden för framtida forskning föreslås utifrån avhandlingens resultat.

1.3. Avgränsningar

Avhandlingens ambitioner begränsas till att undersöka valmanifest. Manifesten analyseras som uttryck för de respektive partiernas ideologiska placeringar och ställningstaganden på väljararenan, som en del av dess valkampanjer och som en följd av dess valstrategier. Hur partierna agerar efter valet som ett manifest gavs ut inför, på

den parlamentariska arenan genom lagstiftning, och huruvida deras ställningstaganden inom manifesten i praktiken förverkligas eller överges är därför frågor som ligger utanför avhandlingens omfattning och kommer inte att diskuteras¹. Partiernas valmanifest antas ge en omfattande bild av hur partierna valt att profilera sig inför val. Dess innehåll ger tydliga indikationer om vilka ställningstaganden i politiska frågor partierna valt att signalera och vilka frågor de valt att lyfta fram överhuvudtaget.

En av avgränsningarna som görs i avhandlingen är att fokusera enbart på riksdagspartiernas beteende på den nationella politiska nivån. Politik som är begränsad till de lokala eller kommunala nivåerna beaktas inte. Detsamma gäller partiernas handlingar eller valkampanjer som enbart omfattar kommunala politiker eller frågor. Vidare avgränsas avhandlingens intresseområde till partiernas handlingar och ideologiska perspektiv såsom de manifesteras på väljararenan. Med väljararenan avses sådana politiska utrymmen där konflikt äger rum mellan partier och de omtvistade resurserna är röster inom val (Backlund 2020, s. 45). Detta kontrasteras med den parlamentariska arenan, som menas inbegripa konflikt över sådana resurser som regeringsmakt eller kontroll över lagstiftande församlingar (Backlund, 2020, s. 49).

Avhandlingen avgränsas i tid till perioden 1998–2018. Detta motiveras av att perioden omfattar åren då SD gjorde inträde i riksdagen och det svenska partisystemet. Under denna period hade de etablerade partierna flera möjligheter att reagera på SD som ett nytt politiskt fenomen. Perioden sträcker sig även tillräckligt långt att den ger möjlighet att observera när partier kunnat se hur deras egna reaktioner har utspelat sig, och därefter kunnat omvärdera sina strategier samt haft möjlighet att byta förhållningssätt mot SD, varpå partisystemet återigen kunnat reagera. En stor mängd forskning om svenska partier och SD under denna period finns tillgänglig, vilket ökar avhandlingens förmåga att utnyttja tidigare akademiskt arbete. Den angivna perioden är emellertid tillräckligt kort för att avhandlingens omfattning inte ska bli alltför brett och tappa kopplingen till ett specifikt händelseförlopp inom svensk politiska historia. Data från perioden finns och kan användas som berör SD:s inträde i riksdagen, uppkomsten och upplösningen av en cordon sanitaire emot SD samt partiets kontinuerligt stigande väljarstöd.

¹ Empirisk forskning antyder emellertid att partier, trots hög skepsis bland moderna väljare, tenderar att följa åtminstone specifika löften de givit i sina manifest om sakfrågor efter valseger (se Bara, 2005).

Valmanifesten som används i avhandlingens analys är avgränsade till de från partier som hade representation i riksdagen under SD:s framväxt från år 1998. Denna grupp består av de sju partierna Socialdemokraterna (S), Moderaterna (M), Vänsterpartiet (V), Kristdemokraterna (KD), Centerpartiet (C), Liberalerna (L/FP)² och Miljöpartiet (MP). Avgränsningen till dessa partier motiveras av att försöka ge en bild av (det parlamentariska) partisystemets reaktion i dess helhet. En studie av endast höger- eller vänsterpartier, eller bara de två stora partierna (S och M), skulle säkerligen ge användbar information men kan tänkas ge en alltför begränsad bild av var SD kunnat ha en påverkan. Att avhandlingen inte innefattar utomparlamentariska partier – såsom Piratpartiet, Sveriges Kommunistiska Parti eller Feministiskt initiativ – motiveras av avståndet mellan dessa och det annars tätt sammankopplade partisystemet som existerar inom riksdagen, samt det låga intresse som finns bland väljare för dessa alternativ (se tabell 2).

Partierna som undersöks i denna avhandling är samtliga partier som är representerade i Sveriges riksdag och som varit det under den avgränsade 20-årsperioden. Samtliga var sedan länge etablerade riksdagspartier när SD år 2010 fick sina första riksdagsmandat. Därtill undersöks även SD, men dock endast för att avgöra och mäta eventuell påverkan som dess framgång inom partisystemet kan ha haft på de etablerade partiernas manifestinnehåll.

Begreppet *etablerade partier* används i denna avhandling som samlingsterm för den första gruppen, d.v.s. riksdagspartierna minus SD. Termen används synonymt med benämningen ”mainstreampartier”, som använts av bl.a. Backlund (2020, s. 6, 64). Ett möjligt problem med denna benämning är att det kan ge en missvisande bild av de sju partiernas ställning inom partisystemet att beskriva dem som ”etablerade”. Termen kan antyda att deras ställning som riksdagspartier utgör en väsentlig egenhet som dessa partier har till skillnad från andra, och ge intrycket av en rigid konstellation partier som SD nödvändigtvis var främmande i och där alla andra partier var accepterade. Det kan även uppfattas anta en populistisk synvinkel, där de övriga riksdagspartierna betraktas som *etablissemangen* och bär på en fientlig inställning mot SD. Däremot betonar termen den bakgrund som dessa partier hade inom riksdagen.

² Partiets namn var Folkpartiet under större delen av perioden, men ändrades till Liberalerna 2015 (Björklund, 2015, 22 november). Förkortningen FP används i avhandlingen när valet mellan 1998 och 2014 diskuteras, och L för 2018 års val.

gen och hur SD därmed kan förstås som avsevärt annorlunda. Vid sidan om etablerade partier används även termen riksdagspartier utbytbart, särskilt när det talas om de sju partierna vid tidpunkter då SD ännu inte gjort inträde i Sveriges riksdag.

Avhandlingen är inriktad på att undersöka huruvida de etablerade partierna reagerat mot SD:s framgång på väljararenan – och senare även dess riksdagsinträde – på sätt som kan märkas genom att jämföra partiernas valmanifests innehåll. Om detta besvaras jakande ämnar undersökningen även studera hur de etablerade partiernas manifest ändrades som reaktion på det nya partiet. Ett tema som denna undersökning därför utelämnar är partiets icke-programmatiska förändringar, såsom partiets benägenhet att samarbeta och bilda regering med olika partier. Frågor kring koalitionsbildningar, menar Backlund (2020, s. 6, 37), kan särskiljas som tillhörande den parlamentariska arenan, där förhandlingar och överenskommelser hör till en pågående process. Detta till skillnad från sådana ställningstaganden som partier antar i sina manifest och program, som i stället kan uppfattas fastslå mer rigida uppgifter om partiets identitet, och som därmed ges en viss permanens, åtminstone inom en valkampanj. Dessa sorters dokument förstås snarare vara inriktade mot allmänheten i syfte att påverka väljares uppfattning av partiet, varför de i denna avhandling förstås höra till väljararenan.

1.4. Bakgrund

Under den avgränsade tidsperioden ställdes det etablerade svenska partisystemet inför ett nytt parti: SD. Partiets framväxt sammanföll med en internationellt växande högerradikal ideologisk trend i Europa. År 2010 gjorde partiet genomslag i riksdagen efter att ha ökat sin röstandel i varje val sedan 1988. Efter detta genombrott har SD:s väljarstöd fortsatt växa, och den politiska utmaningen som det ställt de övriga riksdagspartierna inför har blivit allt tydligare.

SD:s riksdagsinträde 2010 var chockerande för många inom politiken, journalistiken och samhällsforskningen. Partiet var då 22 år gammalt och dess rykte färgades till stor del av nära kopplingar till nynazism vid dess uppkomst. SD grundades 1988 som

ett nytt parti innehållande anhängare från det f.d. Sverigepartiet. Bland tidiga parti-medlemmar fanns en grupp som hade tillhört den utomparlamentariska, högerextremistiska och rasistiska organisationen Bevara Sverige Svenskt (Rydgren, 2006, s. 108; Rydgren & van der Meiden, 2019, s. 450; Jungar & Jupskås, 2014, s. 221).

Efter 22 års verksamhet hade SD när det ställde upp i valet 2010 enligt egen utsago lämnat denna bakgrund bakom sig. Man förespråkade numera en assimilerande men öppen svenskhetnorm. Partiet hade nya grundvärderingar som motiverade det att fördöma extremism och rasism för att i stället predika socialkonservatism. Bland följderna av partiets omvandling var att ett drygt hundratal partimedlemmar hade uteslutits och att SD påstod sig att vara frångått det parti som Sverigedemokraterna hade varit under tidigare årtionden (Backlund 2020, s. 67–68). De kopplingar som fanns mellan SD och nazistiska organisationer, särskilt avseende partiets ledarskap under perioden 1989–1995, menar Hellström (2013, s. 77), betraktades av partiledningar efter denna period som något man ”gjor[t] upp med” och lagt bakom sig. SD:s hemsida (Sverigedemokraterna, u.å.) beskriver saken som följande:

Vägen från grundandet till idag har inte varit spikrak. Vi har blivit flitigt granskade och det har faktiskt hänt att vi gjort fel, inte minst under ungdomsåren. Men vi har mognat och lärt oss av våra erfarenheter.

Ur ett internationellt perspektiv kopplades partiet samman med en växande populistisk våg runtom Europa. I sitt valmanifest från 1998 anknyter sig SD – som då beskrev sig som ett ”nationaldemokratiskt mittenparti” – nära med de övriga nationaldemokratiska partierna i Europa. Som andra partier i denna grupp nämner manifestet Front National³ i Frankrike, Vlaams Blok i Belgien och Die Republikaner i Tyskland (Svensk nationell datatjänst, u.å.d).

Tidigare forskning har utpekat andra inspirationskällor, däribland partier såsom det italienska nyfascistiska MSI och det brittiska NF (Rydgren, 2006, s. 109). Hägglund (2013) drar kopplingar mellan FPÖ i Österrike samt Ny demokrati i Sverige. Hellström och Hervik (2014) identifierar DF i Danmark som ett parti inom den växande familjen radikala högerpopulistiska partier, och SD som dess svenska systerparti. Jungar och Jupskås (2014) instämmer och lägger även till Finlands PS i denna familj. Samtidigt fastslår de att dessa tre nordiska partier inte liknar FrP i Norge, eftersom

³ Numera Rassemblement National.

detta parti avsevärt skiljer sig från dem ideologiskt och närmare liknar den konservativa partifamiljen.

Kopplingar mellan SD och den radikala högerpopulistiska partifamiljen berodde inte enbart på samtida ideologiska mönster, utan även på partiets internationella förbindelser. Ett exempel är det franska radikala högerpopulistiska partiet Front National, som inför riksdagsvalet 1998 gav materiellt och finansiellt stöd till SD:s valkampanj (Hellström, 2013, s. 77; Rydgren, 2003, s. 2).

SD utgjorde en stark utmanare redan från dess första lyckade kampanj, då partiet gick från noll mandat 2006 till fler än både Vänsterpartiet och Kristdemokraterna inom loppet av ett val (se tabell 1). Även före dess slutgiltiga riksdagsinträde hade andelen av giltiga röster som gick åt SD ökat utan avbrott under de tre val som hållits sedan partiet grundades (se tabell 2).

Tabell 1: Mandatfördelning mellan partier i riksdagen, 1988-2018 (SCB, u.å.b)

	1988	1991	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018
M	66	80	80	82	55	97	107	84	70
C	42	31	27	18	22	29	23	22	31
L	44	33	26	17	48	28	24	19	20
KD	0	26	15	42	33	24	19	16	22
MP	20	0	18	16	17	19	25	25	16
ND	..	25	0	0
S	156	138	131	161	144	130	112	113	100
V	21	16	22	43	30	22	19	21	28
SD	0	0	0	0	0	0	20	49	62

Tabell 2: Valresultat, andel giltiga röster per parti, 1988-2018 (SCB, u.å.c)

	1988	1991	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018
M	18,3	21,9	22,4	22,9	15,3	26,2	30,1	23,3	19,8
C	11,3	8,5	7,7	5,1	6,2	7,9	6,6	6,1	8,6
L	12,2	9,1	7,2	4,7	13,4	7,5	7,1	5,4	5,5
KD	2,9	7,1	4,1	11,7	9,1	6,6	5,6	4,6	6,3
MP	5,5	3,4	5,0	4,5	4,6	5,2	7,3	6,9	4,4
S	43,2	37,7	45,3	36,4	39,9	35,0	30,7	31,0	28,3
V	5,8	4,5	6,2	12,0	8,4	5,8	5,6	5,7	8,0
SD	0,4	1,4	2,9	5,7	12,9	17,5
ö*	0,7	7,7	2,3	2,2	1,7	2,7	1,4	4,1	1,5

*ö = Övriga partier

Under de 16 år som gått sedan det högerpopulistiska partiet Ny Demokrati lämnade riksdagen efter valet 1994 hade en ”anmärkningsvärt stabil” konstellation partier utvecklats i Sverige (Backlund, 2020, s. 63–64). Samtliga av de sju partier som hade ledamöter efter detta år behöll sin plats genom fyra val. Detta partisystem var välbalanserat och kunde delas upp i två breda grupperingar enligt vänster-höger-skalan, med tre partier i det rödgröna blocket och fyra i det borgerliga.

Bemötandet som SD fick från de övriga riksdagspartierna efter att det lyckats vinna ledamöter var bestämt och tydligt. En konsensus om att inget samarbete skulle föras med SD av något av de etablerade partierna uppstod snabbt (Backlund, 2020, s. 197). Detta var en relativt unik situation från ett jämförande perspektiv. I flera europeiska länder inträdde partier från den radikala högern i parlamenten under 1990- och 2000-talen (Rydgren & van der Meiden, 2018, s. 440). I ett antal västeuropeiska länder var reaktionen från etablerade högerpartier då att samarbeta med dem och bilda regeringar med deras stöd eller som koalitionspartner (Mudde, 2007, s. 157).

Ett annat resultat i vissa länder var i stället en konvergens kring en icke-radikal politik mellan de etablerade partierna, för att skapa en s.k. ”antipakt” mot det högerradikala partiet (Backlund 2020, s. 21). Etablerade partier använde antipakter för att förhindra högerradikala partier från att få inflytande genom att isolera dem parlamenta-

riskt. I Sverige uteslöt de etablerade riksdagspartierna 2010 på detta sätt enhälligt samarbete med SD (Hellström & Hervik, 2014, s. 453). Deras ställning förstärktes efter valet 2014, när en regeringskris löstes genom ett avtal mellan S och MP i regeringen och de borgerliga partierna – M, KD, L och C – i oppositionen, om att inte rösta mot regeringens budgetförslag under 8 års tid, även om regeringen skulle ändras under perioden, för att på så sätt isolera SD från påverkan och inflytande (Lindroos, 2015). Denna svenska sjupartikonsensus⁴ mot SD – efter 2014 känd som Decemberöverenskommelsen (Backlund, 2020, s. 69–70) – var under en period en stark kraft inom landets politik.

I takt med SD:s valframgång under åren före 2010 tog dess representanter avstånd från partiets ursprung. Partiledningen har sedan 1990-talets andra hälft försökt motarbeta bilden av partiet som starkt förknippat med rasism, en bild som funnits sedan dess bildande 1988. År 1999 förkastade SD nazism (Rydgren, 2006, s. 108). År 2005 valdes Jimmie Åkesson till ny partiledare. Det har påpekats att Åkesson som partiledare endast sällan talat om partiets grundande och tidiga historia (Hellström, 2013, s. 77). Redan 2006 förkunnade han att SD ”är inte samma parti som [det] var för 10-15 år sedan” (MyNewsDesk, 2006). År 2011, efter partiets framgångsrika riksdagsinträde, antog SD ett nytt principprogram. Detta har uppfattats som ett ytterligare försök att göra SD ”mer respektabelt” genom att tona ned nationalismen (Backlund, 2020, s. 68), men siktade snarare till att ge begreppet en ny och mer positiv klang.

I principprogrammet från 2005 är partiets mest iögonfallande paroll frasen ”Låt Sverige förbli Sverige”. Detta är vid första anblicken en formulering som uttrycker en konservativ, nativistisk och traditionalistisk hållning. Men det kan också tolkas som en smärre och inte omedveten omformulering av partiets tidigare slagord och namnet på dess föregångarorganisation ”Bevara Sverige svenskt” – en jämförelse som Hellström (2013) har uppmärksammat och som Jimmie Åkesson har antytt stämmer (Delby & Wrede, 2013).

Jämfört med det tidigare principprogrammet från 2005 var innehållsförändringen i det nya programmet relativt liten, åtminstone vad gäller de frågor och teman som

⁴ V deltog inte i decemberöverenskommelsen men hade separat uttryckt fortsatt fientlighet till SD och menade sig ha inflytande på regeringen (Snecker, 2015). Detta kan dock kritiseras. Backlund betraktar V som ett oppositionsparti som regeringen tagit avstånd från (2020, 209–210). Ur detta perspektiv skulle det snarare handla om två olika antipakter: en från V och en från de sex partierna kring decemberöverenskommelsen.

lyftes i det tidigare, bortsett från den sidantalsmässiga expansion som skett i det senare. Den beskrivning av nationalismens innebörd som ges i programmet från 2005 hyllar även den respekt för demokrati och mänskliga rättigheter, värdet av kulturell mångfald och en ”öppen svenskhet” som tillåter ”människor med annat ursprung att tillhöra den svenska nationen” (Svensk nationell datatjänst, u.å.b, s. 5–6).

Sverigedemokraterna är inte antidemokratiska extremister utan ett parlamentariskt parti. (Ur SD:s valmanifest 1998, Svensk nationell datatjänst, u.å.d, s. 24).

Förvisso inleddes det ovanstående programmet med en reflektion om partiets grundande 1988, ”som ett intresseparti för svenskar”, medan principprogrammet från 2011 snarare kallar dess mål ”att formera en demokratisk, politisk rörelse som skulle slå vakt om den gemensamma nationella identitet som utgjort grunden för framväxten av välfärdsstaten och vårt lands fredliga och demokratiska utveckling”. Det senare programmet undviker därtill att nämna partiets historia direkt och utelämnar retorik såsom ”Låt Sverige förbli Sverige”⁵. Men liknande attityder mot en mängd ämnen uttrycks i bägge dokumenten. I synnerhet utgör inställningen att assimilering är eftersträvansvärt en hörnsten för det centrala politiska budskapet om begränsad invandring. Därtill tar man i bägge programmen retoriskt avstånd från och kontrasterar implicit sina egna principer mot andra som har en mer rasistisk klang. SD:s nationalism sägs vara ”antirasistisk”, ”demokratisk” och inte baserad på ”genetisk grupptillhörighet” (Svensk nationell datatjänst, u.å.c, s. 13).

Likt partiets tidigare program uttrycker SD i sitt principprogram från 2011 – som i reviderat format gavs ut som dess nyaste principprogram 2019 – en syn på det svenska samhället som färgas av ett upplevt existentiellt hot från utländska kulturer. Mångkultur beskrivs som ett samhälle där uppmuntran ges till existensen av många olika kulturer och invandrargrupper, en aktiv strävan mot kulturell och identitetsmässig assimilering och avsaknaden av en majoritetskultur som är överordnad. Begreppet mångkulturalism används för att beskriva samhällsidealet runt en mångkultur. Mångkulturer beskrivs som att ha enhetligt problematiska konsekvenser för samhällena där de skapas, varför mångkulturalism inom samhället nödvändiggör arbete

⁵ Dock förekom samma mening 2010 i SD:s kulturpolitiska manifest (Hellström, 2013, s. 78).

som bekämpar bevarandet av invandrargrupperns ursprungliga kulturer och identiteter. Programmet säger om förhållandet mellan kultur och nation att

[k]ulturimpulser som utan att anpassas till svenska förhållanden inympas i det svenska samhället av makthavare eller grupper som inte själva ser sig som svenska betraktar vi dock inte som en del av den svenska kulturen utan snarare som en form av kulturimperialism (Svensk nationell datatjänst, u.å.c).

Detta visar kontinuitet med det föregående programmet från 2003, som även det uttrycker en etnopluralistisk verklighetssyn och agenda. I detta program, förklarar Rydgren (2006, s. 109–111), förmedlas en xenofobisk grund för partiets politik, som uppfattar förekomsten av andra kulturer inom samma stat som ett hot mot svenskheten och anser att det äventyrar den svenska kulturens dominans. Att vara svensk och tillhöra det svenska folket definieras i programmet inte enbart utifrån kultur, utan som den ”som av sig själv och som av andra uppfattas som svensk” (Svensk nationell datatjänst, u.å.b, s. 6). Av detta skäl blir det nödvändigt att begränsa invandring, och uppmuntra frivillig återvandring genom statlig intervention för att göra livet i Sverige mindre attraktivt för invandrare (Rydgren, 2006, s. 110–111).

Före riksdagsinträdet uttryckte SD:s retorik temat att alla riksdagspartier var enade kring en mer eller mindre identisk politik som inte tillät det vanliga folket någon möjlighet att säga nej. Detta uttrycktes i 1998 års valmanifest genom bl.a. hänvisningar till ideologiska linjer, om att ”[s]ocialisterna och liberalerna försöker lura svenska folket” och ”[n]är socialister och liberaler bildar enhetspartier i EU-parlamentet, strävar de, uttalat eller inte, efter att skapa Europas förenta stater”. Samma budskap kring politiken uttrycktes även genom en fientlig inställning mot och upprepade hänvisningar till eliter och elitstyre, t.ex. ”[v]arför får vi inte veta sanningen, vad vill de dölja för oss?”, ”[p]artieliterna sitter i Bryssel och Strasbourg och behandlar sina före detta fosterländer som valkretsar” och ”[s]amhällsproblematiken går inte att lösa om inte vi vanliga människor kommer in i maktens korridorer” (Svensk nationell datatjänst, u.å.d). I valmanifestet från 2010 kunde samma tema märkas:

Sverigedemokraterna är ett Sverigevänligt parti, fritt från stelbent blockpolitik och fritt från ideologiska skygglappar. Sverigedemokrater-

na är ett parti som i alla lägen sätter svenska intressen i första rummet (Svensk nationell datatjänst, u.å.e).

Enligt partiets uttalanden var SD ensam förespråkare av den enda politik som överensstämde med folkets vilja, särskilt i invandringsfrågan. Den politiska isolering partiet utsattes för av de etablerade riksdagspartierna kan därför ha gett stöd till dess påståenden om att vara det enda alternativet som verkligen skilde sig från den rådande invandringspolitiken, genom att signalera dess utmärkande egenskap och kontrast mot regeringen (se van Spanje & de Graaf, 2018, s. 7).

Denna isolering varade dock inte för evigt. En omfattande konsensus mellan de etablerade riksdagspartierna kring SD:s unika och förkastliga karaktär kan inte längre hävdas existera. Det har påståtts att upphävandet av antipakten först offentliggjordes av Moderaternas partiledare Ulf Kristersson, i samband med ett möte om att ingå politiskt samarbete med SD (Backlund, 2020, s. 23). Efter mötet kallade han SD ”ett parti som andra” (Öjemar, 2019). Därmed markerade M sin ovilja att fortsätta behandla SD som ett unikt parti och till varje pris isolera det i riksdagen.

Mycket av det tidigare intresset från akademiskt håll för SD påverkan på svensk politik var motiverat av att vilja förstå det svenska exemplet, som uppfattades skilja sig från internationella trender i hur radikala högerpartier uppstår och bemöts av etablerade partier. Forskning kring den radikala högern behandlade Sverige som ett avvikande eller kontrasterande exempel, jämfört med andra länder där sådana partier lyckades göra genomslag tidigare (se Rydgren, 2007, s. 255; Rydgren & van der Meiden, 2019, s. 440).

Idag är denna sorts frågor inte lika aktuella. Sedan antipakten emot SD slutade omfatta samtliga partier och flera av de etablerade partierna accepterade att SD kan ha inflytande i regeringen har det svenska exemplet därmed upphört vara unikt. Den omfattande cordon sanitaire som upprätthållits kring SD existerar i stället numera som ett studieobjekt som är avgränsat i tid, med bestämda start- och slutpunkter. Denna politiska förändring medför nya möjligheter för statsvetenskaplig forskning som syftar till att undersöka perioden som ett politiskt fenomen, och nå en djupare förståelse kring de delaktiga aktörerna däri.

Österrike utgör ett annat fall där ett radikalt högerpopulistiskt parti behandlats likt SD. Inom Österrikes partisystem före år 2000 existerade en bred politisk konsensus mellan partierna som motsatte sig det högerradikala FPÖ (Backlund 2020, s. 59–60), men som sedan upphörde när partiet tilläts bilda koalitionsregering med ett etablerat högerparti. Genom ett förlopp som liknar det österrikiska exemplet förekom inom svensk politik en bred antipakt emot Sverigedemokraterna under en viss period, för att sedan ta slut och ersättas av en ny dynamik mellan de etablerade partierna och SD. Sveriges partisystem kan följaktligen inte längre diskuteras i presens som ett avvikande exempel från normen i europeiska länder kring radikala högerpartier.

Ny forskning kan däremot motiveras som relevant, t.ex. med hänvisning till ett bredare intresse för partiets strategiska och retoriska anpassning till radikala högerpopulistiska partiets genomslag inom politiken. Forskare har även visat intresse för att undersöka de svenska antipakternas upplösningar (se Rydgren & van der Meiden, 2018). Framtida forskning kring detta ämne kan ge djupare insikt kring orsakerna bakom SD:s framgång, och eventuellt besvara frågorna huruvida faktorerna inom Sverige som tidigare hindrade uppkomsten av ett inflytelserikt radikalt högerpopulistiskt parti förändrades eller slutade vara gällande.

2. Teori

2.1. Tidigare forskning

Statsvetenskaplig forskning kring SD har blivit vanligare under de senaste två årtiondena. I takt med partiets politiska framgångar har det akademiska intresset ökat, och både artiklar och böcker om ämnet har producerats. Det har även funnits intresse för SD:s ovanliga ställning på den parlamentariska arenan och hur denna är avvikande jämfört med ideologiskt besläktade partiets ställningar i andra europeiska länder. Forskning kring SD har dock även undersökt dess likheter med andra radikala högerpartier i Europa, exempelvis vad gäller dess stöd från arbetarklassväljare, en mål-

grupp som tidigare haft överväldigande socialdemokratiska preferenser (se Oskarson & Demker, 2012 och Arzheimer, 2012). Ytterligare har SD:s fortsatta framgång, särskilt sedan 2018, tillsammans med upplösandet av antipakter mot partiet från vissa etablerade partier gett upphov till historiska analyser av radikalhögerens tillfälliga uteslutning från inflytande i Sveriges riksdag (se Rydgren & van der Meiden, 2018).

Nyligen har SD använts som forskningsobjekt inom statsvetenskap för att dra slutsatser om hur etablerade aktörer inom stabila partisystem bemöter högerradikala partier. Backlund (2020, s. 6) diskuterar i denna anda flera av de teman som behandlas i denna avhandling och har varit användbar för avhandlingens undersökning om samma område och studieobjekt. Inspiration har hämtats från Backlunds bredare undersökning av SD som ett radikalhögerparti och dess roll inom det svenska partisystemet, både parlamentariskt och valmässigt. Avhandlingens fokus ligger på att utforska hur Sveriges mainstreampartier har reagerat på SD:s närvaro och framsteg i val, hur de har anpassat sina strategier och sin politik. Denna avhandling begränsas dock, till skillnad från Backlund (2020, s. 5), till den nationella nivån och beaktar inte politik – vare sig val, koalitionsbildning eller offentliga beslut – på lokal nivå.

SD kan undersökas som ett exempel på ett gediget radikalt högerparti som isolerats av samtliga övriga partier inom nationell politik. Backlund argumenterar för SD som särskilt passande och generaliserbart för denna sorts analys, eftersom det saknas alternativa externa eller icke-ideologiska orsaker till att den radikala högern isolerats inom riksdagen. Detta sticker ut i jämförelse med andra isolerade högerradikala partier i Västeuropa. Exempelvis AfD i Tyskland, som har den externa faktorn att det inte ursprungligen var ett radikalt högerparti utan fortfarande var ett generellt anti-EU-parti när det isolerades av en antipakt mellan centerpartierna. Däremot kan SD:s isolering kopplas direkt till beslut från de etablerade partierna baserade på dess ideologiska karaktär och inte förklaras med andra kontextmässiga orsaker – åtminstone inte i samma grad som i övriga europeiska länder (Backlund 2020, s. 61–62).

Denna avhandling undersöker inflytande från SD på etablerade partier. Inflytande från SD mäts genom två fenomen: förändring av uppmärksammade ställningstaganden i de etablerade partiernas valmanifest och hänvisningar till SD i manifestens text, antingen uttryckligen eller indirekt. Bägge dessa fenomen tolkas utifrån en analytisk grund i politiska partiers incitament, preferenser och intressen. Av dem kan frågan

om huruvida partiernas ställningstaganden förskjutits i förhållande till SD:s ideologi uppfattas som en *sakpolitisk strategi*, medan frågan om huruvida hänvisningar till SD är framträdande eller inte kan kategoriseras som en *icke-sakpolitisk strategi*⁶, enligt Backlunds tudelning (2020, s. 24–25).

Sakpolitiska strategier kan definieras som sådana som går ut på att partiet i fråga utför någon anpassning inom sakpolitiska frågor (Backlund, 2020, s. 37). Under kategorin sakpolitiska strategier placerar Meguid (2008, s. 30) tre särskilda strategier, nämligen avvisande, fientliga samt tillmötesgående strategier. Dessa behandlas i underkapitel 2.1.5. Icke-sakpolitiska strategier kan definieras som alla övriga åtgärder etablerade partier kan använda för att minimera antalet väljare de förlorar till radikala högerpartier. Till kategorin icke-sakpolitiska strategier hör antipakter (Backlund, 2020, s. 25), samt även ”ostracism” – d.v.s. isolering och uteslutning av särskilda andra partier (van Spanje, 2018, s. 37). Dessa termer förklaras mer i detalj senare i avhandlingen (se underkapitel 2.1.2.).

Avhandlingen behandlar inte enbart de programmatiska ställningar som Sveriges etablerade partier tagit runt sakfrågor. Fokus riktas även på hur partiets valmanifest kan meddela information till väljare utan hänvisning till en särskild politisk fråga eller policyområde. Hänvisningar och attacker mot andra partier inom valmanifest, påpekar Dolezal et al. (2018), utgör ett fenomen i valkampanjer som hittills inte fått mycket uppmärksamhet inom statsvetenskaplig forskning. Valmanifestens innehåll kommer även undersökas efter dylika inslag.

Inom denna avhandling kopplas både sakpolitiska och icke-sakpolitiska strategier till de programmatiska förändringar som partier eventuellt har valt att göra. De sakpolitiska strategierna undersöks genom att iaktta huruvida ställningstaganden som betonas inom partiernas valmanifest utgör en förskjutning närmare mot eller längre från en operationalisering av Sverigedemokraternas ideologi, för att märka huruvida manifesten innehåller reaktioner på SD. Icke-sakpolitiska strategier kopplas däremot till analysen av retorik i partiernas valmanifest för att undersöka förekomsten av hänvisningar till SD.

⁶ Egen översättning. Original på engelska ”issue-based strategy” och ”non-issue-based strategy”.

2.1.1. Ideologi och partifamiljer

Sverigedemokraternas ideologiska tillhörighet är ett viktigt tema för denna avhandling. Eftersom det är SD:s ideologi som är utgångspunkten för att bedöma huruvida andra partiers ställningstaganden har förändrats över tid på sätt som kan betecknas som reaktioner på SD behövs en teoretisk förståelse för denna ideologi. Utgående från tidigare forskning kommer en sammanfattning av SD:s ideologi konkretiseras, och därefter operationaliseras för att kunna mätas i innehållsanalysen (se kapitel 3.2.).

Denna avhandling är grundad i tidigare forskning kring både individuella partier och bredare partifamiljer som innehåller flera partier med samma eller närliggande politiska ideologi. Partifamiljer kan innehålla stor inre variation mellan dess medlemspartier. De kan också vara organiserade på olika sätt, såsom genom explicita transnationella organisationer som partier deltar i eller genom enbart informella anknytningar. Internationella organisationer som partier samverkar i är dock inte att förväxla med ideologiska partifamiljer och kan, påpekar Mudde (2007, s. 34–35), faktiskt vara problematiska att använda för att anknyta ett parti till en ideologisk tillhörighet. En viktig anledning till detta är att internationella partifederationer, såsom Europeiska socialdemokratiska partiet (PES) eller Liberala internationalen (LI), innehåller partier vars ideologi skiljer sig från varandra och som kan höra till olika partifamiljer. Av denna anledning använder avhandlingen inte SD:s politiska gruppering inom EU som substitut för dess ideologi.

Partifamiljer är kategorier som både samlar och exkluderar partier på basis av gemensamma egenskaper. Vanliga drag som används för att kategorisera tillsammans individuella partier inom familjer är ideologi och retorik (Rydgren, 2003, s. 9).

En enkel modell av partifamiljttillhörighet i Sverige används inom Manifesto Project Dataset (Lehmann et al., 2022). Denna klassificerar de svenska riksdagspartierna som följande: SD, nationalistiskt; S, socialdemokratiskt; L, liberalt; MP, ekologiskt; M, konservativt; C, agrariskt; V, socialistiskt. Denna kategorisering är hjälpsam för att illustrera skillnaden mellan partier inom ett lands partisystem, men såsom kom-

mer diskuteras mer nedan är den otillräcklig för denna avhandlings mål att mäta påverkan från ett parti på ett annat.

Inom denna avhandling utgör partiers ideologi ett viktigt tema. Det är utgående från SD:s ideologi som dess påverkan inom det svenska partisystemet kommer att mätas. Därtill är det i förhållande till de etablerade partiernas ideologier som eventuella innehållsförändringar inom deras manifest kan analyseras. Förståelse för hur partierna inom svensk politik skiljer sig från varandra på ideologisk grund är viktigt för denna avhandling, bl.a. eftersom det låter oss förstå förväntningarna väljarna har för varje parti. Partiers beteende på väljararenan och i sina valkampanjer kan vara utformade av olika omständigheter, även om de motiveras av samma valmässiga drivkrafter.

Ideologi innefattar både hur människor ser på det goda samhället, vilka värderingar det ska mätas mot och vilka politiska idéer eller strategier de har kring hur ett sådant samhälle ska uppbyggas. Det angår hur vi kan röra oss mot en bättre framtid från där vi befinner oss idag. Begreppet beskrivs av Elgenius och Rydgren (2018, s. 584) som ett system av övertygelser och politiska påståenden. Det beskriver ett sätt att se världen som är både allomfattande och stabilt.

Partiers ideologiska ställning kan förstås på flera sätt och med hjälp av olika verktyg. Den traditionella politiska vänster-höger-skalan kan användas, antingen i dess rena form eller med kompletterande tillägg såsom en GAL-TAN skala. Den senare är en dimension som, enligt Backlund (2020, s. 64–65), har blivit en lika framträdande klyfta inom svensk politik som den socioekonomiska. GAL-TAN-skalan kan motiveras som relevant och användbar för djupare analys av svenska partier, hävdar Backlund, genom att peka på den stora plats som dessa frågor kommit att fylla inom svensk politik efter valet 2014. Detta gäller särskilt valrörelsen 2018 när frågorna på denna skala tydligt utmanade den ekonomiska politikens tidigare dominans.

Relevansen av vänster-höger-skalan inom valforskning har ifrågasatts och utmanats upprepade gånger. Nischpartier som uppstår för att utmana etablerade partier, menar Meguid (2008, s. 23), har i synnerhet en förmåga att utmana den dominanta vänster-höger-skalan, vars fokus ligger i ekonomisk politik, genom att ta upp nya sakpolitiska krav som tidigare inte lyfts upp. Även SD kan uppfattas som motbevis till vänster-höger-skalans höga relevans. SD:s ideologiska profil, menar Backlund (2020, s. 65), kontrasterar mot övriga partier främst genom dess starka betoning av auktoritar-

ism och nationalism snarare än utpräglad högerpolitik inom ekonomiska frågor. Trots detta har väljarbeteende i Sverige fortsatt att vara starkt korrelerat med partiers placering längs vänster-höger-skalan (se Göteborgs universitet, 2020).

2.1.1.1. Sverigedemokraternas ideologi

För att kunna koppla ett partis ideologiska förskjutning till påverkan från ett annat nyare parti – eller för den delen fastställa huruvida sådan förskjutning och därmed påverkan förekommer – behövs en definition av ideologin som det nya partiet hör till. En tydligt definierad partifamilj är också användbar.

SD:s ideologiska identitet och partifamiljtillhörighet definieras i avhandlingen som radikal högerpopulism. Denna kategori används med inspiration från flera tidigare statsvetenskapliga studier (se bl.a. Hellström, 2013; Hellström & Hervik, 2014; Mudde, 2007, s. 147). Av detta skäl ges i detta kapitel en definition av samt redogörelse för den populistiska radikala högerideologin och partifamiljen, utgående från tidigare forskning.

Radikala högerpopulistiska partier är en europeisk partifamilj som diskuterats mycket under senare årtionden, både inom samhällsvetenskaplig forskning samt (under andra namn) inom vardaglig politisk debatt (Mudde, 2007, s. 11–12). Detta är en partifamilj som tagits upp i en stor mängd statsvetenskapliga studier runt SD. Detta kan bl.a. göras för att placera SD som en fullvärdig medlem i gruppen (likt Backlund, 2020, s. 42–44), eller för att mindre avgörande åberopa den radikala högerpopulismen som ett användbart analytiskt verktyg för att kontextualisera partiet (se Hellström, 2013, s. 78–80).

Olika namn har använts för att försöka avgränsa den relevanta partifamiljen och dess ideologi. En vanlig benämning i litteraturen är ”extreme right-wing populism” eller extrem högerpopulism, vars prototyp har kallats det franska partiet Front National (Rydgren, 2003, s. 1–2, 8). Denna terminologi kan dock kritiseras, i och med att begreppet extremism ofta används med innebörden antisystem eller antidemokratisk

inställning – d.v.s. för att avse partier med fientliga inställningar mot rådande representativdemokratiska konstitutionella statskick (Rydgren, 2003, s. 10). Med denna definition av extremism kan begreppet anses olämpligt för att beskriva flera av partierna som brukar räknas till Europas högerpopulistiska våg, men vars politik förs inom och önskar upprätthålla det etablerade politiska systemet, dock med tydlig kritik mot det och förhoppningar om djupgående reformer (Akkerman, 2005, s. 339–340; Zaslove, 2004).

Namnen som används för denna partifamilj brukar betona de tre nyckelorden radikal, höger och populism. Den engelska benämningen ”populist radical right parties” eller PRRP är vanligt förekommande inom forskning och används bl.a. av Mudde. I denna avhandling diskuteras temat uteslutande med *radikal högerpopulism*⁷ som det svenska namnet på både partifamiljen och dess ideologi. Denna term avses så nära som möjligt kunna förmedla uppfattningen om en specifik och avgränsad grupp partier, snarare än en godtycklig samling av tre annars orelaterade ideologiska komponenter. Detta vore svårare med en mer ordagrann översättning, såsom exempelvis populistiska radikala högerpartier. Det bör dock påpekas att partifamiljens främsta ideologiska kärna – huvudkategorin dessa partier tillhör – är nativism, inte populism, och att det därför rör sig om en populistisk variant av (radikala) högerpartier, inte en högerinriktad underkategori av de populistiska partierna (Mudde, 2007, s. 26).

Muddes konceptualisering av partifamiljen PRRP utgår från en definition av dess ideologi (2007, s. 15, 22). Rättare sagt identifieras de mest grundläggande och kännetecknande koncept som är gemensamma för alla partiideologier inom familjen. Definitionen samlar på så vis de allmängiltiga kärnor som delas av alla radikala högerpopulistiska partiers ideologier.

De tre kärnor som förenar de radikala högerpopulistiska partierna till en igenkännbar partifamilj är auktoritarism, nativism och populism. Det är denna samling av ideologiska kärnkoncept som utgör den radikala högerpopulismens definition för Mudde (2007, s. 22). Avhandlingen använder denna definition som innebörden bakom ideologin radikal högerpopulism och grundar sin operationalisering av hur andra partier kan påverkas av ett radikalt högerpopulistiskt parti på hur deras manifest förhåller sig till de tre kärnorna (se underkapitel 3.2.).

⁷ Egen översättning

Utifrån dess ideologiska komponenter ger Mudde (2007) en utförlig beskrivning av den radikala högerpopulismen. Ideologin beskrivs som en kombination av nativism, auktoritarism och populism (s. 26). Partifamiljen har av dessa nativismen – vilken i sig utgör ett uttryck för xenofobisk nationalism – som sin viktigaste kärna (s. 19, 22), medan populismen utmärker dessa partier som en modifierad typ av den överordnade familjen högerradikala – d.v.s. nativistiska och auktoritära – partier (s. 24).

Auktoritarism innefattar inom den radikala högerpopulismens kontext en uppfattning av samhället och politiken som står i motsättning till liberala eller libertarianska sociokulturella normer och preferenser. Denna uppfattning färgas av ett auktoritärt samhällsideal som betonar en naturlig ordning som vilar på styrka, ämnat att upprätthålla moral, och skarpa straff mot sådana som sprider oordning. Förutom fientlighet till libertära tankesätt står auktoritarism även i motsättning till kris och brottslighet, som tecken på bristande lag och ordning (Rydgren, 2003, s. 122–124, 229).

Radikala högerpopulistpartier är inte fientligt inställda mot demokrati eller folksuveränitet som sådan, menar Mudde (2007, s. 25, 31), och skiljer sig på detta sätt från extremistiska högerideologier som fascism. Dock har de en kritisk inställning mot vissa grundvärderingar inom liberaldemokratiska system, såsom pluralism. En annan syn på den populistiska radikala högern ideologisk beskriver dess kärna som ”organisk etnopluralism”, en underart av populistisk ultranationalism (Rydgren, 2007, s. 243, 246). Partierna inom denna familj är enligt Rydgren inte fascistiska och accepterar demokratiska procedurer, men har likt dem en etnokrati som sitt idealsamhälle.

Populism har av tidigare forskning utmålats både som ett utmärkande drag radikal högerpopulism och som att inneha en underordnad betydelse inom ideologin jämfört med dess övriga två kärnkoncept. Detta härleder från Muddes analys av populismen som ”thin-centered” och därmed otillräckligt för att utgöra hörnstenen till en rörelse. Den förekommer därför som en komponent i samband med andra som kan utgöra rörelsers intellektuella stödpelare, såsom nationalism eller socialism, och som populismen kan bidra till att stötta (Spierings, Lubbers & Zaslove, 2017). Definitionsmässigt består populismen dels av en uppfattning att samhället är uppdelat mellan två fientliga grupper – det rena folket och den korrupta eliten –, dels av en övertygelse att politiken bör styras av och prioritera folkets vilja (Mudde, 2007, s. 23). Radikal men icke-extremistisk populism vill, innanför det rådande systemets ramar, återta folkets

suveränitet från de elitistiska, pluralistiska och konstitutionsbundna liberaldemokratiska normerna (Akkerman, 2005, s. 340).

Många definitioner av termerna höger och vänster finns och används inom politiken. Bortsett från de definitioner som har sin grund i socioekonomiska modeller – något som inte brukar ha mer än sekundär prioritet för radikala högerpopulistiska partier – har dessa definitioner ofta kulturella, filosofiska eller värdemässiga åsikter eller uppfattningar som utgångspunkt. När ordet används för att benämna en specifik partifamilj och dess ideologi måste dess innebörd därför tydliggöras för att undvika oklarhet. Mudde definierar den politiska högern, i anknytning till sin studie av radikal högerpopulism, som ”tron på en naturlig ordning med ojämlikheter”⁸. Tillhörighet i den politiska högern definieras då som en övertygelse att ojämlikheter mellan människor och hierarkier i samhället är naturligt uppstående snarare än konstgjorda, och därför något staten inte bör försöka åtgärda eller utjämna (2007, s. 25–26).

Denna avhandling utgår från en förståelse för SD som tillhörande partifamiljen radikala högerpopulistiska partier. Det är utifrån denna tillhörighet som operationaliseringar av både familjens ideologi och påverkan från radikal högerpopulism på andra partier skapas (se underkapitel 3.2.), genom nyckelord och politiska frågor inom de etablerade partiernas valmanifest. Innehållsanalysen använder denna operationalisering för att mäta huruvida andra svenska partiers valmanifest över tid visar någon reaktion på SD:s närvaro, när dessas innehåll jämförs med SD:s ideologi.

Ett möjligt problem med denna förståelse är att den inte överensstämmer med SD:s självidentifikation som ett (enbart) ”socialkonservativt parti med nationalistisk grundsyn” (Sverigedemokraterna, 2019, s. 2). Detta är ett vanligt förekommande problem inom forskning av partier som brukar kategoriseras inom PRRP-familjen. Inget parti är självbenämnt ett populistiskt radikalt högerparti, erkänner Mudde (2007, s. 35). Trots detta har statsvetenskapen möjligheter att generera kunskap om politiska partier som är mer långtgående än vad total hängivenhet till deras egna klassifikationer tillåter. Av detta skäl används kritisk analys och tidigare akademisk forskning som grund för den förståelse för SD:s ideologi som används i avhandlingen, snarare än blind tillit till partiets egna klassificeringspreferenser.

⁸ Egen översättning. Original: ”the belief in a natural order with inequalities”

Den radikala högerpopulismens ideologiska kärnor kan komma att uttryckas av enskilda partier på olika sätt. Dock förväntas även mönster kunna märkas i hur de används. Detta kan särskilt märkas i utmärkande ställningstaganden och retorik från SD.

Nativismen har för SD en stark koppling till religion och religiös kultur snarare än enbart nationell sådan. En av partiets mest kännetecknande och stereotypassociationer är kopplingen till islamofobi (Dalsbro, 2021; Hellström & Hervik, 2014, s. 453). Anledningen till att islamkritik i SD:s politik här betraktas som ett uttryck för nativism (och därmed i andra partiers manifest betraktas som en påverkan från SD) är den retorik och laddning som diskurs kring muslimer från sverigedemokratiska politiker och organ har haft.

Inom exempelvis SD-Kuriren – Sverigedemokraternas parti- och medlemstidning samt ett av partiets officiella organ – har islam porträtterats som en väsentligen främmande och utländsk religion. Denna status anknyts till de negativa drag som islam menas innehålla och det hot som religionen insinueras utgöra för det inhemska. Detta uttrycks bl.a. genom upprepade hänvisningar till Sveriges ”islamisering” som en fara, ”Islam och Väst” som kontrasterande civilisationer längs en konfliktlinje, upprepade anknytningar mellan islam och nazismen samt skildringar av Sveriges mångkultur innehållande islam som något som nödvändigtvis måste komma på bekostnad av det svenska. SD-Kuriren hade under många år som chefredaktör den senare riksdagsledamoten och partisekreteraren Richard Jomshof (Dalsbro, 2021).

I denna avhandling definieras radikal högerpopulism som en kombination av nativism, auktoritarism och populism. Partier som följer denna ideologi tillhör en och samma partifamilj och kategoriseras som radikala högerpopulistiska partier. Genom att utgå från SD som tillhörande denna partifamilj ämnar avhandlingen kunna identifiera sådana ideologiska tryck som ett radikalt högerpopulistiskt partis inträde i ett tidigare slutet partisystem kan sätta på sina etablerade motståndare. Detta anses bättre fånga ideologisk påverkan än att enbart utgå från det exakta innehållet i SD:s partiprogram och jämföra andra partiers program med detta.

2.1.2. Partisystem

Som framgått från beskrivningen av det svenska partisystemets bakgrund och utveckling existerade mellan 1994 och 2010 en relativt stabil konstellation i riksdagen, bestående av sju etablerade partier. Ett flerpartisystem såsom detta medför, förklarar Lave (1997, s. 114), vissa förväntningar om hur dynamiken mellan partier kommer att se ut. Politiska system med fler än två partier innebär bl.a. att inget parti nödvändigtvis kommer att kontrollera en majoritet av riksdagsmandat. Det medför även att partiers förhållande till varandra kan innefatta ”samarbete”⁹ snarare än enbart tävling och konflikt. Ett hypotetiskt exempel på sådant samarbete, hämtat från Laver (1997, s. 116), är mellan två partier som båda motiveras av röstmaximering. Bägge kan byta sin politiska ställning och tävla med varandra om att attrahera mellanliggande väljare, men i stället väljer de att ”samarbeta” och undvika konflikt för att inte förlora väljare.

Inom ett flerpartisystem, till skillnad från ett flerpartisystem, måste inte val vara ett nollsummespel. Ett parti i ett sådant system kan se flera möjliga resultat av val det deltar i än bara två – att vinna eller förlora. Detta tema behandlas mer i underkapitel 2.1.3.1. Men kort sagt är en röst som går till ett annat parti än det egna inte nödvändigtvis en absolut förlust i ett flerpartisystem, utan kan uppfattas som mer eller mindre ofördelaktig beroende på vilket parti som får den i stället och hur fientlig eller vänlig inställning detta parti har mot det egna.

För att kunna förklara de etablerade partiernas utfrysning och isolering av SD är det, som Backlund påpekar (2020, s. 23), otillräckligt att enbart karakterisera den senare aktören som ett oföränderligt ”antisystemparti”. Som framgick när M och KD:s övergav antipakten mot SD, och meddelade att regeringssamtal med den senare nu var möjligt, är ideologisk olikhet inte ett oöverkomligt eller permanent hinder för samarbete. För SD kom denna förändring i samband med att de traditionella politiska blocken överskridits när S bildade koalitionsregering med stöd från C (Backlund, 2020, s. 201–202). Att konsekvenserna från denna situation ledde till SD:s inkluderas i politiskt samarbete tyder starkt på att någon sorts förändring eller anpassning hade skett, antingen hos SD, de borgerliga partierna eller bägge.

⁹ Här avses samarbete inom väljararenan, till skillnad från samarbete på den parlamentariska arenan, som är likväl möjligt när det finns två partier som när flera finns.

Två möjligheter framstår snabbt som en logisk förklaring till detta. Å ena sidan kan förändringen inom systemet förstås som att SD har blivit mindre radikala i takt med deras inträde till nationell politik, och därför inte längre behåller (alla) sina tidigare positioner som gjorde samarbete med dem omöjligt för de etablerade partierna. Å andra sidan är det möjligt att i stället förstå förändringen som att vissa etablerade partier – t.ex. inom den traditionella (center)högern – har anpassat sig till de frågor och krav bland folket som högerradikala utmanare belyser, i syfte att vinna tillbaka sina tidigare väljare. Denna tes om etablerade partiers anpassning innebär även en grundläggande förändring av partidynamiken under det tidigare årtiondet i Sverige, då konsensus mellan mainstreampartierna om att isolera SD utmärkte det svenska partisystemet från flera andra i Europa (Backlund, 2020, s. 22). Partierna skulle då ha omställt sina värderingar vad gäller vikten av att förneka inflytande till SD.

För att förstå de etablerade partiernas ovillighet att tolerera eller anamma Sverigedemokraternas politik i frågor såsom invandring kommer ett av Backlunds (2020, s. 28–29) teoretiska verktyg användas i denna avhandling, nämligen uppfattningen av dessa partier som att vara under ”ryktesmässiga begränsningar”. Med detta begrepp menas en slags mekanism vars funktion är att partier som åtagit sig förväntningar från väljare, genom exempelvis vallöften, blir påtvingade bestraffande kostnader (i form av sänkt väljarstöd) när partierna tar handlingar som bryter mot vad förväntningarna. Den påtvingande kraften från dessa väljarsanktioner liknar, enligt Backlund, de hierarkiska begränsningar som partiets nationella ledarskap kan utmäta mot lokala partipolitiker när de senare bryter mot de förstnämndas bestämmelser. I det förstnämnda fallet agerar dock partiet som den straffande aktören, medan ansvarutkrävandet för beteende som bryter mot ryktesmässiga begränsningar kommer från väljarna (Backlund, 2020, s. 53–56).

Ryktesmässiga begränsningar är därför en mekanism som kan få partier att uppfatta det som valmässigt kostsamt att bryta mot väljarnas förväntningar om hur partierna betar sig eller vilken politik de för, särskilt kring att följa eller bryta mot sina tidigare löften. De etablerade riksdagspartiernas upprätthållande av en konsensus kring liberal invandringspolitik kan förstås bättre med hjälp av detta verktyg, resonerar Backlund (2020, s. 29–30). Partierna befann sig under ryktesmässiga begränsningar, och beslutet att hålla sig till denna politik motiverades av ovilja att bryta mot väljarnas förväntningar och sina egna löften genom att överge antipakten mot SD.

Däremot kan en ryktesmässig begränsning endast existera när de förväntningar som partiet åtagit sig har en förutsedd sannolikhet att orsaka bestraffning om partiet bryter mot dem. Om konsekvenser till följd av brott inte kan uppfattas av partiet innan handlingen kan den inte förstås som att ha brutit mot en ryktesmässig begränsning, även om handlingens konsekvenser påverkar partiets valmöjligheter (Backlund, 2020, s. 78–79).

En antipakt kan definieras som ensidiga, offentliga löften från partier att inte samarbeta eller bilda regering med de partier som man avser utesluta från makt (Backlund, 2020, s. 48). Även om dessa löften har konsekvenser på den parlamentariska arenan förstås de alltså vara riktade mot väljarna, i syfte att signalera att det uteslutna partiet kommer att ha en mindre chans till inflytande i regeringen och på så sätt göra det mindre attraktivt för väljare. Ett besläktat begrepp är ostracism, vilket även det, enligt van Spanje och de Graafs (2018, s. 3) definition, innebär att ett parti systematiskt vägrar ett annat parti alla samarbetsmöjligheter. Skillnaden mellan termerna är att antipakter förstås som nödvändigtvis offentliga, medan ostracism syftar till själva uteslutningsbeteendet, oavsett huruvida den strategiska regeln meddelas öppet till väljarna eller hemlighålls. Inom ett flerpartisystem är konsekvenserna av isolering för ett parti höga, eftersom partier inte kan påverka politiskt beslutsfattande om de saknar all förmåga att samarbeta med andra partier (van Spanje & de Graaf, 2018, s. 7).

Förekomsten av antipakter mot enskilda partier av de övriga aktörerna inom partisystemet är ett viktigt fenomen inom denna avhandling. Till dels är det relevant p.g.a. förekomsten av en sådan pakt inom det valda forskningsobjektet – d.v.s. mot SD av de etablerade riksdagspartierna. Men dessutom görs det relevant eftersom begreppet antipakt, samt den besläktade termen *cordon sanitaire*, hör till en ytterligare kategori av de viktigaste strategierna partier kan använda för att bemöta radikala högerpartier, nämligen icke-sakpolitiska strategier. Genom att i sina valkampanjer fokusera på andra aspekter av dessa partier än deras politiska ställningstaganden – såsom partiernas karaktär, bristande egenskaper (t.ex. professionalism) eller dess partieliter – kan etablerade partier försöka skada dem på väljararenan genom att sänka deras anseende och stöd bland väljarna (Backlund, 2020, s. 47). Antipakter och upprätthållandet av en *cordon sanitaire* mot ett parti hör till denna sorts strategier.

Begreppet *cordon sanitaire* beskriver en antipakt som slutits mellan (nästan) alla partier inom systemet. Offentliga löften från partier skiljs därför från överenskommelser mellan partier, då den första förstås som att ha för avsikt att tydligt signalera information till väljarna, och räknas som en valstrategi. Denna skiljelinje kan även förstås som att löften om en antipakt från ett parti kan förekomma på väljararenan före ett val, och ha en påverkan inom valet, oberoende av huruvida partiet därefter verkligen håller sig till detta löfte eller inte. Här märks skillnaden mellan väljararenan och den parlamentariska. Ett parti kan delta i en *cordon sanitaire* mot ett radikalt högerparti i sin valkampanj men sedan delta i samtal och eventuellt bilda regering med det efter valet, även om detta sannolikt lär skada partiet (Backlund, 2020, s. 55–56). Att bete sig på ett så motsägelsefullt sätt skulle bryta mot de ryktesmässiga begränsningar som partiet fastställt för sig med sina vallöften, men skulle inte vara en logisk omöjlighet, då löfena och beteendet hör till olika politiska arenor och skilda punkter i tid.

2.1.3. Politiska partier

Avhandlingen är inriktad på politiska partier. Genom att undersöka en avgränsad uppsättning partier inom ett land, utifrån dess publicerade valkampanjdokument, har avhandlingen som mål att bidra till en djupare förståelse om hur partier kan agera under och påverkas av förändrade politiska omständigheter. Av detta skäl är det viktigt att förankra undersökningen i tidigare statsvetenskaplig litteratur runt partier för att nå en tydlig definition av vad partier är, samt en teoretisk utgångspunkt för hur de förstås som aktörer – eller icke-aktörer.

Inom statsvetenskaplig forskning förekommer skilda meningar om hur partier bör betraktas. Vad gäller hur partiets beteende bestäms och till vilken grad de är strategiskt koordinerade framstår två perspektiv kring partier som kontrasterande motpoler. Det ena uppfattar partier som rent kollektiva aktörer och lägger fokus på människorna som utgör partiets beståndsdelar endast för att visa var den kollektiva inriktningen bestäms, vilket motiveras av det faktum att endast dessa individer kan tänka. Detta står i kontrast med det andra perspektivet, som uppfattar partikollektivet som

att antingen kunna analyseras som i någon mån enhetliga – såsom att på aggregerad nivå besitta liknande egenskaper som individer, t.ex. tänkande – eller åtminstone kunna betraktas som om de vore individuella aktörer för analytiska syften och därigenom insamla viktiga insikter (Backlund, 2020, s. 39–40).

Frågan om huruvida partier bör betraktas som enhetliga eller kollektiva aktörer har stort värde för avhandlingen. En klar bild av hur och varför partiers prioriteringar och strategier förändras är relevant och nödvändig för att kunna besvara forskningsfrågorna angående huruvida politiken och retoriken i ett partis valmanifest har påverkats av inflytande från ett annat parti eller reaktion på detta. Samhällsvetenskapliga studier kring partier betraktar dem ofta som enhetliga aktörer utifrån ett pragmatisk antagande. Ett av skälen bakom detta, förklarar Backlund (2020, s. 40–41), är att studier vars material är manifest och som använder dem för att dra slutsatser om partiet i fråga ofta behöver anta den skildring av partiet som manifesten förmedlar, nämligen som fullkomligt enade kring en särskild politisk position och agenda.

Avsikterna och beräkningarna som driver partiers kampanjbeteende har hög relevans för denna avhandling. Vad som eventuellt påverkat ett parti till att medvetet och avsiktligt ändra på innehållet och ställningstagandena i sitt valmanifest är frågor som kan vara relevanta även på egen hand, skiljt från exakt vilka konsekvenser denna ändring får på partiet eller politiken. Även om en förändring inte uppnått partiets förväntade mål kan lärdomar utvinnas ur hurdana förväntningar och uppfattningar partiet haft om sin politiska omgivning och vilka taktiker det använt i reaktion på den. Detta gör det nödvändigt att fastställa en modell för hur partier antas agera och vilken informationsmiljö de agerar inom innan avhandlingen fortsätter vidare.

Inom denna avhandling betraktas partier som semi-rationella aktörer vars beslut drivs av begränsad information. Denna utgångspunkt, förklarar Backlund (2020, s. 39), medför uppfattningen att partier kan agera rationellt i strävan efter sina mål, men även göra misstag på grund av exempelvis bristande information. Samtidigt innebär det att deras information kan växa och låta dem dra lärdomar av tidigare upplevelser.

Avhandlingens uppfattning av partier som att ha en rationell beslutsförmåga utgår därmed från denna modell av partier som logiska och målinriktade aktörer, men vars information är imperfekt. Ett teoretiskt antagande om partiers förmåga att bete sig som enhetliga aktörer möjliggör dessutom forskning som inriktas på ett enskilt land,

med varje parti som ett fall (Backlund, 2020, s. 40). Denna förståelse för partier som semi-rationella kan även sammanslås med ett bruk av kausalmekanismer för att generera förklarings teorier, såsom Backlund (2020, s. 80–81), utgående från förväntan att aktörer i liknande situationer kommer att agera på liknande sätt.

En strävan efter att uppnå det största antalet röster (röstmaximering) samt att genom detta uppnå politiskt inflytande och ämbeten, resonerar Backlund (2020, s. 41), kan förstås som en generell drivkraften bakom partiers beteenden. Även med sådana liknande motiveringar kan olika partier fortfarande reagera på samma stimulus på olika sätt och ta annorlunda handlingar. Detta kan motiveras av intressen som är gemensamma, men som uttrycks under varierande omständigheter. Både etablerade partiers anammande av en motståndarpartis politik samt andra partiers allt skarpare och mer betonade motstånd mot detta parti, kan förstås som olika systems reaktioner till påverkan från samma källa.

Perspektivet som används i avhandlingen grundas på röstmaximering som ett av partiernas drivande mål. Strävan att uppnå högre andel av rösterna i parlamentariska val, både totalt och i relation till de övriga partierna, är en av de viktigaste uppgifterna som politiska partier måste ta hänsyn till i sina beslut. Detta mål utgör en grundläggande förutsättning för partiers beteenden på väljararenan. Trots att ett parti inom ett flerpartisystem, såsom påpekats ovan, kan ha graderade preferenser gällande vilken storlek andra partier ska uppnå har varje riksdagsparti som sitt mest föredragna utfall att få det maximala antalet röster åt sig själv.

Dock förutsätts vunnit väljarstöd i val endast ha ett instrumentellt värde för partier. Lavers (1997, s. 108) förklarar att högre stöd från väljare i val gynnar partier just eftersom det underlättar för dem att uppnå högre värderingar, såsom att öka antalet riksdagsledamöter, vinna regeringsmakt och genomföra sin politik. Det är även osannolikt, som Backlund (2020, s. 42) påpekar, att partier skulle motiveras av att uppnå valseger endast för sin egen skull, snarare än för att genom valet och riksdagen uppnå andra målsättningar.

2.1.3.1. Spelteori

Spelteori är ett rationalistiskt perspektiv som utreder och undersöker samspel (d.v.s. interaktion) mellan rationella aktörer, med fokus på inslag av strategi. En av spelteorins grundläggande premisser är idealet om aktörer som vägleds av syftet att maximera sin egen nytta när de deltar i interaktioner med andra aktörer. Detta nyttomaximeringssyfte innebär att individer och grupper av individer som analyseras med hjälp av spelteorin antas ha som sin preferens att uppnå ett så fördelaktigt resultat som möjligt för sig själva när de deltar i samspel. Denna förutsättning är en av definitionerna som givits till begreppet "individuell rationalitet" (Hermansson, 1990, s. 13).

Spelteorins förväntningar om aktörers individuella rationalitet gör den till ett perspektiv som kan vara användbart för forskning kring partier. Om partier analyseras som aktörer kan nyttomaximering översättas till röstmaximering. Detta gäller i synnerhet partier som undersöks i samband med val och valkampanjer. Partier som undersöks med hjälp av spelteori och förutsätts vara rationella bör därför ha som sitt mål att maximera sitt väljarstöd, och betrakta andra partier på liknande sätt. Olika strategier i valkampanjer kan även vara mer eller mindre kostsamma för ett parti (se Backlund, 2020, s. 47), liksom spelteorins modeller kring aktörers valmöjligheter.

Riksdagspartiernas tävlan om röster kan konceptualiseras som en spelteoretisk interaktion. Partierna tävlar om en fast mängd möjliga röster som varje aktör kan antingen vinna eller förlora. Däremot är inte tävlan i karakteristisk form och inte heller ett nollsummespel (se för jämförelse Hermansson, 1990, s. 32).

Möjliga problem med att analysera partiets valkampanjer från ett karakteristiskt spelteoretiskt perspektiv kan vara bl.a. förekomsten av röster som går till partiets koalitionspartner, röster som går till ett parti som inte vinner några mandat eller medborgare som inte röstar. Dessa kan problematisera en förenklad tudelning mellan varje väljares handling som ett enkelt nollsummespel vars enda möjliga utfall är antingen en röst som partiet vunnit (1) eller som partiet inte vunnit (0).

Problem kan dock finnas med att använda spelteori som analytiskt perspektiv i en undersökning av politiska partier. Partier kan exempelvis ha rationella skäl att inte försöka uppnå det högsta möjliga väljarstödet vid varje riksdagsval. Långsiktiga strategiska betänkanden kan eventuellt göra det rationellt för ett parti att vilja undvika att

vinna så nära 100 procent av rösterna i ett val som möjligt, ta över regeringsmakten och få ansvaret för hur landet regeras under den kommande mandatperioden. Sådana kontraintuitiva betänkanden kan gå ut på att andra mål ses som viktigare för partiet än att antalet vunna röster i ett enskilt val maximeras. Exempel kan vara att en önskan att uppnå regeringsstabilitet (exempelvis genom en koalitionsregering), att undvika ansvaret för negativa eventualiteter i regeringsställning eller att minimera framtida väljarstöd för motståndarpartier (såsom genom att överlåta regeringsansvaret och skulden för negativa eventualiteter till dem).

2.1.4. Valmanifest

Denna avhandling använder valmanifest som sitt valda material för att försöka få insikt i partiernas politiska hållning vid specifika tidpunkter, som de uttryckts i konkreta dokument. Detta val innebär implicit att flera antaganden görs om valmanifest, partier och politisk kommunikation. Därtill medför valet av material att flera kritiska motargument som tidigare forskning har riktat mot valmanifests förmåga att ge pålitlig insikt om partiets politiska agenda även blir gällande för denna avhandling. För att stärka avhandlingens argumentation och analys kommer detta kapitel ta upp och diskutera viktiga antaganden och bemöta relevant kritik.

Ett tema som bör diskuteras i förhållande till materialet är frågan huruvida det finns ett förhållande mellan partiernas valmanifest och den ideologi som partierna står för. Detta har relevans för avhandlingen då ideologisk placering, förskjutning och artikulering är kopplat till fenomenet som forskningen kretsar kring – påverkan från en ny ideologisk motståndare – och valmanifest är materialet som undersöks.

Däremot bör förtydligas att detta tema är något annorlunda än avhandlingens syfte, vilket endast berör förekomsten av förändring inom partiets manifest. Huruvida manifeständringar utgör tecken på de etablerade partiernas omfattande ideologiska förskjutning är en tolkningsfråga. Men den är konceptuellt frånskild mätningen av ändring i manifesten. Detta gäller även spørsmålet om förskjutning i manifestet utgör ett

isolerat fenomen eller överensstämmer med omfattande retoriska förändringar i partiets retorik. Bägge frågor är avsevärt annorlunda än frågeställningen huruvida ändring i valmanifesten förekommer som tecken på påverkan från SD och radikal högerpopulism.

Valmanifest skiljer sig från mer omfattande dokument som t.ex. partiprogram. Ett valmanifest förstås utgivas i samband med ett specifikt val och i syfte att (tillsammans med kampanjens övriga metoder och verktyg) övertyga eller uppmana det största möjliga antalet röstberättigade att rösta på partiet som ger ut det. I samband med detta syfte kan valmanifest ur ett visst perspektiv även förstås som främst inriktade på att förmedla information om partiets praktiska åtaganden, snarare än teoretiska eller ideologiska sådana. Från ett sådant perspektiv kan manifestets funktion sammanfattas som följande:

Although [manifestos] may sometimes be couched in ideological terms, they are not necessarily seen by parties as inherent or central elements of their ideological paraphernalia but rather as vehicles for outlining practical foundations for government policy or as opportunities for criticising opponents. At the very most, they are generalised statements of intent for the short to medium term future (Bara, 2005, s. 585–586).

Från denna förståelse har valmanifest inte som avsett mål att vara den informationskanal där partierna förmedlar vilken övergripande ideologisk vision de internt enas kring eller hur dess syn på det goda samhället ser ut. I stället är manifestets roll att åskådliggöra partiets agenda för under den kommande mandatperioden eller dess kritik mot motståndarpartier. Från detta synsätt kan ett relevant problem märkas inom avhandlingens mål att härleda ändringar inom partiets valmanifest över tid till ideologisk påverkan från ett nytt utmanarparti. Dock stöttar Baras perspektiv tydligt förväntningen att reaktioner på andra partier, genom både hänvisningar och ställningstaganden i sakfrågor, kan förekomma inom manifest.

Avhandlingens material kan ytterligare ifrågasättas med hänvisning till hur starkt förhållandet mellan valmanifest och ideologi är, eller m.a.o. ifall manifest är pålitliga som indikator för partiets ideologier. Valmanifest kan menas ge en bild av partier som inte innehåller deras verkliga ideologier eller som reflekterar något annat än dess internt gemensamma värdegrunder och mål (se Bara, 2005). Ett problem som

samhällsvetare som vill komma åt ett partis ideologi med hjälp av dess valmanifest står inför är att materialet sannolikt har producerats och utformats under de specifika omständigheter och inflytanden som partiet står inför inom en valkampanj. Det faktum att valmanifest publiceras regelbundet medför å ena sidan fördelar för forskning som vill kartlägga partiers ideologi och eventuella förändringar över tid, såsom jämförbarhet. Men å andra sidan kan varje valkampanj medföra sina egna trender och huvudteman som partierna av röstmaximeringsskäl behöver ta ställning till, men som annars inte är relevanta för partiernas ideologi eller vägledande för deras handlingar.

Ideologin för ett visst parti, som det ser ut i verkligheten, kan innehålla många betydelsefulla idéer och uppfattningar som kännetecknar den upplevda idégemenskapen inom partiet, men som av olika skäl inte uttryckligen tas upp inom valmanifestet.

Även om viktiga idéer har tagits upp i vissa av partiets manifest kan det förekomma vissa valkampanjer där de inte nämns. Detta kan exempelvis bero på att partiet vill framstå som mindre radikalt eller mer neutralt i en kontroversiell fråga. Kritiker till att använda valmanifest som indikator för ideologi kan dock påpeka att detta inte behöver innebära att partiets egentliga mål och ställning har förändrats. En ändring av manifestet måste inte innebära en ideologisk förskjutning och vice versa.

Snarare än för personlig trosbekännelse eller för vetenskaplig analys är det intuitivt att se valmanifestets främsta syfte som att vara att påverka väljarbeteende, samhällsdebatt och framför allt resultatet i det kommande valet. Manifesten skrivs i en bredare kontext som det individuella partiet – även om det har regeringsmakten – saknar fullständig kontroll över. Den aktuella tävlingen om mandat kan därför skapa starka incitament för partiet att i sina valkampanjer porträttera sig på ett sätt som övertygar så många väljare som möjligt att rösta på dem. Detta kan därför leda dem till att skapa dokument som inte ger en representativ bild av partiet – vare sig dess ställningstaganden i politikens olika områden eller dess relativa prioritering av dessa områden. Det faktum att valmanifest produceras av partier själva kan därför resoneras göra dem mindre användbara för forskare som vill få en allmängiltig redogörelse för partiernas ideologi, jämfört med dokument från kritiska externa källor såsom vetenskapliga studier av partiers handlingar eller historisk bakgrund. Målet att genom partiets valmanifest uppnå insikt om deras ideologiska placering vid en viss tidpunkt i tid kan på så sätt försvåras och materialets användbarhet ifrågasättas.

Valmanifests användbarhet som källmaterial för att studera ideologi kan kritiseras på ytterligare sätt. Kan forskare med hjälp av manifest kartlägga förändringar i textinnehållet och utifrån detta avgöra när och hur partiers ideologier förändras? Eller är manifest alltför mångtydiga? Finns det helt enkelt för många möjliga skäl som kunnat få partier att ändra sitt manifests innehåll från ett val till det följande utöver verklig ideologisk förskjutning för att en ändring i ställningstaganden ska kunna betecknas som en ideologisk förändring?

Valmanifest kan även kritiserats som material för att vara tidsbegränsade, då de ges ut i samband med ett enskilt val och med fokus på de mest aktuella frågorna vid den tidpunkten, och därför inte representera partiers ideologi i dess helhet eller som något dynamiskt. Partiets grundläggande världsåskådning kanske endast kan märkas från ett bredare kronologiskt perspektiv snarare än genom att betrakta enstaka isolerade dokument. Eftersom avhandlingen använder en komparativ design över tid för att undersöka eventuell förändring mellan flera manifest kan dock problemet som denna kritik identifierar med materialet sägas ha inräknats i forskningsstrategin.

Ovan har diskuterats särskilda argument som kan riktas mot valmanifests lämplighet som material för mätning av partiideologi. Det finns även argument som talar för värdet i att använda partiers ändringar av sina valmanifest mellan val som indikator för ideologisk förändring. Valmanifest har, enligt Adams et al. (2006, s. 516), stark pålitlighet som referensmaterial för partiers prioriteringar inom sakpolitiska frågor, eftersom de ses som vederhäftiga och omfattande utlåtanden både inom och utom partiet. Även om valkampanjer kan innehålla motsägelser i ett partis budskap mellan olika yttranden och media medför manifestets officiellt utgivna status att det konsumeras som en enhetlig sammanfattning av det som partiet stod (eller ville uppfattas som att stå) för.

Den ideologiska dimensionen innefattar partiets syn på normativa frågor och har relevans för alla partier (se kapitel 2.1.1.). Oavsett om ett parti har en väldigt stark ideologi som tankemässigt enar dess politiker och medlemmar eller om dess ideologiska kärna är tunn och sällan åberopas i dess aktiviteter förstås det likväl ha ett ideologiskt innehåll. Partiers kampanjdokument kan till följd av detta förmodas ha ett förhållande till sina respektive ideologier, vare sig detta är starkt betonat eller rentav distanserat.

Valmanifest följer i vissa avseenden en livscykel. De olika stegen i denna livscykel, menar Dolezal m.fl. (2012), börjar med manifestens utarbetande, innan de offentliggjorts av partiet. Efter detta publiceras de och används som verktyg i valkampanjer för att t.ex. attrahera väljare med hjälp av löften och krav. I stegen efter valet kan de även fortsätta att spela en roll i politiken genom att påverka regeringsförhandlingar mellan partier och de förväntningar partierna har på sig under den nya mandatperioden, antingen i regering eller i opposition. Manifest kan både skapa möjligheter för partier med kompatibla manifest att samarbeta och sätta ryktesmässiga begränsningar på partier kring hur flexibla de kan vara. Till sist, förklarar Dolezal m.fl. (2012), inleder partiet sina förberedelser inför den nästa valkampanjen, och då når livscykeln sitt slut i och med att ett nytt manifest produceras. I detta sista steg kan valmanifest ha sin sista påverkan genom att utgöra en inspirationskälla som används för det nya manifestet, antingen genom att gamla idéer återanvändas eller som ett avskräckande exempel.

Partier kan intuitivt förväntas använda sina valmanifest enbart som verktyg i sina valkampanjer med det allmänna vägledande syftet att maximera väljarstöd och attrahera väljare. Däremot finns goda skäl att inte tro att varje parti använder sitt valmanifest på samma sätt. Partiers strategier kring hur de utformar och sedan använder sitt manifest kan skilja sig åt, beroende på faktorer såsom ideologisk bakgrund. Dolezal m.fl. (2012) resonerar att ett parti som bär med sig ett historiskt arv från sin ideologiska tradition som värderar manifestet och partiprogrammets roll kan påverkas av detta till att skapa mer substantiella manifest samt att ge dem en mer framträdande roll i valkampanjen, jämfört med partier som saknar ett sådant arv. Detta överensstämmer med den ideologiska vänstern, menar Dolezal m.fl., till skillnad från högern, där ledarfigurer ofta har betonats mer än program.

För att ett parti ska kunna tro att ett manifest kan påverka väljarbeteende till sin fördel – eller åtminstone att avsaknaden av ett manifest kan påverka det till sin nackdel – krävs ett grundläggande antagande om hur väljare beslutar vilket parti de kommer rösta på. Väljarbeteende kan förklaras på än mängd olika sätt, och vilken orsaksvariabel som ligger bakom partivalet varierar beroende på vilken teori man utgår från.

Den rationella förklaringsmodellen beskrivs av Holmberg (1981) som att härleda väljarens beteende i valet till ett potentiellt mycket stort förnuft, som dock endast kan

förverkligas till en så stor grad som diverse kontextuella faktorer tillåter. Väljaren antas enligt denna modell ha en förmåga att avgöra vilka av de alternativ (partier eller kandidater) vars ståndpunkter hon får information om som står närmast hennes egna preferenser i olika sakfrågor. Däremot kan denna förmåga begränsas av att den information som når väljarna – t.ex. genom valkampanjer – är begränsad, och kräver att alternativen själva har tagit ställningar i frågor som väljarna kan jämföra på ett rationellt sätt. Den rationella förklaringsmodellen utgår från att väljare är kapabla till att avgöra vilket parti ligger närmast hennes egna åsikter så länge hennes potential inte återhålls. Det väsentliga för modellen är inte hur väljarna bildar sina åsikter, förklarar Holmberg, utan snarare ”sambandet mellan åsikter och [väljar]beteende” (1981, s. 18).

Tidigare forskning kring politiska partier har undersökt valmanifests längd. Ett gemensamt mönster har där identifierats som visar rörelse mot ökat sidantal över tid. Detta mönster har märkts av över partiideologiska gränser och visar i allmänhet att partiets valmanifest under det senaste århundradet har blivit märkbart längre (för nationella exempel se NewsRx Science, 2019; Hornsteiner, 2016, s. 118).

2.1.5. Valstrategier och politisk kommunikation

Avhandlingens förståelse för partier som rationella aktörer vars drivkrafter innehåller maximering av röster och politiskt inflytande har beskrivits tidigare (se underkapitel 2.1.3). Detta perspektiv kan även förklara beteende från partier som annars kunde uppfattas som icke-rationellt eller ologiskt. Att anta en fientlig inställning mot populistiska högerradikala partier kan exempelvis framstå som mer logiskt för vissa partier än andra i ett partisystem med bred ideologisk representation som Sveriges. Att samtliga riksdagspartier individuellt antog en antipakt mot SD, oberoende av var de befann sig på den politiska vänster-högterskalan, kan i stället framstå som märkvärdigt och i behov av att förklaras.

Manifest och deras innehåll är riktade mot och kan ha stor påverkan på väljararenan. I denna avhandling bortser jag från den möjliga påverkan valmanifest kan ha på aktörer inom riksdagen, såsom andra partier eller falanger inom det parti ett manifest hör till. Frågan om hur regeringsförhandlingar kan påverkas av partiets löften och ställningstaganden inom sina manifest tas inte heller upp. Valmanifest behandlas i stället enbart som ett medium där information förmedlas till väljarna för att påverka hur de uppfattar partiet i fråga. Den radikala högerens påverkan på väljararenan, samt de etablerade partiernas strategiska respons, förstås häri, liksom Backlunds (2020, s. 45) beskrivning, som en konfliktdimension där de senare vill minska sitt motstånd från de första och därigenom maximera sitt väljarstöd.

Hur etablerade partier reagerar på den radikala högerens närvaro på väljararenan är det centrala forskningsområdet i denna avhandling. Att ändra sin ställning inom en sakfråga kan leda till att partiet framstår som dynamiskt och tilltalar fler väljare med sitt budskap, eller tvärtom till att den nya ställningen misshagar väljarna och får partiet att verka principlöst. Hur väljare kommer att reagera i en sådan situation är, menar Backlund (2020, s. 38), svårt för partier att veta. För att få förståelse kring vilken situation dessa partier befinner sig i och kunna analysera när och hur en reaktion har skett hämtas information från tidigare forskning kring strategierna som finns tillgängliga för etablerade partier när de beslutar om sitt förhållningssätt till radikala högerpartier och deras politik.

Inom denna undersökning används tre valstrategier i synnerhet för att tolka och försöka klassificera ändringar i partiets manifest. Dessa tre är fientliga, avvisande och tillmötesgående strategier. Som Meguid (2008, s. 30) förklarar finns dessa strategier tillgängliga för etablerade partier att bruka, och i denna avhandling förväntas de ha särskilt hög relevans och förklaringsförmåga. De tre strategierna skiljer sig från varandra vad gäller hur det etablerade partiet som använder någon av dem bemöter icke-etablerade partier och tilltalar de senares valfrågor.

En fientlig¹⁰ strategi, förklarar Backlund (2020, s. 46), innefattar att partiets motstånd mot den radikala högeren i en viss fråga intensifieras, eller åtminstone ges större fokus i hopp om att väljarbeteende i högre grad ska bestämmas utifrån denna fråga. En av-

¹⁰ Egen översättning. Original på engelska ”adversarial”.

visande¹¹ strategi betyder att frågor som är viktiga för det radikala högerpartiet ignoreras eller nedprioriteras av det etablerade partiet för att sänka det förstas relevans och legitimitet. Tillmötesgående¹² strategier innebär slutligen att ett etablerat parti försöker anpassa sig efter eller kopiera det radikala högerpartiets ställningstaganden, i syfte att ta över dess viktiga frågor och öka sitt väljarstöd genom att locka till sig de väljare som värderar dessa frågor.

Möjligheten att ett parti kan ha påverkan på politisk diskurs i ett samhälle – och därmed förändra hur relevanta eller framträdande särskilda sakfrågor är, oberoende av partiets förmåga att utöva regeringsmakt – utgör en inspirationskälla för tematiken i denna avhandling. För att undersöka denna möjlighet gällande ett enskilt fall hämtas inflytande från tidigare forskning. En liknande metod för vad som eftersträvas i denna avhandling används av Cowell-Meyers (2017) med fokus på partiet Feministiskt initiativ (Fi) i Sverige, för att undersöka hur riksdagspartierna har påverkats av det nya partiet och de frågor som det tagit upp.

Nischpartier kan, menar Cowell-Meyer, påverka etablerade partier att anamma sin politik genom att framstå som en utmanare i kampen om väljare (i synnerhet väljare som hör till partiernas ideologiska ytterkanter). Cowell-Meyers (2017, s. 482–484) visar hur Fi:s närvaro skapat incitament för samtliga partier i Sveriges riksdag att anpassa sig till nya förväntningar om könsrepresentation, såsom genom att införa kvotering av kvinnor till sina partilistor. Feministiskt initiativ kan därmed uppfattas ha lyckats i sitt mål att synliggöra kvinnors intressen inom politiken, trots att partiet aldrig deltagit i en regeringsbildning eller ens lyckats vinna mandat i riksdagsval. Denna avhandling ämnas undersöka huruvida SD kunnat utöva ett liknande inflytande som det Cowell-Meyers identifierar hos Fi. Möjligheten undersöks både på de ideologiskt närliggande partierna åt högern och de mer avlägsna partierna åt vänster.

En eventuell tillmötesgående strategi riktad mot SD från ett annat parti förstås, likt Fi:s påverkan på övriga partier, utgöra ett slags inflytande från SD. Genom sin närvaro och framgång skulle SD i en sådan situation ha ökat relevansen och genomslaget för sin politik genom att antingen skapa nya incitament eller belysa redan existerande incitament för andra partier att ändra ställning i frågor som SD:s väljare priori-

¹¹ Egen översättning. Original på engelska ”dismissive”.

¹² Egen översättning. Original på engelska ”accomodative”.

terar högt. I sin mest extrema form kan en tillmötesgående strategi gå ut på att det etablerade partiet kopierar utmanarpartiets politik.

Väljarbeteende är ett brett ämne. Många orsaker och drivkrafter har föreslagits som de huvudsakliga bakom vilka partier väljare beslutar sig att rösta på. En utgångspunkt för att förstå väljares motivering kan vara att fastställa i vilken grad väljare antas vägledas av sakpolitik. Stöd för särskilda konkreta åtgärder och målsättningar ses som en central beståndsdel bakom politiska aktörers beslut, både för partier och individer. Detta kan även förklara även, menar van Spanje och de Graaf (2018, s. 8), varför ostracism (isolering och antipakter) fungerar. Eftersom partier som saknar all möjlighet att uppnå sina sakpolitiska mål genom samarbete med andra partier inte kommer kunna attrahera väljare eller aktivister. Detta är emellertid inte en felfri förklaring och framstår som otillräckligt för att klargöra förekomsten av känsloladdade budskap inom politik.

Politisk kommunikation har, påpekar Hellström (2013, s. 72–73), en stark känslomässig och identitetsbaserad karaktär vid sidan av dess bruk för rent rationella syften. En viktig del av partipolitiken består av moralnormativa frågor om rätt och fel samt vilken ställning partier uppfattas ha i förhållande till dessa frågor. Hellström menar att de etablerade riksdagspartierna alla deltog i ett kollektivt avståndstagande från Sverigedemokraterna för att tillfredsställa en kollektiv självidentifikation, bland både politiker och väljare som uppfattar SD som en antagonist. SD står ur denna syn inte bara emot partiets säregna mål och prioriteter utan emot det demokratiska och toleranta samhällets värderingar.

För att förstå partiernas handlingar måste vi återvända till dess ovannämnda drivkrafter: ämbeten, inflytande och röstmaximering. Av dessa tre drivkrafter är den tredje inriktad mot väljarna och äger enbart rum på väljararenan. Röstmaximering kommer att behandlas mer i detalj nedan, eftersom begreppet har stor påverkan på valkampanjer och partiets valmanifest som utgör centrala teman i avhandlingen. Utgående från modellen av partier som semi-rationella aktörer måste partiets beslut att tilltala väljares identitets- och känslomässiga preferenser, på det sätt som Hellström (2013) beskriver, förstås som något motiverat av begripliga intressen. Uttryckt på ett annat sätt kan partier med sina uttalanden och förhållningssätt gentemot allmänheten, såsom inom valkampanjer, uppnå sina strategiska politiska mål genom att tilltala

väljares känslainspirerade förhoppningar. Åtminstone är detta något partierna kan tro sig kunna göra.

2.1.6. Prospektiva attacker

Hänvisningar till ett annat parti som partier gör i sina valmanifest är ett viktigt tema i denna avhandling. En del av syftet är att undersöka sådana hänvisningars förekomst och eventuellt diskutera möjliga korrelationer mellan dem och andra ändringar i manifesten över tid. Av detta skäl är det viktigt att ange vilken teoretisk grund avhandlingen utgår från när det gäller fenomenet hänvisningar till andra partier inom ett partis manifest, och vilken sorts beteende sådana hänvisningar utgör. Fenomenet innehåller även den negativa underkategorin *attacker* mot partier.

Hänvisningar och attacker analyseras, inom den ovannämnda uppdelningen av politiska händelser, som en del av den valmässiga arenan snarare än den parlamentariska arenan (Backlund, 2020, s. 32). Anledningen bakom detta är att manifest i denna avhandling förstås som en komponent och ett verktyg i valkampanjer, är utarbetade i syfte att vinna väljarstöd åt partiet och med väljarna som den avsedda målgruppen. Eventuella avsikter bakom eller konsekvenser av valmanifests innehåll på den parlamentariska arenan – såsom att hantera oenighet inom ett parti, oenighet mellan politiker eller att påverka koalitionsförhandlingar efter ett val – lämnas utanför avhandlingen.

I sin artikel undersöker Dolezal et al. (2018, s. 244) olika manifests innehåll med fokus på kategorier som inte stått i fokus inom tidigare forskning, nämligen framhållande av personligheter inom partiet och kritik mot andra partier. Den senare kategorin, kritiska attacker mot andra partier, delar författarna upp i två kronologiska typer: ”negative campaigning that includes a reference to the past” och ”attacks without temporal character”. Dessa kan kallas *retrospektiva attacker* (sådana som riktas mot partiets förflutna) samt *tidsneutrala attacker*.

Avhandlingen utgår från denna tidigare forskning för att försöka undersöka om attacker i manifest mot andra partier även kan vara prospektiva – snarare än enbart retrospektiva eller tidsneutrala. Prospektiva attacker skulle bestå av meningar i manifest som kritiskt hänvisar till andra partier och lägger fokus på vad det attackerade partiet vill göra i framtiden. Sammanfattningsvis föreslår jag en tredje typ av kampanjargument som Dolezal et al. (2018) inte tagit upp: negativa hänvisningar som är framåtriktade i tid.

I avhandlingen testar jag denna teori genom att studera svenska valmanifest och eventuella hänvisningar till SD. Jag undersöker huruvida sådana hänvisningar kan visas ha negativ eller kritisk laddning. Negativa hänvisningar som riktas mot SD:s eventuella framtida handlingar skulle kategoriseras som *prospektiva attacker*. Mest uppenbart framtidsinriktade skulle vara hänvisningar som diskuterar vad SD kan göra med regeringsmakten som potentiella verkligheter snarare än enbart som tidigare uttalanden från partiet i det förflutna. Exempel på saker som prospektiva attacker kan hänvisa till är SD:s vallöften och partiprogram.

2.2.Hypoteser

När partier antas motiveras av röstmaximering är det enkelt att förvänta sig att framgång för nativistiska partier lär leda till att etablerade partiers politik i sin tur alltmer präglas av nativism. Hellström och Hervik resonerar att:

mainstream actors in both Sweden and Denmark tend to justify the use of nativist rhetoric to avoid losing votes to the RRP parties and an increased support for nativist policies in general (2014, s. 463).

Det kan tänkas vara osannolikt att inflytandet bland etablerade svenska partier skulle bli så starkt att partiet tar en renodlat nativistisk ställning med sitt manifests retorik och krav. Däremot förväntas en positiv förskjutning av manifestens innehåll som berör nativistiska områden kunna ske utan att nativismen blir en av textens ideologiska kärnor. Frågor som utvisning av migranter och flyktingar, betoning av invand-

ringens negativa konsekvenser och skillnader mellan invånare utifrån etnicitet eller nationellt ursprung kan förekomma i större utsträckning eller med större implicit sympati för nativistiska synpunkter.

Tidigare forskning kring den radikala högerpopulismens framväxt har identifierat just sådana ideologiska omvandlingar inom etablerade konservativa partier. I länder som Ungern och Storbritannien har partier som traditionellt hört till en mittenposition inom politiken över tid förskjutits till en radikalt nationalistisk och nativistisk sådan (Mamonova, Franquesa & Brooks, 2020; Vachudova, 2020).

Detta kan teoretiskt även förekomma i den motsatta riktningen, för partier vars politik alltmer präglas av motsättning till radikal högerpopulism. En sådan förskjutning skulle kunna nå en punkt där partiet omvandlats till ett anti-PRRP-parti, vars ställningstaganden i frågor som inte berör opposition till nativism, auktoritarism eller populism nedtonas. Detta förväntas dock vara än mer osannolikt jämfört med positiv förskjutning mot radikal högerpopulism.

Etablerade partiers förmåga att vinna (tillbaka) stöd från nischpartier genom att kopiera dess ställningstaganden kan dock ifrågasättas. Som påpekas av van Spanje och de Graaf (2018) har väljare goda skäl att lita mindre på ett parti som plötsligt antagit en ny position i en fråga än på ett parti som har förespråkat denna politik konsekvent sedan det grundades. Väljare som drivs främst av att förverkliga denna politik kan då fortsätta att se nischpartiet som mer attraktivt än det etablerade partiet, även efter att det senare har anammat det förstas agenda. Detta kan tolkas som en tendens bland väljare att värdera trovärdighet högt när de jämför partiers ställningstaganden inför val, snarare än att enbart fokusera på partiets närhet till ens egna ställningstaganden. En särskild situation som påstås utgöra ett undantag från denna tendens är när partiet vars politik har kopierats samtidigt även utsätts för ostracism och därmed saknar all möjlighet att själva genomföra sitt program utan egen parlamentarisk majoritet (van Spanje & de Graaf, 2018, s. 2, 5). I denna situation tycks trovärdighet kunna bli mindre viktigt för väljare som motiveras av nischfrågor än effektivitet, d.v.s. förmåga att genomföra sin politik.

En slutsats som kan dras av det svenska politiska utspelet, med hjälp av van Spanje och de Graafs resonemang, är att de etablerade partiernas ostracism mot SD inte kunde hindra den senares framgång så länge dess frågor fortsatte att vara populära

bland väljare om man inte också kopierade partiets politik. Att strategiskt utsätta ett nischparti för ostracism kan hindra det från att genom förhandling med andra partier kunna uppnå delar av sin agenda. Däremot är det osannolikt att ostracism får väljare som uppskattar ett nischpartis politik att byta parti om inte ett etablerat parti samtidigt också härmar den agenda som nischpartiet förespråkade.

För dem som anser att ett nischparti är det enda partiet som erbjuder en tilltalande politik lär inte partiets ostracism framstå som ett skäl att byta till ett annat parti. Däremot är det fortfarande möjligt att väljares politiska preferenser eller prioriteringar förändras. Detta kan leda dem till att värdera andra frågor högre än de som nischpartiet står för och ändra sitt väljarbeteende utifrån detta, till andra partiers fördel.

Från detta resonemang kan märkas att det finns skäl att tro att en antipakt mot SD efter dess riksdagsinträde inte skulle lyckas hindra partiets fortsatta tillväxt om inte särskilda villkor uppfylldes. Detta ger en inblick i situationen som svenska partier kan ha upplevt sig vara i när dess ostracism mot SD misslyckats, och som möjligen då även övertygat dem att byta strategi. En strategi som kunnat framstå som logisk i denna situation är att det trogna väljarstöd SD behållit trots ostracismen ger incitament för andra partier att ideologiskt förflytta sig närmare SD:s positioner i hopp om att locka till sig dessa väljare.

Det finns flera skäl att förvänta sig att etablerade partier som är ideologiskt avlägsna från ett nytt ytterkantparti inte lär utsättas för samma valmässiga hot av dess uppkomst som närliggande partier. Det framstår intuitivt att förvänta att ju längre bort ett parti ligger från en utmanare ideologiskt desto mindre incitament har de att tävla om väljare med varandra eller för den ena att kopiera den andres politik, d.v.s. använda avvisande eller tillmötesgående strategier. På så vis kan ett parti som ligger till vänster om politikens mitt även förväntas välja annorlunda strategier än ett center- eller högerparti för att hantera ett radikalt högerpopulistiskt parti.

Till skillnad från ett närliggande parti behöver ett ideologiskt avlägset parti inte ta i beaktande att nischpartiets väljare utgör en målgrupp som man har en chans att locka till sig. Röstmaximeringssyftet kan skapa incitament för närliggande partier att genom sin strategi mot SD försöka attrahera dessa väljare, medan chansen för avlägsna partier är minimal eller innebär en risk att förlora väljare. Partier som är ideologiskt avlägsna i förhållande till ett radikalt högerparti kan för sin del använda fientliga

strategier. På så sätt kan de försöka öka konflikten mellan etablerade högerpartier och det radikala kring den omdiskuterade frågan, och på så sätt öka sannolikheten att de senare förlorar röster till den förra (Backlund, 2020, s. 46).

Som redan har nämnts kan valstrategier användas av ett etablerat parti i syfte att minimera hotet som kommer från att utmanare kan locka till sig väljare. Ett ytterligare användningsområde, i synnerhet relevant för fientliga strategier från etablerade partier, är i syfte att själva öka sitt väljarstöd genom framhävt motstånd mot nischpartier, exempelvis sådana från den radikala högern. Detta antas vara särskilt relevant för partier vars väljare har stark ideologisk motsättning mot högerradikal politik, oberoende av om längs vänster-höger-skalan, GAL-TAN eller någon annan dimension. Till exempel förväntas V eller MP kunna göra fientlighet mot SD till ett mer framträdande tema i sina manifest genom exempelvis negativa hänvisningar. Partier från vänstern kan göra detta i syfte att öka sitt stöd från väljare som har bland sina viktigaste frågor att SD inte får ökat politiskt inflytande. Dessa partier kan förväntas ha större chans att lyckas med denna taktik än exempelvis M, bland annat p.g.a. incitament från vänsterväljare att ta ställning mot högerpolitik. Detta stämmer överens med resonemanget, som Backlund (2020, s. 47) hänvisar till, att det är partierna som förlorar först röster till den radikala högern som upplever störst incitament från röstmaximeringssyftet att anta en fientlig strategi. Däremot uppfattar Backlund detta som att vara ensidigt kopplat till dessa partiers vilja att splittra sin opposition och därmed öka sitt relativa överläge, snarare än att tillgodose sina egna väljares förväntningar och på så sätt bevara det egna väljarstödet.

Väljare vars värderingar ligger åt vänster på den politiska skalan lär inte uppfatta ett radikalt högerparti som ett lika lockande alternativ att byta till som en väljare som värderar högerideologiska principer och politik. Partier som ligger närmare vänstern förväntas därmed vara under stark påverkan att bruka en fientlig strategi, d.v.s. öka framskjutningen av ett nyligen uppstått radikalt högerparti. En sådan betoning av ett motståndarpartis motsatta ställningstaganden kan, såsom Meguid (2008, s. 33) påpekar, användas som ett ”vapen”. För vänsterpartier förväntas denna slags antiradikal-högerpopulistisk retorik kunna användas i hopp om att uppnå två skilda mål: för det första i syfte att på så sätt tillfredsställa partiets egna vänsterinriktade väljare, ifall motstånd och politisk fientlighet till den radikala högern värderas av dem som ett politiskt värde i sig; för det andra i syfte att förstärka den radikala högerpopulistiska

politikens profil och på så sätt uppmuntra större konflikt mellan de etablerade och de radikala högerpopulistiska partierna över de väljare som denna politik tilltalar.

För etablerade högerpartier kan dock en uttryckligt fientlig inställning mot den radikala högern även leda till förlorade röster. Detta tack vare att tidigare väljare från partiets yttre högerkant kan uppfatta denna strategi som en förskjutning mot den politiska centern (eller vänstern) och således byter till det nya och mer radikala alternativet. Ett exempel på detta, menar Bale et al. (2012, s. 99), är Storbritanniens konservativa partis förlust av väljare till UKIP. Detta skedde till följd av att skillnaderna mellan partiernas ställningar i invandringpolitiska frågor betonades samt att partiledaren David Cameron anklagade UKIP för rasism.

Den politiska konsensus som funnits i Sverige under 2000-talet beskrivs av Hellström (2013, s. 74) som att ha inneburit att en ”politisk fiende” mot allmänheten utgjordes av SD. Denna terminologi kan vara användbar för analysen av eventuella attacker mot SD inom riksdagspartiernas manifest. Vi kan här även göra en koppling mellan denna syn på särskilda politiska aktörer som ”fiender” och det ovannämnda begreppet fientliga strategier, d.v.s. strategier som betonar ett särskilt annat parti som en motståndare.

Denna kategori av valstrategier utgör, såsom tidigare diskuterats, ett sätt för etablerade partier att bemöta icke-etablerade eller nischpartier på väljararenan. En fientlig valstrategi innebär att de första lägger fokus på att tydligt betona och uppmärksamma sitt motstånd mot den andra i någon särskild fråga, i stället för att tona ned sådant motstånd eller vara tysta om frågor där partierna är oeniga i sin kampanj. Den fientliga strategin, som Backlund (2020, s. 46) och Meguid (2008) beskriver, kan här märkas likna Hellströms beskrivning av svenska partiers behandling av SD som politiska fiender. Termen *politisk fientlighet* används i denna avhandling inspirerat av dessa verk och beskriver den inställning riksdagspartierna haft mot SD fram till 2019, samt mer generellt inställningen partier som ingått en cordon sanitaire av uttalat värdepemässiga skäl har emot det uteslutna partiet.

Bägge dessa begrepp, politisk fiende och fientlig strategi, uppfattar ett särskilt beteende från de etablerade partierna i det svenska partisystemet mot den nyinkomna nationalistiska högern som framstår som både avsiktligt och betydelsefullt. Hur kan

ett sådant beteende då på bästa sätt förklaras som att gynna riksdagspartiernas valmässiga ambitioner?

Politik, såsom Hellström (2013, s. 73) beskriver det, handlar till viss del om att ”formulera visioner och agera ut sina passioner för eller mot ett specifikt politiskt projekt”. Att uppvisa passion mot SD och radikal högerpopulism kan med tanke på detta ha ett politiskt värde för partier och vara ur röstmaximeringssyfte ändamålsenligt för ett parti att signalera i sin valkampanj och retorik. Åtminstone kan de semi-rationella partierna, ur sitt informationsbegränsade perspektiv, uppfatta sådana demonstrationer som att kunna bidra till att attrahera väljare, oberoende av huruvida passionerade utspel mot SD har denna effekt i verkligheten.

För partier som utarbetar sina valkampanjer och strategier i en politisk miljö där SD utgör både en relevant aktör samt en aktuell fråga i sig kan det därför tänkas vara en gynnsam taktik att ta kraftigt avstånd från partiet. Om väljare motiveras av negativa inställning till SD och låter denna inställning styra sitt väljarbeteende bör detta kunna påverka partiets val av strategier mot SD, åtminstone om de betraktar anti-SD-väljare som nåbara. Förekomsten av en cordon sanitaire mot SD visar en politisk fientlighet mot partiet som är unik inom svensk politik. Till skillnad från andra partier skulle stark kritik och direkta hänvisningar till just SD, inklusive med gruppens verkliga namn, därför kunna uppskattas och belönas av vissa väljargrupper, snarare än att enbart stöta bort väljare.

Etablerade partier som hör till de mest högerorienterade inom politiken kan för sin del, av det motsatta skälet, förväntas ha stor anledning att uppfatta ett växande parti från den populistiska radikala högern som ett hot. Dessa utgör nämligen en utmanare som de etablerade partierna tvingas tävla med om samma högerinriktade väljargrupper och som de även riskerar förlora väljare de tidigare kunnat ta för givna till. Utan utmanarpartier till höger kan etablerade center-högerpartier agera med mer flexibilitet och försöka locka till sig mindre högerinriktade väljare, eftersom partierna då inte riskerar att förlora sina ytterhögerväljare i samma grad som när det finns ett radikalt högeralternativ tillgängligt. Ifall ett radikalt högerparti existerar har i stället högersinnade ett alternativ att rösta på när den etablerade högern inte längre tilltalar.

Från denna utgångspunkt förväntas de etablerade högerinriktade partierna i Sverige – L, M, KD och C – ha uppfattat SD som ett hot när det först växte fram, och därför

försökt förhindra förlusten av mer radikala väljare till den senare genom att ta programmatiska ställningstaganden inom politiska frågor som tilltalar dem. Jag förväntar även att dessa ställningstaganden kommer att öka alltmer i senare valmanifest under tidsperioden, allteftersom SD fortsatt att nå valsegrar och öka sitt röstantal.

Utifrån dessa teoretiska förväntningar formuleras den första och andra hypotesen (H1 & H2) i avhandlingen som följande:

- (H1) Högerpartiers ställningstaganden har över tid förskjutit både mot ökat betonde av politiska frågor och retorik som berör SD och dess ideologi (d.v.s. radikal högerpopulism, se kapitel 3.2.), samt mot mer överensstämmande inställning med radikal högerpopulism gällande dessa frågor. Högerpartier visar genom sina manifest förändringar som följer en tillmötesgående strategi mot SD. Detta bör synas tydligare ju senare under perioden partiernas manifest är utgivna.
- (H2) Partier från den ideologiska vänstern visar i sina valmanifest en motsatt reaktion till SD jämfört med H1. Vänsterpartier använder en fiendlig strategi mot SD. Ställningstaganden i vänsterpartiers valmanifest tar starkt motsatta ställningstaganden i sakfrågor och retorik jämfört med operationaliseringen av SD:s ideologi, och dessa kontrasterande punkter betonas och framhävs.

Ett undantag från dessa hypoteser kan dock göras gällande de stora partierna, S och M. Inom Sveriges partisystem har dessa partier regelbundet avsevärt större röstandelar än de övriga partierna (se tabell 2). Detta kan tänkas överensstämma med en mer rigid ställning för partier vid den politiska mitten, där stora delar av deras förväntade väljare befinner sig. Den starkaste uppsättningen partiaktörer, menar Meguid (2008), utgörs av etablerade eller ”mainstream-” partier vars ideologi befinner sig mellan politikens mittpunkt och antingen högern eller vänstern (s. 2). Detta beror delvis på att partier med denna ideologiska placering har tillgång till större strategiska valmöjligheter än andra partier (s. 20). H1 och H2 kan således förväntas vara ovidkommande för dessa partier, ifall dess röstmaximerande motiveringar uppmanar dem att inte överge denna gynnsamma punkt inom politiken.

Dolezal et al. (2018, s. 90) kopplar även ideologiska mittenpartier till en lägre sannolikhet att ställa objektiva mätbara krav och löften i sina manifest jämfört med ytterkantpartier och en högre sannolikhet till subjektiva krav och löften. Detta anknyter

författarna till dessa partiers preferens för måttfullhet och kompromissvilja, till skillnad från ytterkantpartiers preferens för att uppvisa sin principfasthet. Mittenpartiers incitament kan därför i stället för H1 eller H2 vara att i sina valmanifest nedtona eller undvika att ta upp politiska frågor och retorik som är viktiga för radikal högerpopulism, d.v.s. anta en avvisande strategi. Detta kan motiveras både med att vilja undvika att tävla om väljare runt frågor där SD har stor trovärdighet och det etablerade partiets ställning kan vara svagare, samt även att inte vilja ge mer uppmärksamhet till dessa frågor och därmed till SD.

Stora mittenpartier vars beteende följer dessa förväntningar skulle minska sina manifests överlappning med radikal högerpopulism över tid. Detta beteende kan jämföras med Mader och Schoens (2016, s. 90) resonemang runt Tysklands två stora partiers strategier inför Bundestagsvalet 2013, då de tävlade med det nya högerpopulistiska partiet AfD. Avhandlingens förväntning om en skillnad i resultaten mellan stora och små partiers manifest överensstämmer även med tidigare forskning av Dolezal et al. (2018). I sin studie visar Dolezal et al. att partistorlek påverkar vilka krav partier väljer att ställa i sina valmanifest (s. 249). Eftersom större partiers stöd hämtas från mer heterogena grupper med stor intern preferensvariation är dessa mindre benägna att inkludera direkta och explicita krav i sina manifest, till skillnad från mindre partier (s. 245).

För att skapa en gräns mellan stora och små partier inom det svenska partisystemet och därmed operationalisera partistorlek måste hänsyn tas till svensk politisk historia. Partistyrka är i mångt och mycket relativt och varierar mellan politiska system och nivåer. De två största partierna i Sverige har fr.o.m. 1979 varit S och M. Sedan 1985 har inget annat parti nått 15 procentenheter av rösterna i ett riksdagsval, medan dessa två aldrig har sjunkit under samma andel. För att skilja mellan det stabila partisystemet som fanns före SD:s riksdagsinträde och det nuvarande systemet där SD är en seriös utmanare om titeln näst största parti används 15 % av den totala andelen röster i riksdagsval som gränsen mellan ett stort och ett litet parti. Under perioden mellan 1998 och 2018 omfattar detta (förutom SD 2018) enbart S och M.

Partier som regelbundet vunnit mer än 15 % av rösterna i riksdagsval förväntas därmed ha incitament att ta en ställning gentemot nischpartier som går ut på att undvika att en skarp position i frågorna som de senare tar upp. Detta eftersom det stora partiet

lär beräkna att uppmärksammande av nischfrågor riskerar att göra vissa väljare missnöjda och övertyga dem att byta parti.

För partier vars bakgrund innehåller ett historiskt mönster att vinna färre än 15 % av rösterna i val förväntas motsatta incitament finnas. Dessa lär i stället prioritera att ta en tydlig ställning i förhållande till nischpartiet, antingen genom tillmötesgående eller fientliga strategier. Detta i syfte att antingen vinna tillbaka väljare som det förlorat eller minska förluster från ytterkantväljare som antingen värderar motstånd mot nischpartiet eller ser det som attraktivt. För både små och stora partier förväntas detta vara särskilt sannolikt när utmanarpartiets stöd växer successivt mellan val.

Den tredje och fjärde hypotesen (H3 & H4) formuleras därför som följande:

- (H3) De stora etablerade partierna (M och S) visar en reaktion som avviker från H1 och H2. En avvisande strategi är vanligare hos dessa än hos andra partier som ligger längre mot ytterkanten i samma ideologiska riktning. Retorik och sakfrågor som indikerar ställning i förhållande till SD och radikal högerpopulism nedtonas över tid eller nämns inte överhuvudtaget.
- (H4) De små etablerade partierna (MP, L, KD, V, C) är mindre benägna att anta en avvisande strategi mot SD än en tillmötesgående (för L, KD och C) eller fientlig (för V och MP) strategi. Små partier förväntas ta en mer explicit och skarp ställning i förhållande till SD och radikal högerpopulism för att glädja och behålla sina mer ideologiska eller krävande väljare. Därför kommer dessa partier undvika en avvisande strategi och i stället följa antingen en fientlig eller tillmötesgående strategi, beroende på partiets ideologiska placering.

Förväntningarna kring den kvalitativa innehållsanalysen och förekomsten av direkta hänvisningar till SD utgår från teorin om prospektiva attacker (se kapitel 2.1.5.).

- (H5) Partiernas valmanifest visar en ökande mängd hänvisningar till SD över tid under perioden i samband med SD:s stigande väljarstöd.
- (H6) Negativa hänvisningar (attacker) förekommer från partier som upprätthåller en antipakt mot SD. Av dessa hänvisningar är vissa inriktade på SD:s framtid (prospektiva).

För att avhandlingens hypoteser ska vara klart falsifierbara formuleras här tydligt vilka observationer från studien som skulle motsäga dem. Dessa möjliga resultat benämns *nollhypoteserna* i avhandlingens resultat- och diskussionskapitel.

H1–4 förstås kunna motbevisas av resultat från innehållsanalysen som visar antingen en avsaknad av förändring över tid, förändring som saknar korrelation med SD:s stigande röstandel inom riksdagsvalen under studiens tidsperiod eller som går i en annorlunda riktning i förhållande till radikal högerpopulism än den som förväntas utifrån partiets storlek och politiska placering. Detta skulle antyda att de etablerade partierna inte har reagerat på den nya motståndaren genom att anpassa innehållet i sina valmanifest eller att reaktionen inte har följt de förväntade strategierna. Resultat som inte visar ändring inom manifesten under perioden kan gälla antingen vilken retorik som används om den radikala högerpopulismens hjärtefrågor eller vilken betoning som denna retorik och dessa positioner har.

H5 och H6 berör prospektiva hänvisningar eller *attacks* mot SD inom de etablerade partiernas valmanifest. De kan falsifieras genom att innehållsanalysens resultat inte visar några negativa hänvisningar till SD alls, varken direkta benämningar eller indirekta antydningar. Hypoteserna kan även falsifieras genom att negativa hänvisningar i manifesten enbart omnämner SD i en tidsneutral anda eller med fokus på partiets historia, snarare än att vara framtidsinriktade.

3. Metod och material

3.1. Valmanifest

Partiernas valmanifest används som material för denna avhandling och som auktoritativa källor för vilka ställningar ett parti har tagit vid en viss punkt i tid. Det är utifrån den retorik och de ställningstaganden som förekommer i manifesten som partiernas ideologiska placering vid en viss punkt i tid operationaliseras. Genom att jäm-

föra varje partis ställningstaganden i sitt manifest från 2018 med samma partis första manifest under perioden skapas en metod för att kartlägga partiets ideologi över tid samt mäta eventuella förändringar i förhållande till radikal högerpopulism. Varje manifest representerar således sitt partis ideologi från året dokumentet gavs ut.

Innehållsanalysen utförs på valmanifestens rent textmässiga innehåll snarare än kodade abstraktioner av partiernas ställningstaganden. Med ett undantag hämtas samtliga valmanifest från Svensk nationell datatjänst¹³ (u.å.a). Undantaget utgörs av C:s valmanifest från 2002. Eftersom SND innehåller C:s valplattform snarare än dess valmanifest från detta år hämtas manifestet i stället från Manifesto Corpus (Lehmann et al., 2023). Innehållsanalysen undersöker manifesten både kvantitativt – genom att mäta frekvensen av hänvisningar till SD – och kvalitativt – genom att granska styckena som innehåller nyckelord för att avgöra huruvida de hänvisar indirekt till SD eller tar ställning i en fråga som har relevans för radikal högerpopulism. Analysen av hänvisningar prövar H5 och H6 medan analysen av ställningstaganden bidrar till provningen av H1–4.

Bägge analyser av valmanifesten använder sex manifest från vart och ett av de sju svenska etablerade riksdagspartierna. Till varje parti hör ett valmanifest (eller en valplattform beroende på partiets valda terminologi) per riksdagsval¹⁴. Mellan åren 1998 och 2018 utgör detta sammanlagt 42 valmanifest. Dessa manifest utgör 42 fall som avhandlingen behandlar.

Ett problem uppstår dock med detta upplägg. SND:s samling av valmanifest och partiprogram saknar manifest tillhörande M från 2006 t.o.m. 2014. Detta beror på att inget valmanifest gavs ut enbart av eller för M inför riksdagsvalen under denna period. För den kvalitativa analysen har jag åtgärdat detta problem genom att använda de tre manifesten tillhörande Allians för Sverige (härefter Alliansen) som substitut. Dessa manifest överlappar med de år som M inte gav ut ett individuellt manifest, trots att de övriga partierna inom Alliansen har egna manifest från dessa val. Av dessa skäl tolkas Alliansens manifest som tillhörande främst M. Ytterligare resonemang ges i underkapitel 3.1.1..

¹³ Härefter SND.

¹⁴ Ett möjligt undantag är Moderaterna, vars manifest från 2006 inom databasen är Alliansens manifest.

För vissa av manifesten i SND finns endast textinnehållet tillgängligt, utan sådan grafisk design som dokumenten kan ha innehållit ursprungligen. Detta gör visuella budskap mindre jämförbara över hela materialet. Av detta skäl använder innehållsanalysen endast sådan retorik och sådana ställningstaganden från manifesten som uttrycks textmässigt. Innehållsanalysens kvantitativa frekvensmätning är också avgränsad till enbart textmässig information som kan insamlas genom sökverktyg.

3.1.1. Alliansens manifest

Ett undantag för avhandlingens matchning av parti och manifest görs för M. Inget valmanifest för enbart M gavs ut inför valen 2006, 2010 eller 2014. Denna period sammanfaller med de val då M, C, KD och L samverkade inom valkoalitionen Alliansen. Inför var och ett av dessa tre val gavs ett valmanifest ut som bar Alliansens namn och som förmedlade koalitionen gemensamma politik.

Trots detta är det iögonfallande att samtliga av de tre mindre partierna i Alliansen – de som med all sannolikhet skulle ha blivit stödpartier åt en statsminister från M ifall Alliansen hade vunnit valen – publicerade egna individuella manifest under dessa år. Att dessa partiers valmanifest, men inte M:s, fanns att läsa under valkampanjerna samtidigt som Alliansens manifest talar för att de senare är mer representativa för M än för de andra partierna, varför enbart M inte fann det nödvändigt att ge ut sitt eget.

En möjlig orsak bakom detta kan vara att Alliansens manifest utarbetats i en process som tog i beaktande styrkeförhållandena mellan de olika koalitionspartierna. M var överlägset större – och hade betydligt fler gånger haft statsministerrollen genom historien – än de andra allianspartierna. Av denna anledning kan det misstänkas att M hade större makt än de andra partierna att utkräva godkännande av sin politik som den gemensamma politiken för Alliansen eller åtminstone kräva att M:s ställningstaganden skulle vara utgångspunkten för förhandlingar om Alliansens manifest.

Läsaren kan dock ifrågasätta huruvida Alliansens manifest bör behandlas som identiskt med M:s manifest under åren när de senare inte existerar. Även om M förmodas

ha varit den dominerande aktören bakom Alliansens tre valmanifest kan kritik fortfarande riktas mot beslutet att kategorisera dessa dokument som att uppfylla samma funktion för M som partiets övriga manifest under perioden. Det kan exempelvis ifrågasättas hur jämförbara processerna bakom dokumentens utarbetande är. Det är oklart huruvida dokument som sammanställts av ett och samma parti påverkas på samma sätt av skillnader mellan författarnas synpunkter, preferenser och målsättningar jämfört med dokument som skapas av samarbete mellan flera partier.

Produktionsprocessen bakom valmanifest och den s.k. livscykelmodellen (se underkapitel 2.1.4.) är även relevanta för Alliansens manifest. Den främsta skillnaden mellan denna modell och det svenska materialet är att aktörerna som framställer manifesten i fråga är en grupp partier snarare än ett enskilt parti. Konsekvenserna från detta på modellens giltighet är i stort sett enbart att förhandlingarna om en regeringskoalition till största delen redan har utförts innan manifestet publiceras. Detta till skillnad från Dolezal m.fl.:s (2012) modell, där detta utgör det femte steget och förväntas ske efter valet.

3.1.2. Innehållsanalys

Avhandlingens syfte innefattar att studera och jämföra partiernas valmanifest för att dra slutsatser om dess innehåll. I synnerhet huruvida det har förändrats eller inte och om eventuella förändringar utgör reaktioner till eller påverkan från SD:s ideologi.

Innehållsanalysen ämnas upptäcka eventuell ideologisk förskjutning i förhållande till SD:s ideologi inom partiernas manifest över tid. För att kunna märka av programmatisk förändring, avgöra hur kraftig förskjutning har varit samt kartlägga partiernas politiska ställningstaganden på ett nyanserat och flerdimensionellt sätt kommer flera verktyg användas. Både kvalitativ och kvantitativ metod används inom analysen för att avgöra mot vilken riktning eventuella innehållsändringar har skett och hur framträdande sådana teman som kan kopplas till SD har varit inom manifesten.

Kvantitativ metod används för att räkna frekvensen i manifesten av dels hänvisningar till SD, dels hänvisningar till frågor och retorik som låter partierna uttrycka sig om teman som är relevanta för radikal högerpopulism. Antalen användningar av SD:s namn och ord som kan betecknas indirekt hänvisa till partiet mäts inom manifesten. Samma görs med ideologiska nyckelbegrepp vars bruk bedöms förmedla positiv eller negativ inställning till radikal högerpopulism. Även relevant är ifall orden visar nedtoning av radikal högerpopulism genom sin avsaknad i manifesten. Frekvensen av dessa termer i dokumenten från 2018 analyseras i jämförelse med det första manifestet från varje parti under perioden för att avgöra huruvida någon avsevärd förändring av användningen har skett och ifall denna kan kopplas till påverkan från SD.

Innehållsanalysen behandlar först direkta hänvisningar till SD i partiernas manifest. För att åstadkomma detta bearbetas manifesten via en datoriserad sökning efter användningar av formuleringen ”sverigedemokrat”. Varje användning av partiets namn i dokumenten sammanställs således för att därefter kunna undersöka dem vidare och analysera resultaten i sin kontext. Genom att granska varje direkt hänvisning till SD utreds frågan huruvida en tidsmässig kategorisering av eventuella omnämningar är möjlig. Detta i syfte att pröva hypotesen H6 och avgöra ifall hänvisningar till SD kan betecknas som antingen retrospektiva, tidsneutrala eller prospektiva.

Vid sidan om denna första genomsökning sammanställs även motsvarande information över frekvensen inom manifesten av direkta hänvisningar till andra riksdagspartier. Varje användning inom ett manifest av något annat partis namn än det egna sammanställs och presenteras tillsammans med resultatet av sökningen efter hänvisningar till SD. Detta har som syfte att ge kontext för den förstnämnda sökningens resultat och möjliggöra en jämförelse av partispecifika direkta hänvisningar. Denna jämförelse ämnas avgöra ifall förekomsten eller avsaknaden av SD:s namn inom manifestens text är avvikande eller typisk jämfört med de övriga riksdagspartierna.

Därtill genomförs en frekvensmätning av ord från en lista söktermer som har utarbetats för att märka av indirekta hänvisningar till SD. Denna består av 17 ideologiska begrepp som i andra partiers retorik kan associeras med SD och radikal högerpopulism. De termer som används är: antisemit; auktoritär; brun; chauvinism/chauvinist; extremism/extremist; fascism/fascist; främlingsfientlig; högerextrem/extremhöger; högerpopulism/högerpopulist; högerradikal/radikalhöger; islamofob; national-

ism/nationalist; nativism/nativist; nazism/nazist; populism/populist; radikal; rasism/rasist.

Indirekta hänvisningar syftar till bruk av dessa nyckelord i sådana kontexter att de efter nära granskning bedöms utgöra hänvisningar till SD utan att nämna partiet. Ovanstående lista söktermer består av ett urval 17 nyckelord och används för att mäta förekomsten och frekvensen av begrepp med ideologiskt innehåll som ligger nära till nativism, auktoritarism och populism. Genom att genomsöka manifesten efter söktermerna förväntas analysen kunna hitta meningar i manifesten som innehåller indirekta hänvisningar till SD. Resultaten av sökningen efter indirekta hänvisningar granskas därefter i sin kontext och analyseras för att utesluta eventuella falska positiva resultat, såsom användningar av nyckelord med generisk betydelse och utan implicit hänvisning till just SD.

Denna metod används även inom en ytterligare frekvensmätning med en annan lista söktermer. Denna lista har som syfte att mäta antalen användningar av ord med stark innebörd för den radikala högerpopulismen och dess beståndsdelar. Dessa är ord som kan ge uttryck för partiernas ställningar i förhållande till radikal högerpopulism, snarare än att söka efter avsiktliga hänvisningar till ideologin. En eventuell märkbar förändring i förekomsten av dessa begrepp i de senare manifesten jämfört med det första skulle tala för hypotesen att de etablerade partierna påverkats av eller reagerat på radikal högerpopulism under perioden, antingen till att bli mer tillmötesgående eller mer kritiska. Jämförelser mellan de olika partierna kommer även att åskådliggöra eventuella mönster eller skillnader mellan partierna vad gäller förekomsten av ideologisk förskjutning, riktningen eller intensiteten eventuella ändringar i manifesten har haft eller frekvensen av hänvisningar till SD.

Det totala antalet användningar av nyckelbegreppen inom varje manifest kan på så sätt beaktas. Detta ger en överblick av hur särskilda ord med anknytning till relevanta politiska frågor – samt till särskilda perspektiv kring dessa frågor – har använts och eventuellt hur denna användning förändrats kvantitativt över tid.

Utifrån data som produceras genom denna ordräkning är målet att avgöra huruvida någon förändring kan märkas mellan manifestet från 1998 och de från senare val, med särskilt fokus på 2010, 2014 samt 2018. Ifall någon ökning eller minskning av hur mycket partiernas manifest använder dessa nyckelord kan märkas, har detta stora

konsekvenser för ytterligare kvalitativ analys. Om användningen av ord såsom ”våld”, ”brott”, ”nyanlända”, ”integration”, ”elit” eller ”folket” inom ett partis manifest ökar, framgår att partiet har valt att uttala sig om, ta ställning i eller tävla om röster kring de frågor som dessa ord är kopplade till med starkare emfas.

Frekvensmätningarna skapar utrymme för kvalitativ analys av manifestens innehåll. Om användning av orden sjunker över tid kan detta vara tecken på en nedtoning av de relevanta frågorna. Således kan resten av texten undersökas för att bedöma ifall innehållet talar för eller emot denna tolkning, eller ifall nyckelordlistan är otillräcklig för att märka av hur mycket utrymme som ägnas åt frågorna. Om nyckelorden däremot blivit mer frekventa i manifesten över tid kan det vara användbart att analysera de meningar och stycken orden förekommer i för att avgöra huruvida tolkningen att partierna har tagit starkare ställning i de förknippade frågorna stämmer. Genom att granska meningarnas sammanhang ämnar jag bedöma ifall partiets eventuella användningar av dessa ord utgör ställningstaganden i någon av frågorna som associeras med den radikala högerpopulismen samt huruvida samma partis manifest från andra år visar annat ställningstagande i denna fråga.

Listan sökord som används för denna slutliga genomsökning av manifestens textinnehåll består av 93 termer. Denna lista termer är ett urval bestående av begrepp som har koppling till någon av den radikala högerpopulismens ideologiska beståndsdelar. Listan delas upp i tre kategorier baserat på vilken av komponenterna som varje ord har koppling till – eller har närmast koppling till, i fall där ord kan sägas anknyta till fler än en kategori. Bilaga 1 innehåller samtliga sökord uppdelade enligt teman.

3.2.Operationalisering av SD:s ideologi

Ovannämnda material och metoder används för att upptäcka om en särskild sorts förändring förekommit inom de etablerade partiernas valmanifest, nämligen ideologisk förskjutning över tid som utgör påverkan från eller reaktion på SD. Sådan förskjutning förväntas kunna förekomma i en av tre olika riktningar: närmare den radi-

kala högerpopulistiska ideologi som i denna avhandling förknippas med SD, i den motsatta riktningen som associeras med radikal högerpopulism, d.v.s. mot större ideologisk konflikt med SD eller slutligen mot att nämna de frågor och den retorik som kännetecknar radikal högerpopulism mindre över tid eller inte alls. Den tredje sorten påverkan omnämns *nedtoning*. Förskjutning i den förstnämnda riktningen kallas även *inflytande från SD* på partiet. Förändring som rör sig mot nedtoning skiljer sig från rörelse mot inflytande och konflikt även i det att de senare två definieras som att innefatta en högre eller bibehållen grad av uppmärksammande av SD eller radikal högerpopulism, medan den första innebär att belysning av SD och/eller associerade politiska frågor inom det egna manifestet antingen sjunker eller försvinner överhuvudtaget.

Den bild av partiernas ideologi som eftersträvas i denna avhandling är inte omfattande. Avhandlingens syfte är inte att uppnå en uttömmande sammanfattning av något enskilt partis världsåskådning. Målet är snarare att försöka mäta huruvida partiernas valmanifests innehåll försköts under en särskild tid och i förhållande till en särskild referenspunkt som de alla gemensamt utsattes för. Mer specifikt är målet operationaliseringen ska uppnå att fånga hur radikal högerpopulistisk politik kan uppfattas av andra partier och vilken sorts förändringar inom sina egna valmanifest kan betecknas som präglade av denna uppfattning.

Operationaliseringen utgår från den radikala högerpopulismens kärnkomponenter: nativism, auktoritarism och populism. Orden som manifesten genomsöks efter för att hitta eventuella reaktioner på SD:s ideologi utgör mätbara uttryck för påverkan från radikal högerpopulism p.g.a. dess koppling till dessa tre komponenter.

En samling nyckelbegrepp används i syfte att märka av frekvensen av termer med anknytning till den radikala högerpopulismen. Sammansättningen av denna begreppslista har utformats utifrån ideologins tre beståndsdelar, som individuellt har förknippats med ett antal typiska formuleringar. Partiernas uppmärksammande av dessa beståndsdelar förväntas kunna uttolkas från användningsfrekvensen av nyckelbegreppen. Ifall nyckelbegrepp visas förekomma i manifesten överhuvudtaget förväntas eventuellt även partiernas attityd till beståndsdelarna kunna märkas av genom närmare analys av de meningar och stycken i texterna som innehåller dessa termer.

Denna operationalisering behandlas i mer detalj i underkapitel 3.2.1. Den möjliggör en kvantitativ jämförelse av innehållet i svenska partiers valmanifest, mellan 1998 och 2018, med SD:s ideologi. Inom jämförelsen ämnas tre möjliga fenomen kunna märkas av, nämligen reaktioner som följer en av de tre ovannämnda valstrategierna. En *fientlig* reaktion operationaliseras som att ett partis manifest samtidigt tar motsatta ställningar i förhållande till SD:s ideologi samt över tid ökar betoningen (eller behåller en hög betoning) av dessa frågor. En *avvisande* reaktion operationaliseras som att betoningen av frågorna som är kopplade till SD:s ideologi minskar över tid. Förekomsten av en avvisande reaktion kräver inte att partiets ställning måste ändras till att överensstämma med eller motsätta sig SD:s ideologi. En *tillmötesgående* reaktion operationaliseras som att ett parti rör sig närmare SD:s ideologi – d.v.s. tar ställningstaganden som överensstämmer med den radikala högerpopulismens och visar positiv inställning till nativistiska, auktoritära eller populistiska idéer – samtidigt som manifestens betoning av dessa teman blir starkare eller fortsätter att vara lika stark.

3.2.1. Radikal högerpopulism inom manifestens text

SD conceptualiseras i denna avhandling som ett radikalt högerpopulistiskt parti. Påverkan från eller reaktioner på SD inom andra partiers valmanifest operationaliseras därför som påverkan från eller reaktioner på radikal högerpopulism. Denna ideologi förstås i sin tur vara bestående av de tre komponenterna nativism, populism och auktoritarism. Som utgångspunkt söker avhandlingen bygga vidare på tidigare forskning som klassificerat SD som en av medlemmarna i partifamiljen radikala högerpopulistiska partier (se underkapitel 2.1.1.1.). Syftet med avhandlingen är att avgöra huruvida de etablerade svenska partiernas valmanifest över tid har påverkats av ett radikalt högerpopulistpartis inträde i det svenska partisystem, och i så fall mäta hur detta påverkat dess manifests ideologiska placering och innehåll. För att undersöka detta utförs en kvalitativ och kvantitativ innehållsanalys av dessa partiers valmanifest.

Innehållsanalysen använder valmanifestens text direkt för att märka av eventuella förändringar över tid. Manifesten analyseras först kvantitativt genom att mäta fre-

kvensen av SD:s namn samt av andra termer som bedöms vara indirekta hänvisningar till SD i manifesten. Därefter genomsöks materialet efter nyckelord som teoretiskt kopplats till SD:s ideologi. Texterna analyseras sedan kvalitativt utifrån förekomsten eller avsaknaden av dessa termer. Eventuella stycken som innehåller användningar granskas individuellt för att bedöma vilken ställning de förmedlar i förhållande till radikal högerpopulism och andra manifest från samma partier samt avgöra huruvida de kan tolkas som en strategisk reaktion till SD.

En operationalisering av radikal högerpopulism används för att identifiera punkter, meningar och nyckelord i manifesten som överlappar med ideologins politiska och intellektuella komponenter. Sådan överlappning behöver inte visa just likhet mellan de etablerade partiernas åsikter och radikal högerpopulism. Lika relevant är eventuell kritik mot eller avståndstagande från idéer som förknippas med denna ideologi. Även avsaknad av kritik kan vara relevant för att märka av påverkan från SD.

Ökad betoning i senare manifest jämfört med tidigare av dessa fenomen – positiva eller negativa ställningstaganden i frågor som berör radikal högerpopulism – tolkas som påverkan från SD på partiets ideologiska utveckling. Förutom detta undersöks även minskningar av överlappning över tid mellan ett partis manifestinnehåll och radikal högerpopulism. Detta tolkas som strategisk nedtoning av ställningstagen eller retorik som förknippas med denna ideologi, och därmed som påverkan från SD.

Innehållsanalysen består alltså av tre skilda sökningar: två efter hänvisningar till SD, den ena via direkt namngivning och den andra genom indirekta antydningar, och en tredje efter stycken med relevans för den radikala högerpopulismen. Innehåll är relevant för denna sista sökning när det överensstämmer med den radikala högerpopulismen. Meningar är relevanta för de första två sökningarna när de innehåller hänvisningar till SD. Sådana hänvisningar kan antingen vara indirekta eller direkta – d.v.s. hänvisa genom antydan eller genom att innehålla namnet *Sverigedemokrat*.

Sökningen efter nyckelord som associeras med radikal högerpopulism använder en lista bestående av 93 termer. Dessa delas upp i tre kategorier som ämnas fånga ställningstaganden som representerar reaktioner på den radikala högerpopulismens ideologi. Kategorierna är de tre beståndsdelarna nativism, auktoritarism och populism.

Sökresultatet består av meningar innehållande igenkännbara uttryck för eller emot dessa beståndsdelar, som således kan kopplas till radikal högerpopulism – och därmed till SD. Exempelvis kan ett stycke, vars retorik innehåller nativistiska nyckelord, ses som ett inslag av denna komponent i manifestet. Alternativt kan ett manifest använda nyckelord inom ett stycke som kritiserar nativistiska idéer. Bägge dessa exempel innefattar att manifestet använder sökord för att ta ställning i förhållande till en av den radikala högerpopulismens grundläggande idéer. Efter att dessa meningar identifierats genom sökningen utförs en analys för att avgöra huruvida innehållet utgör ställningstaganden i förhållande till de ideologiska komponenterna.

Resultatet av denna analys presenteras i kapitel 4 med fokus på i vilka kontext orden har använts, vilka ställningar de har använts för att förmedla i vilka frågor samt hur dessa ställningar och frågor har förändrats över tid i manifesten. Ökad frekvens eller styrka bakom radikala högerpopulistiska inslag manifest från 2018 jämfört med samma partis manifest från 1998 skulle således visa en förskjutning i förhållande till ideologin, antingen mot mer kritik eller större överrensstämmelse. Resultat som följer något av dessa mönster betraktas som att ha påverkats av eller reagerat på SD.

Meningar som efter analys tydligast illustrerar mönster inom resultaten eller som är mest relevanta för prövningen av hypoteserna H1–4 presenteras i kapitel 4 som representativa urval. Slutligen innehåller kapitel 5 en diskussion av vilka slutsatser som kan dras från dessa resultat samt vilka konsekvenser de kan ha på vår förståelse för de svenska riksdagspartierna.

Av de sammanlagt 93 sökorden kategoriseras 54 som relevanta för nativism, 32 som relevanta för auktoritarism och 7 som relevanta för populism. Resten av kapitel 3.2.1 ägnas åt att beskriva dessa kategorier och ge exempel på sökorden de innehåller. Kategorierna och samtliga sökord finns i bilaga 1.

Begreppet nativismen är en specifik variant av nationalism som innefattar en fientlig attityd mot att sådana som är främmande till nationen existerar inom dess gränser. Mudde (2007, s. 19, 22) definierar nativism som en ideologisk tro att endast den inländska gruppen bör bo inom stater, och att utländska element (personer likväl som idéer) utgör ett hot mot den homogena nationalstaten. Det beskrivs även som en kombination av nationalism och xenofobi.

I innehållsanalysen används sökord med anknytning till nativism för att märka av retorik eller ställningstaganden som hänvisar till utländska människor inom Sveriges gränser. Sökorden inom kategorin består i huvudsak av termer som berör integrationsfrågor, flyktingmottagning eller fenomen i Sverige som förknippas med utländskhet. Den eventuella förekomsten och frekvensen av dessa ord avgör ifall manifesten kan bedömas ha påverkats av nativism. Huruvida användningar av sökorden är positivt eller negativt värdeladdade påverkar sedan i vilken riktning den eventuella reaktionen till nativismen kan sägas ha gått.

Negativ reaktion på nativism är en sorts möjlig påverkan från SD som förväntas kunna märkas i manifesten. Observationer från innehållsanalysen som hör till denna sort är användningar av sökorden för att ta avstånd från nativism, t.ex. genom ett betonat förkastande av nationalism, eller från ställningar i sakfrågor som tilltalar nativister, såsom att Sverige bör ta emot färre invandrare/flyktingar och utvisa fler. Användningar som kritiserar nationalism eller anknyter det till rasism skulle även vara tecken på antinativistiska ställningar. Anti-nativistisk retorik bör också kunna uttryckas i positiva termer, såsom genom att belysa egenvärdet av invandring och flyktingmottagning eller hylla mångfald (eller mångkultur) inom samhället, d.v.s. acceptandet av människor med utländska bakgrunder eller religioner.

För att ett manifest ska anses visa inflytande från SD genom nativistiska idéer och retorik bör behandlingen av dessa teman i manifesten bli mer positiv över tid genom ökade inslag av nativistiska ställningar i sakfrågor och retorik. Detta bör kunna märkas genom punkter och stycken som karakteriserar främmande element – såsom migranter och flyktingar eller utländska kulturella, religiösa eller politiska tankegångar – som ett hot mot svensk kultur. Beskrivningar av partiets syn på det goda samhället kan även förväntas betona homogenitet som en positiv egenskap, samt eventuellt som något politiken behöver skydda. Nativistiskt inflytande kan eventuellt även märkas av inom manifestens ekonomiska innehåll i form av välfärdschauvinistiska krav på att bibehålla generösa välfärdssystem, men att så långt som möjligt begränsa icke-medborgare från att åtnjuta dem, och avgränsa stöd och bidrag till enbart medborgare¹⁵.

¹⁵ Mudde beskriver välfärdschauvinismen som en nativistisk vision för ekonomin (2007, s. 22).

Anti- eller pro-nativistiska ställningstaganden kan även tänkas förekomma i manifesten genom uttryck angående hur staten bör förhålla sig till människor i Sverige utifrån deras nationella bakgrund. Ett ställningstagande skulle t.ex. räknas som pro-nativistiskt ifall det förespråkar att staten prioriterar svenskfödda eller svenska medborgares välbefinnande före (eller på bekostnad av) invandrare/utlandsfödda. Alternativt skulle ett ställningstagande för att prioritera invandrare/utlandsfödda före svenskfödda betraktas som anti-nativistiskt. Bägge av dessa exempel förutsätter att stycket i fråga uttrycker ett dylikt avvägande mellan inhemska och utländska människor. Ett krav som teoretiskt sett kan tolkas som att i praktiken gynna antingen invandrare över svenskfödda eller vice versa räknas inte om inte manifestet även uppmärksammar och argumenterar för ställningstagandet just utifrån denna effekt.

Nedtonande av nativism och de frågor som det berör kan även förekomma i manifesten. Detta bör i så fall kunna märkas genom att manifest från 2018 behandlar nativistiska frågor mer sällan än 1998 eller fullkomligt undviker att nämna dem.

Kategorin populistiska sökord består av termer som förväntas kunna ge uttryck för inflytande från populism på materialet. Populistiska idéer, retorik eller krav ska kunna märkas av i stycken inom de etablerade partiernas valmanifest för att de ska bedömas visa inflytande från SD. Sådana idéer kan exempelvis bestå av en (kritisk) hänvisning till en elit i samhället, en homogen skildring av medborgarna som ett folkligt 'vi' eller ett betonande av intressekonflikt snarare än kompromiss som tar tillvara allas intressen. Påverkan från SD kan också märkas av genom att partiet visar på en negativ reaktion till populism i sitt valmanifest. Detta bör således visas genom kritik mot samhällssyner som uppfattar en binär uppdelning av samhället mellan folket och eliten, ett betonande av pluralism och konsensus som politikens mål eller en elitistisk inställning till beslutsfattande. Därtill kan nedtoning av populistiska frågor märkas av genom att senare manifest i högre grad inte uppmärksammar eller uttrycker sig om populistiska teman såsom eliter kontra folket överhuvudtaget. Däremot visas inga tecken på påverkan från SD på partiet om manifestets behandling av populism är oförändrad från det första manifestet genom resten av perioden.

Termerna *elit* och *folket* används som två av nyckelbegreppen för att märka av närvaron av populistiska inslag eller teman som behandlas i manifesten inom kategorin populistiska sökord. Dessa två begrepp är dock begränsade i hur effektivt de kan

märka av populism. För det första kan *folket* sannolikt ge många felaktiga positiva resultat. Termen kan exempelvis användas i kontext såsom ”svenska folket”, i motsats till utländska folk, och snarare likna nativistiska argument än populismens mot-sättning mellan folket och eliten. För det andra kan sökningar efter *elit* ha svårt att få resultat som fångar mer kontextspecifika instanser av populism – där elitgruppen beskrivs i mer detaljerade termer – och är i stället begränsade till enbart den mest generella formen som terminologi kring en elitgrupp kan ta.

Auktoritarism inom modern partipolitik är ett mycket studerat tema. Detta gäller inte minst dess uppmärksammade ställning som en av dimensionerna inom den moderna politiska klyftan som omnämns i begreppet GAL-TAN. I denna avhandling behandlas auktoritarism som ett av de grundläggande koncept som kännetecknar radikal högerpopulism. Auktoritarism i denna bemärkelse definieras av Mudde (2007, s. 23) som en övertygelse om stark ordning inom samhället och att överträdelser av denna ordning eller trotsande av myndighet ska straffas ordentligt. Laglydnad är en norm inom auktoritarism, menar Mudde, tillsammans med ordning och reda samt en inställning i etiska frågor som är straffinriktad och förlitar sig på det konventionella.

I manifesten bör påverkan från radikal högerpopulism kunna avkännas genom meningar som uppmärksammar auktoritarism eller uttrycker sig om auktoritära förslag. Inflytande från auktoritarism kan förväntas märkas av genom bl.a. ställningar som betonar av strängare straffåtgärder inom kriminalvården och rättsväsendet. Därtill bör förskjutning mot auktoritarism även kunna uttryckas genom retorik och ställningar som betonar lydnad, ordning samt respekt/vörndnad för staten och auktoritetsfigurer. Negativa reaktioner till auktoritarism förväntas kunna märkas av genom meningar som betonar t.ex. partiets fientliga inställning till högre straff som en lösning för kriminalproblem eller och uttryck om värderingsmässig kritik mot hierarkiska eller straffinriktade åtgärder i allmänhet. Nedtoning av auktoritarism bör kunna märkas av via avsaknad eller minskad förekomst av stycken i manifestet som uppmärksammar eller tar ställning i förhållande till frågor som berör brott och straff.

Begreppen som används för att mäta inslag av auktoritarism inom texten innehåller bland annat *heder*. Detta i syfte att fånga användningen av olika variationer av detta ord som kan anknytas till nativism eller auktoritarism. Exempel på sådana användningar är hedersvåld, hedersbrott, hedersförtryck, hederskultur, m.fl. Bruk av detta

ord som saknar associationer med retorik om invandring eller utländskfödda – t.ex. hederlig – avskrivs från innehållsanalysen som falska positiva resultat.

Många av orden inom listan söktermer har enbart retoriska anknytningar med en av de ideologiska kategorier som används, d.v.s. med antingen nativism, auktoritarism eller populism. Andra ord kan kopplas till flera kategorier men kan motiveras ha starkast konnotationer i förhållande till en särskild kategori. Däremot finns ett antal ord inom listan som har associationer med flera av den radikala högerpopulismens beståndsdelar utan att någon av dem är uppenbart starkast. Heder är ett sådant begrepp. Meningar som innehåller uttryck såsom *hedersförtryck* kan exempelvis fokusera på antingen kulturella frågor om utländska seder eller kriminalfrågor som betonar illegala handlingar. På detta sätt kan bruk av termen förknippas med nativism likväl som med auktoritarism. Två andra exempel från listan på sökord som kan kopplas till flera olika kategorier är *barnäktenskap* och *moralpolis*. Subjektiv bedömning används för att kategorisera dessa ord efter att innehållsanalysen har genomförts. Ord som har teoretisk anknytning till flera kategorier markeras i bilaga 1.

Eftersom avhandlingens syfte innehåller att märka hur de etablerade partierna har reagerat på och eventuellt påverkats av SD:s framgång mäter resultaten inte enbart huruvida dessa partiers manifest visar förskjutning närmare SD:s ideologi över tid. Om ett valmanifest innehåller ställningstaganden i frågor som har stor betydelse för radikala högerpopulistiska krav kommer likväl dessa kategoriseras som uttryck i manifestet för påverkan från SD – oavsett huruvida ställningen partiet tar i frågan överensstämmer med eller uttryckligen kritiserar den radikala högerpopulismen. Sådana ställningstaganden anses då som relevanta för att mäta partiets överensstämmelse med, och eventuellt inflytande från, radikal högerpopulism vid den tidpunkt som manifestet representerar.

Ett annat exempel från söklistan är ordet *medborgarskap*. Medborgarskapet som en status i sig är ett tema med starkt politiskt innehåll, men torde inte vara ett så grundläggande tema att det används av samtliga partier utan skillnader i kontext eller innebörd. Inom kampanjdiskurs med fokus på dagsaktuella frågor och partiernas egna centrala meddelanden kan det tänkas vara mer sannolikt att termen medborgarskap används för att belysa en samhällsstämning där skiljelinjen mellan medborgare och icke-medborgare har blivit mer spänd och kontroversiell.

Ordet medborgarskap är ett av nyckelbegreppen som förknippas med nativism. Utan att använda böjningar av ordstammen, såsom medborgare, kan användningsområdena för detta ord inom valmanifest förväntas vara relativt begränsade. Trots detta användes det inom flera av partiernas manifest genom hela perioden, ofta där kontexten var krav på antingen att medborgarskapets status höjs – t.ex. genom medborgarskapsceremonier för naturaliserade invandrare – eller att högre villkor införs för att bli medborgare – såsom genom språk- och/eller kulturprov.

Ifall frekvensen av ordet medborgarskap inom ett partis manifest förändras över tid kan detta vara tecken på att frågorna partiet tar ställning i förhållande till också ändras. En ökning av ordets frekvens skulle i så fall visa att partiet oftare uttrycker sig om medborgarskapet, antingen som en politisk fråga i sig eller som en dimension med anknytning till andra frågor, t.ex. invandring eller integration. Genom att använda ordet kan partiet signalera sin inställning till medborgarskapets egenskaper, såsom hurdan status det har eller hur lättillgängligt medborgarskap är för invandrare.

Både partier som använder en tillmötesgående strategi för att bemöta SD och partier vars strategi är fientlig kan använda termen medborgarskap för att aktivt synliggöra en fråga och signalera sin ställning däri. I det senare fallet skulle manifestet kunna förespråka att medborgarskapet görs eller fortsätter vara inkluderande och lättillgängligt samt kritisera motståndare som vill ha ett restriktivt och exkluderande medborgarskap som att diskriminera mot icke-medborgare. Ett parti med tillmötesgående strategi skulle för sin del kunna tala för att höga krav om integration eller assimilerings i den svenska nationen ställs på nya medborgare och kritisera motståndare för att nedvärdera medborgarskapet och sänka dess status. I bägge fall skulle manifestens innehåll som behandlar medborgarskap ge uttryck för åsikter kring nativism.

Begreppen *återflytt*, *återvändra* och *återvandring* räknas också i syfte att mäta inslag av nativism i manifesten. Frågan om invandrades återvandring till sina ursprungsländer som ett mål politiker aktivt bör sträva efter, är en typisk inställning för etnonationalistiska partier (Rydgren, 2003, s. 10–11). Det är även en agenda som SD förespråkade ordagrant så långt tillbaka som 1989 (Svensk nationell datatjänst, u.å.f). Dessa ord bör vara osannolika att användas av partier i andra syften än att kommentera migrationspolitik och kan därför ha stor relevans för avhandlingen genom att mäta huruvida de förekommer överhuvudtaget, skilt från huruvida frekvensen inom

manifesten förändras över tid. Termen *återvänd* räknas också i begreppslistan. Detta beror för det första på termens annorlunda retoriska klang och laddning, delvis kopplat till frånvaron av association med SD. För det andra är ordet återvänd mer generisk och kan ge fler falska positiva resultat i sökningen efter inslag av radikal högerpopulism. Med tanke på bägge dessa egenskaper kan ordet återvänd förväntas visa annorlunda mönster i manifesten jämfört med återflytt, återvändra och återvandring, och på så sätt vara värt att kontrastera med dessa.

Ett annat exempel på hur nyckelorden kan fånga partiers inställning är termen *lag och ordning*. Både denna fras och det mildare *ordning och reda* står på begreppslistan som räknas frekvensmässigt i manifesten. Dessa fraser avses fånga sådana stycken där partier tar ställning i förhållande till samhällsproblem och betonar behovet av strukturerade regler som ett ideal, samt söker bekämpa antagonisterna laglöshet och oreda, och anknyter på så sätt till auktoritarism. De kan tänkas förekomma även från partier vars valstrategi mot SD är fientlig, i syfte att karaktärisera och kritisera sina motståndare genom påstådd auktoritarism. Dock förväntas begreppen med större sannolikhet användas inom tillmötesgående strategiers retorik för att positivt uttrycka normer som överensstämmer med auktoritära preferenser.

Användning av termen *brott* räknas också i syfte att märka av reaktioner till auktoritarism i manifesten. Detta begrepp kan dock anses alltför brett och generiskt. Kopplingen mellan stycken i manifest som använder ordet brott och partiets inställning till auktoritarism försvagas rimligen av termens allmänna relevans för partier oavsett vilken ideologiska eller tidsmässig kontext som finns. Emellertid bör dock frekvensen av användningar kunna bidra användbar information för analysen. Om ordet brott förekommer till avsevärt annorlunda grad i manifest från 2018 jämfört med de från 1998 kan detta indikera förändringar i partiernas retorik kring och uppmärksammande av brottslighet som ett politiskt tema och samhällsfenomen. Detta kan i sin tur komplettera analysens övriga resultat gällande huruvida partier visar påverkan från radikal högerpopulism. Den mer specifika formuleringen *organiserad brottslighet* används också. Detta ämnas mäta bruket av ett begrepp med starkare koppling till det auktoritära narrativet om ett avsevärt hot som staten måste bemöta, snarare än det mer allmänna socialpolitiska problemet som kan avses med ”brott”.

3.3. Problem och begränsningar

Avhandlingens design och material inriktas på att undersöka huruvida och hur politiska teman som överensstämmer med SD:s ideologi behandlas inom de övriga riksdagspartiernas valmanifest. Varken partierna eller dess ideologier behandlas i sina helheter. Resultaten av denna undersökning är således begränsade till att som mest kunna märka av huruvida partierna förändrats ur ett programmatiskt avseende, d.v.s. vad gäller dess kampanjdokument.

Eventuell korrelation mellan sådan programmatisk förändring och SD:s framgång i val under samma period kan också märkas. Huruvida förändring av manifestinnehållen över tid i förhållande till radikal högerpopulism orsakats av påverkan från SD kan avhandlingen däremot inte konkret bevisa. Alternativa orsaker kan föreslås, såsom exempelvis att partierna helt enkelt utvärderat hur de sociala, politiska och ekonomiska omständigheterna i Sverige har förändrats och anpassat sin förda politik för att möta de nya tider de befinner sig i. Sådana förklaringar visar möjligheten att tolka eventuella korrelationer i innehållsanalysens resultat som att både SD och de etablerade partiernas ideologiska utveckling har påverkats av utvecklingar inom Sverige och varit responsiva till samhället, utan att behöva ha reagerat på varandra för att uppvisa liknande mönster.

Att använda ett valmanifest som en proxy för partiets agenda och ideologi medför vissa problem för forskning som söker förstå partiets interna motsättningar och konkurrerande ambitioner. Denna studie använder däremot manifesten som representativa källor för innehållet av valkampanjerna som partierna organiserat under varje tidpunkt, snarare än som spegel för partiernas ideologi och politik i dess helhet. Partierna förstås använda manifesten för att förmedla fördelaktig information till väljarna i syfte att maximera sitt röstantal. De begränsningar som ställningstaganden i valmanifest sätter på hur partiernas sanna mål och motiveringar förmedlas, förklarar Dolezal et al. (2018), är även det en viktig del av hur manifest förstås inom partiforskning.

Undersökningen inriktas på den nationella nivån och undersöker enbart de svenska partierna i samband med riksdagsval. Detta utesluter sådan forskning och analys som kan utföras på subnationella nivåer, i synnerhet den kommunala. Hur svenska partier internt skiljer sig åt mellan olika kommuner, i dimensioner såsom vilka ställningstaganden de tar i ett särskilt område eller vilka utomstående partier de ger sitt samtycke till att skapa regeringskoalitioner med, kan variera stort. Denna fråga om partiers beteende inom kommunal politik och hur den skiljer sig från riksdagsnivån kan vägleda forskning till att generera mycket informativa upptäckter (se Backlund, 2020, s. 27). På liknande sätt utesluter avhandlingens upplägg möjligheten att beakta partiernas manifest inom europaparlamentsval och sådan ideologisk förskjutning som kan undersökas på den supernationella nivån.

Innehållsanalysen använder endast sådana delar av manifest som innehåller särskilda politiska ställningstaganden eller språkliga hänvisningar till SD för att avgöra till vilken grad reaktioner till SD:s ideologi kan märkas. Detta urval består av stycken som hittats genom datoriserad sökning, där närhet till radikal högerpopulism har indikerats genom användning av särskilda nyckelfraser. Genom att textinnehållet som behandlas begränsas på dessa sätt finns en risk för att mindre explicita reaktioner på SD missas, genom att innehållsanalysen inte kan ta hänsyn till retorik som reagerar på radikal högerpopulism men uttrycker det i partiets egna ord.

Ett annat möjligt problem med avhandlingens inriktning på SD som orsaksfaktor bakom eventuella förändringar inom de etablerade partiernas programmatiska ställningstaganden och retorik är att den kan förbise andra orsaker till sådana fenomen. Eftersom det svenska partisystemet inte existerar i ett slutet vakuum finns möjligheten att orsaker utanför avhandlingens omfång kan ha haft en viktigare påverkan på partierna än utmaning från SD. För att belysa och åtgärda detta kan en koppling dras till tidigare forskning kring invandringspolitikens utveckling inom Sverige.

Invandrings- och integrationsfrågor har i Sverige blivit alltmer politiserade sedan slutet av 1980-talet framåt, menar Widfeldt (2015, s. 402), inspirerade av ökade mängder flyktingar från det forna Jugoslavien. Under 1990-talet existerade en informell överenskommelse om milda invandringsrestriktioner mellan S och M, med C i en mittenposition och med motstånd från V, KD, MP och F – den senare dock endast fram tills det övergav sina tidigare invandringsvänliga inställningar inför valet 2002.

SD:s ökade stöd sedan 2006 och dess riksdagsinträde 2010 påverkade däremot partiernas invandringspolitik, förklarar Widfeldt (2015, s. 412). En ny polarisering skapades mellan höger- och vänsterblocken, då M, C, KD och L enades om en gemensam politik som tillät arbetskraftinvandring samt stöttade högre krav på invandrare och flyktingar. Dock fanns mindre överenskommelse mellan centervänsterpartierna. S var för högre krav samt restriktioner för både flyktingmottagning och arbetsinvandring, medan V och MP motsatte sig ökade krav.

Widfeldt (2015, s. 411–413) påpekar även att en reaktion på SD hos de sju övriga partierna kan märkas av inom dess valmanifest från åren 2002, 2006 och 2010. Denna reaktion pekar på att partierna i regel kan ha minskat sin betoning av invandringsfrågor. Åtminstone för centervänsterpartierna kan detta med rimlighet kopplas till splittringar, både inom och mellan partierna, gällande invandringsfrågan. SD var, enligt Widfeldt, det enda partiet som konsekvent förde en allmänt invandringskritisk politik. Framgång för SD parti och ett ökat valmässigt intresse för andra partier att locka till sig dessa invandringskritiska väljare kan därför förstås som en konsekvens av de etablerade partiernas ändrade ställningar. Denna tolkning skiljer sig från denna avhandlings förutsättning att förhållandet är det motsatta.

4. Resultat

Innan valmanifesten analyserades mättes deras längder. De olika partiernas valmanifests längder, mätt både i sidantal och ordmängd, samt hur de har ändrats över tid presenteras i bilaga 2.

4.1. Innehållsanalys

4.1.1. Hänvisningsmätning

I innehållsanalysen av manifestens text utfördes först en enkel mätning av hur många gånger SD nämns. Resultatet av denna mätning visas i tabell 3. Inget parti omnämner SD i sitt manifest i något av riksdagsvalen mellan 1998 och 2014. Först 2018 förekommer direkta hänvisningar med namn. Detta sker från tre partier – V, S och L. De återstående partierna nämner inte SD direkt i sina manifest under perioden.

Tabell 3: Antal användningar av ”sverigedemokrat” i svenska partiers valmanifest, 1998-2018

	V	MP	S	C	FP/L	KD	M
1998	0	0	0	0	0	0	0
2002	0	0	0	0	0	0	0
2006	0	0	0	0	0	0	0
2010	0	0	0	0	0	0	0
2014	0	0	0	0	0	0	0
2018	1	0	2	0	3	0	0

Samtliga av dessa direkta hänvisningar var attacker, d.v.s. kritiska hänvisningar. Innehållsmässigt märks en uppenbart värdemässig laddning inom meningarna där SD nämns. SD togs genomgående upp som antagonist i motsättning till de mål som manifesten argumenterade för, som negativ kontrast till den positiva bilden av det egna partiet. Därtill nämndes SD i vissa kontexter som en kraft inriktad mot skadlig förvandling av samhället och för förändring bort från det goda nuläget som det egna partiet vill försvara. Detta varierade mellan olika partiers manifest, där SD alternativt nämndes som ett exempel på de motsatta styrkorna inom politiken eller som att utgöra den huvudsakliga motståndaren för den egna agendan.

Det är värt att nämnas att i fem av de sex meningar där SD nämns sker det i samma mening som en hänvisning till någon annan politisk styrka. ”Högern och Sverigede-

mokraterna”, lyder det i V:s manifest (Vänsterpartiet, 2018). L tar upp ”Sverigedemokraternas och Vänsterpartiets krav” (Liberalerna, 2018). S talar för sin del om ”Moderaterna och Sverigedemokraterna”.

Därför vill vi socialdemokrater genomföra det största trygghetsprogrammet i modern tid. Mot det står Moderaternas och Sverigedemokraternas vilja att återigen sänka skatten mest för de som tjänar allra mest, samtidigt som vanligt folk ska få högre hyror, lägre löner, svagare välfärd och mindre trygghet på jobbet (Socialdemokraterna, 2018).

Utav de sex kritiska hänvisningarna var innehållet i flera klart inriktade på framtiden. Dessa beskrev SD negativt med fokus på dess prospektiva mål och de möjliga konsekvenser partiets framsteg kan ha för samhället i framtiden.

Endast en hänvisning – från L 2018 – hade en retrospektiv karaktär, genom att vara inriktad på specifika tidigare uttalanden från SD och sakna koppling till partiets framtida agenda. Attacker mot SD som saknade tidsmässig karaktär förekom även det bara en gång inom manifesten. Endast V:s dokument från 2018 omnämnde SD direkt utan att tydligt hänvisa till vare sig historien eller framtiden.

Populismen hotar politikens möjligheter att lösa de stora problemen. När Sverigedemokraterna kallar klimathotet för sommarväder, och Vänsterpartiet lovar mer till alla – då osar det Trump också i Sverige, och då behöver vi höja rösten för kunskap, förnuft och verkliga lösningar. (Liberalerna, 2018).

De övriga fyra resultaten från denna sökning var prospektiva. Dessa hänvisningar talade direkt om SD i sammanhang och med ord som betonade möjliga framtida utfall, såsom risken att SD skulle få Sverige att lämna EU.

Flera länder i Europa har öppet EU-fientliga regeringar. Här i Sverige växer de partier som lovar att föra Sverige ut ur samarbetet och in i ensamheten. Sverigedemokraterna vill se en folkomröstning om det svenska EU-medlemskapet redan nästan mandatperiod (Liberalerna, 2018).

Majoriteten av partierna har inga direkta hänvisningar till SD i något av sina manifest. Även för de partier som hänvisar till SD förekommer detta i endast ett av manifesten, under en period som innehöll sex tillfällen. Inom dessa enskilda manifest utgör de stycken och meningar som innehåller sådana hänvisningar en mycket liten andel av texten i sin helhet.

Den första sökningen efter direkta hänvisningar visar en ökning över tid under perioden. Inga omnämningar förekom i något av partiernas manifest från 1998 till 2014, men inför valet året därefter ökade antalet till sex. Detta ger dock endast begränsat stöd till H5, eftersom den förväntade ökningen kommer först i slutet av perioden och därför inte kan observeras stiga i takt med SD:s väljarstöd. Därutöver börjar ökningen av direkta hänvisningar sedan SD:s framväxt har pågått oavbrutet under lång tid, utan att ha visat något samband med attacker i manifesten under majoriteten av perioden.

Sökningen efter ”sverigedemokrat” ger också begränsat stöd till H6. Samtliga partier som deltog i antipakter mot SD riktade inte direkta attacker mot SD. De flesta av observationerna passar inte in i det förväntade resultatet om attacker från partier i en antipakt. Tagga isolerat stämmer alla resultat från 1998 fram till och med 2014, och även alla från partierna MP, C, KD och M, överens med nollhypotesen för H6. Antipakter emot SD upprätthölls med säkerhet av alla de etablerade partierna år 2014, men inga direkta hänvisningar förekom det året. Först inför valet 2018, när partiernas enighet kring en cordon sanitaire var på väg att tyna bort, kan sådana attacker märkas av. De förekommer dock endast i vissa partiers manifest snarare än i samtliga.

Dock uppnås ett minimikrav för att stötta H6, genom att resultatet visar att ett antal direkta hänvisningar till SD förekom från partier som deltog i en antipakt. Detta resultat stöttar H6 förväntningar att valmanifest från perioden skulle innehålla negativa hänvisningar till SD och att det bland dessa skulle finnas prospektiva attacker.

För att kunna ge mer kontext åt dessa partiers beslut att nämna eller inte nämna SD i sina manifest mättes även hänvisningar till de övriga riksdagspartierna. Alla förekomster av riksdagspartiers namn förutom det egna räknades således. Sökningen inkluderade inte direkta hänvisningar till block eller grupperingar av flera partier, även när dessa var specifika och avgränsade. Hänvisningar till grupperingar av partier är mindre jämförbara med hänvisningar till SD eftersom den senare inte deltagit i

en förvalsallians, och ansågs därför sakna relevans för undersökningens syfte. Följaktligen utlämnades termer såsom ”regeringen”, ”Alliansen” och ”rödgrön”.

Tabell 4: Antal användningar av andra partiers namn (inklusive SD:s) i svenska partiers valmanifest, 1998-2018

	V	MP	S	C	FP/L	KD	M
1998	7	2	0	1	2	0	1
2002	3	0	0	0	15	0	7
2006	0	0	0	0	8	7	0
2010	2	0	0	0	3	0	4
2014	0	0	0	0	5	0	12
2018	4	0	4	0	6	0	0

Resultatet av denna mätning visas i tabell 4. Detta visar betydligt fler omnämningar av andra partier. Samtliga partier kan vid någon punkt märkas ha använt ett annat partis namn i sitt manifest. FP/L är flitigast i att nämna andra partier, med omnämningar i samtliga av sina manifest, medan C, MP och KD endast omtalar andra partier i ett av sina manifest vardera.

Inget partis manifest hänvisade till SD före valet 2010, då partiet gjorde sitt riksdagsinträde. Att partierna heller inte nämnde SD under kampanjen 2014 trots att de alla, förutom S, hade hänvisat till andra partier i sitt manifest tidigare under perioden, framstår dock som mer anmärkningsvärt. Möjliga orsaker bakom dessa avsaknader av direkta hänvisningar diskuteras vidare i kapitel 5.

Som ett ytterligare steg i innehållsanalysens mätning av hänvisningar till SD i manifesten utfördes en räkning av indirekta hänvisningar. Sökningen efter indirekta hänvisningar använde en lista bestående av 17 nyckelord (se underkapitel 3.1.2. & bilaga 1). Resultatet av denna sökning visas i tabell 5.

Tabell 5: Ursprungliga resultat av sökning efter indirekta hänvisningar till SD, 1998-2018

	V	MP	S	C	FP/L	KD	M
1998	2	0	1	0	0	1	0
2002	7	2	2	0	2	0	0
2006	4	2	0	0	2	0	0
2010	2	0	1	0	2	3	1
2014	8	5	1	2	6	0	3
2018	13	6	10	7	22	2	5

Granskning av orden som söknigen identifierade som indirekta hänvisningarna visade att antalet falska positiva resultat var högt. Resultaten innefattade ursprungligen bruk av nyckelorden i kontext som uppenbart saknade koppling till SD. Med ”falska positiva resultat” avses insamlade meningar där sökorden används men i kontext som uppenbart hänvisar till något annat än SD. Exempelvis räknas en användning av nyckelordet extremism som falskt positivt om det används för att tala om terroristorganisationer snarare än parlamentariska partier. Nyckelordet rasism betraktas i följande exempel som ett falskt positivt resultat:

Skolan och förskolan ska också vara en trygg plats, fri från rasism, sexuella övergrepp och mobbing (Vänsterpartiet, 2018).

För att undvika att inkludera dylika användningar av orden i analysen bearbetades sökresultatet genom att först analyseras i sitt textmässiga sammanhang inom manifesten och sedan avskriva falska positiva användningar av orden. Därefter uppdaterades resultatet. Dessa bearbetade resultat består av användningar av nyckelbegreppen som tolkats som indirekta hänvisningar till SD, där partiets namn undviks men en implicit hänvisning är relativt tydligt.

Även efter att de falska positiva resultaten har avskrivits innehåller de bearbetade resultaten fortfarande ospecifika användningar av sökorden som inte med bestämdhet kan bedömas hänvisa till SD, men där möjligheten inte heller kan uteslutas genom granskning av kontext. De är i huvudsak användningar av orden som omtalar en antagonist eller ett fenomen – t.ex. rasism – som något man måste bekämpa, men utan att anknyta fenomenet till någon specifik grupp eller politiker. Ospecifika använd-

ningar av sökorden kan inte bestämt avgöras vara kopplade till SD, men inte heller har kontextgranskning kunnat utesluta att de avses antyda eller syfta på partiet. De bearbetade resultaten presenteras i tabell 6 som antalet indirekta hänvisningar. Inom parentes visas även antalet ospecifika användningar av sökorden.

Tabell 6: Bearbetade resultat – antal indirekta hänvisningar till SD i svenska valmanifest 1998-2018

	V	MP	S	C	L	KD	M
1998	0	0	0 (1)	0	0	0	0
2002	0 (2)	0 (1)	0 (2)	0	0	0	0
2006	0 (1)	0 (1)	0	0	0	0	0
2010	1 (1)	0	0 (1)	0	0	0	0
2014	3 (4)	2 (1)	0	0	0 (4)	0	0
2018	4 (5)	0 (5)	0 (3)	2 (2)	14	0	0

Användningar av dessa ord blir allt vanligare under periodens senare år, såsom förväntades av H5. Det största antalet indirekta hänvisningar kommer från samma parti och manifest som använt flest direkta hänvisningar – L 2018. V:s manifest, och när de ospecifika användningarna medräknas även S:s, innehåller också 2018 båda sorters hänvisningar. Tabell 6 visar en ökning av ordens användning efter 2010. Däremot finns uppenbart starkare skäl att inte tro att dessa ord hänvisar till SD jämfört med tabell 3, eftersom sökorden valts just för att fånga indirekta hänvisningstermer, som per definition inte är lika tydliga som att använda partiets namn.

När resultatet överses utan att beakta de ospecifika användningarna märks ett liknande mönster som i tabell 3. Inga indirekta hänvisningar upptäckts i manifesten från 1998 fram till och med 2006. Manifesten från 2018 visar även ett högre antal indirekta hänvisningar från L än något annat parti och flera hänvisningar förekommer från V. Förutom dessa likheter skiljer sig denna sökning från den första genom att fler hänvisningar förekommer totalt. Fem partier hänvisar indirekt till SD, jämfört med tre partier som använde ordet ”sverigedemokrat”. En ytterligare ökning är att indirekta hänvisningar även förekommer i manifesten från 2014. Slutligen kunde

inga indirekta hänvisningar upptäckas från S, som nämnde SD direkt men inte använde något av sökorden.

Sammanlagt finner analysen 26 användningar av sökorden som är specifika men indirekta. Dessa är specifika i den mening att de vid närmare granskning har bedömts sannolikt vara inriktade på att avse eller inbegripa SD i synnerhet, och är samtidigt indirekta i den meningen att de inte namnger SD. Avhandlingens förväntning att hänvisningar som är identifierbart specifika utan att använda de avsedda partiernas namn kan förekomma i valmanifest får stöd av resultaten. Som exempel står i V:s manifest:

Vänsterpartiet är det enda partiet som tydligt säger att vi vill ha en regering utan borgerliga partier och högerextremister (Vänsterpartiet, 2018).

Flera av sökorden används inte i manifesten. Andra förekommer men endast i kontext som ligger utanför avhandlingens intresseområde och betraktas därför som falska positiva resultat. Ordet *brun* användes exempelvis som en av söktermerna för att finna indirekta hänvisningar till SD. Endast ett tillfälle förekommer när detta ord användes i något av de 42 manifesten, i det från S 2018. Detta var dock inte med ordets betydelse som politisk färg – såsom det kan användas i sammanhang som brunskjorta, blåbrun eller rödbrun – utan i stället som en del av ordet ”brunnit”. På liknande sätt förekommer *nationalism* i ett av manifesten enbart som del av ordet ”internationalism”.

Ordet *radikal* användes inom manifesten med specifik politisk innebörd redan från början av perioden, oftare med positiv än negativ klang. I dessa sammanhang syftar det vanligtvis till att karaktärisera det egna partiets krav som nödvändiga, snarare än att beskriva motståndare som farliga. *Auktoritär* används även det med politisk innebörd och för att beskriva specifika subjekt. Dock förekommer detta ord främst i kontext där det beskriver länder och regimer i omvärlden, inte grupper inom Sverige.

Därtill var vissa ord ospecifika gällande vilka människor, grupper eller strukturer i samhället som orden syftade till att beskriva. Orden *antisemit*, *islamofob* och *rasism* förekommer i flera manifest men användes ofta på detta ospecifika sätt. Den kontext dessa ord användes i kan inte sägas utesluta att meningarna avser väcka tanken om eller inspirerades av SD. Detta till skillnad från sådana användningar som ”rasistisk

diskriminering i arbetslivet”, där begreppet rasism knappast tycks bära med sig någon möjlighet om antydan eller koppling till vare sig SD eller partipolitik överhuvudtaget.

Rasist, främlingsfientlighet och *extremism* var bland de mest mångtydiga sökorden. Att avgöra huruvida specifika användningar av dessa termer anspelar på SD eller inte är en subjektiv bedömning som det är svårt att avgränsa exakt. Vissa förekomster av termerna var det enkelt att avräkna, såsom när de användes i kontext som ”antirasistisk” för att beskriva det egna partiet. Andra bruk var mindre specifika och talade t.ex. enbart om extremism som ett växande fenomen som behöver bekämpas. Den mest konkreta användningen av termerna som indirekta hänvisningar till SD var dock i kontext där de beskrev rasistiska eller extremistiska krafter, partier eller rörelser.

Som ett sista exempel på hur indirekta sökord användes i manifesten brukades ordet *nazism* också i vissa manifest utan specifik antydan om vilken sorts fenomen eller grupp som avsågs. Exempelvis i meningar som ”[n]azister marscherar åter på våra gator”. Däremot fanns även specifika användningar av termen, såsom för att tala om ”partier med rötter i nazismen” (Liberalerna, 2018). Resultat vars kontext likt denna använder sökorden för att hänvisa till partier utan att nämna dem klassificeras som indirekta hänvisningar till SD.

Efter att ha uteslutit både falska positiva resultat och sådana ospecifika användningar som inte kunnat verifieras som hänvisningar till SD återstår 26 gedigna indirekta hänvisningar. Av dessa 26 resultat är samtliga också kritiska hänvisningar till den antydda måltavlan. De klassificeras därför som indirekta attacker mot SD.

Indirekta attacker använde sökorden inom kontexter där implicit kritik mot SD framstod som ett tydligt budskap. I vissa fall var det sökorden i sig som innehöll den negativa laddningen, genom att t.ex. beskriva partier eller krafter i samhället som ”rasistiska”. I andra fall var sökorden inte negativt laddade i sig men användes för att anknyta den omtalade kraften till andra, mer kritiska termer. Typiskt för indirekta attacker var att sökorden används i sammanhang där de kopplar samman dessa ideologiska termer med parlamentarisk eller partimässig terminologi eller till politiska områden som mer allmänt förknippas med SD, såsom EU-kritik eller flyktingpolitik.

Om fyra år ska Sverige vara ett mer demokratiskt samhälle. I vår framtidsvision är samhället fritt från rasism och Sverige har en human och rättssäker flyktingpolitik som uppfyller internationella konventioner (Vänsterpartiet, 2010).

Av de användningar av sökorden som inte kunde uteslutas som falska positiva resultat var sammanlagt 34 fortfarande ospecifika. Dessa användningar saknade tydlig indikation att de med säkerhet avsågs hänvisa till SD när de betraktades i sitt sammanhang. Ospecifika användningar av sökorden i manifesten var i huvudsak tidsneutrala eller omtalade orden som problem med koppling till det förflutna. De specifika användningarna, d.v.s. de 26 indirekta hänvisningarna, följde ett liknande mönster.

Tre av de indirekta hänvisningarna använde dock retorik som anknöt de omtalade och kritiserade antagonistkrafterna till framtiden. Attackerna som hade en prospektiv karaktär betonade att de antydda motståndarnas framtidsvision borde betraktas som farlig. Dessa prospektiva attacker kontrasterade agendan de kritiserade med det egna partiets agenda, och betonade att man skulle bekämpa den första. Av de tre prospektiva attackerna kom ett exempel från L:

Antidemokratiska grupper ägnar sig åt hat och hot, och extremistrelser värvar till terrorverksamhet. Vi vet att skyddet för demokratin och minoritetens rättigheter i Sverige är alldeles för svagt om en auktoritär kraft skulle komma till makten. Vi måste därför göra mer för att försvara den liberala demokratin mot de extrema krafterna (Liberalerna, 2018).

Retrospektiva kontexter var vanligare och förekom vid sex tillfällen i resultatet från sökningen efter indirekta hänvisningsord. Däremot var fem av användningarna ospecifika bruk av sökorden. Endast en användning hittades som var en indirekt hänvisning med både kritiskt och retrospektivt innehåll:

För att skydda sina intressen söker högern och den ekonomiska eliten allt oftare stöd av rasister som använder flyktingar och muslimer som syndabockar för alla problem. Men att samhället rustats ned och klyftorna ökat är inte en konsekvens av flyktingströmmar (Vänsterpartiet, 2018).

Mätningen av förekomsten av indirekta hänvisningar i manifesten ger begränsat stöd till H5. Det totala antalet indirekta hänvisningar i manifesten visar ett mönster som stiger kraftigt vid varje val fr.o.m. 2010.

Detta mönster syns även i V:s manifest isolerat. V är det enda partiet som gjorde indirekta hänvisningar inom sina manifest tidigare än 2018 och som gjort det i fler än ett manifest. För de övriga partierna vars manifest innehåller indirekta hänvisningar – MP, C och L – förekommer hänvisningar i endast ett manifest per parti. L och C har dessa hänvisningar i sina manifest från 2018. Lik de direkta hänvisningarna ger detta mönster endast begränsat stöd från flera av partierna individuellt. V:s resultat stämmer ensamt överens med förväntningarna från H5.

Det enskilda fallet MP får resultat som i isolering överensstämmer med nollhypotesen och visar förändring över tid som går i motsatt riktning som förväntningarna, d.v.s. mot färre hänvisningar över tid. MP:s manifest från 2014 innehåller två indirekta attacker medan inga andra manifest från partiet innehåller hänvisningar till SD, varken direkt eller indirekt och varken före eller efter 2014. Förändringen från manifestet 2014 till det nya 2018 visar alltså en minskning av antalet hänvisningar till SD. Detta skulle stämma överens med en nedtonande strategi mot SD vid valet 2018, något som inte förväntades användas av det mindre och vänsterinriktade MP. Samma minskande mönster förekommer inte hos något annat partis manifest, och förekommer även inte från MP när ospecifika användningar av orden medräknas.

Förekomsten av prospektiva attacker inom meningarna som utgör indirekta hänvisningar till SD ger begränsat stöd åt H6. Jämfört med de direkta hänvisningarna är andelen prospektiva attacker bland de indirekta hänvisningarna lägre – tre prospektiva attacker av 26 indirekta hänvisningar, jämfört med fyra prospektiva attacker av sex direkta hänvisningar. Andelen är liknande när de ospecifika resultaten behandlas: fem prospektivt laddade användningar av sökorden av 34 ospecifika.

Den andra mätningens resultat ger bestämt stöd till H6 då den visar att prospektiva attacker förekommer även bland de indirekta hänvisningarna till SD. Däremot begränsas styrkan av detta stöd något p.g.a. det låga antalet prospektiva attacker jämfört med samtliga kritiska användningar.

Tagna tillsammans ger innehållsanalysens resultat stöd åt H5 och H6. Förväntningarna från dessa hypoteser visades stämma, dock med vissa begränsningar gällande material och effekternas styrka. Nollhypoteserna som kunde falsifiera hypoteserna visades inte stämma när materialet behandlades i sin helhet. Däremot visades förväntningarna om hänvisningar till SD inom etablerade partiets valmanifest under perioden 1998–2018 inte stämma in på flera av partierna. Samma gäller förekomsten av hänvisningar som är kritiska samt kritiska hänvisningar som är prospektiva.

4.1.2. Ideologiska reaktioner

Efter hänvisningar till SD mättes användningar av termer som överlappar med radikal högerpopulistisk ideologi. För denna analys, liksom den föregående, söktes manifesten genom efter ett användningar av ett urval relevanta söktermer. Sökorden behandlas i kapitel 3.2.2 och presenteras i bilaga 1.

Från sökningen efter en lista bestående av 93 nyckelord förekom 89 av orden i något av manifesten. Av dessa samlades totalt fler än 4900 användningar in genom samtliga manifest. Data från denna sökning som har stark relevans och tydlig koppling till hypoteserna presenteras nedan.

C:s manifest från 1998 diskuterar enbart invandring i ett stycke (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). Detta karaktäriserar invandrare som en grupp som utsätts för diskriminering och som politiken bör intervensera för att skydda. Stycket förekommer inom rubriken ”Visa omtanke” och utgör en av de förändringar som C föreslår inom välfärden. Partiets retorik kring invandring anknyts därmed till omtänksamhet. Det är märkbart att inget om invandrare tas upp under rubrikerna som nämner ”[n]ya jobb” och ”[b]ygg samhället underifrån” som partiets målsättningar. Detta tyder på att partiet 1998 inte vill diskutera diskriminering mot invandrare som ett problem kopplat till maktstrukturer eller på arbetsmarknaden. Det kan också tolkas som en implicit betoning av individuell snarare än strukturell diskriminering. Flyktingar och asyl nämns heller inte.

Brott omnämns i manifestet i endast ett stycke. Däri förespråkas även ökade resurser till polisen och kampretorik används för att tala om narkotika och organiserad brottslighet. Manifestets retorik balanserar behovet av en stark stat med behovet av att begränsa statens inblandning till enbart särskilda problem. Negativa synpunkter mot rättsväsendet tas inte upp. Manifestet nämner inte straff mot brottslingar.

Manifestet använder termen folket i samband till ett krav om folkomröstning i en särskild fråga. Detta utgör dock inte ett populistiskt narrativ om konflikt mellan folket och eliten. Däremot uttrycker sig C tydligt för politiskt samarbete. Manifestet nämner positivt sammanhållning mellan medborgare och varje del av landet och tar därmed tydligt avstånd från tanken om politik som att innefatta konflikt mellan två oförenliga sidor, den ena ren och den andra korrumpad. Detta innehåll ger manifestet en allmänt anti-populistisk hållning.

Behandlingen av invandring i manifestet visar en tydlig motsättning till nativism. Temat brottslighet diskuteras med betoning på att bekämpa kriminalitet och öka polisens resurser vilket visar svag överlappning med auktoritarismens preferenser. Populistiska idéer behandlas inte direkt men de står i klar motsättning mot partiets retorik om politiskt samarbete, som är tydligt anti-populistisk.

I sitt manifest från 2018 uttrycker C sig om teman invandring, asyl, främlingsfientlighet, utrikesfödda i Sverige och islamism (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). Innehållsmässigt är partiets retorik en kombination av yttranden som betonar medmännisklighet och positiv inställning till flyktingmottagning å ena sidan samt förkastning av islamism och krav om att andra EU-länder ska ta emot fler flyktingar å andra sidan. Partiet tycks försöka balansera sina invandringsvänliga stycken med meningar som betonar att invandringen ska vara reglerad och att människor som får avslag på sin uppehållstillståndsansökan ska lämna Sverige. Detta konkretiseras i frasen ”en migrationspolitik som förenar humanism och medmännisklighet med ordning och reda”, som manifestet upprepar med smått ändrat innehåll tre gånger.

Manifestet innehåller en mer framhävd betoning av migrationspolitiska frågor jämfört med 20 år tidigare. Åtta stycken behandlar teman med anknytning till nativism, till skillnad från ett stycke i manifestet från 1998. Denna märkvärdiga ökning innebär att ställningstaganden i förhållande till nativism har förskjutits över tid mot högre intensitet.

Partiets retorik är nyanserad och diskuterar likväl pragmatiska som värdemässiga frågor. Men trots de formuleringar som tycks försöka ta en mittenposition i invandringsfrågan ägnar manifestet klart större fokus åt yttranden om medmännisklighet, kritik mot främlingsfientlighet samt positiva uttalanden till invandring i allmänhet. C betonar värdet i att föra en medmännisklig flyktingpolitik och att det i allmänhet är positivt för Sverige att ta emot flyktingar och invandrare. Inget värdemässigt motstånd mot det utländskas intrång i Sverige uttrycks heller. Sammanfattningsvis bör manifestet därför betraktas som starkt anti-nativistiskt.

Manifestet använder flera gånger frasen ”ordning och reda” för att beskriva värden C vill upprätthålla med sin politik (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). Det nämns även specifikt att längre straff måste ges till de som begår särskilda brott, samt att fler måste åtalas och dömas. Däremot betonas behovet av liberala demokratiska fri- och rättigheter såsom likhet inför lagen. Inga synpunkter om statens styrka i allmänhet tas upp.

Populism nämns uttryckligen i manifestet och kritiseras starkt. Både C och dess grundläggande värderingar beskrivs som motsatta populism. Populismen anknöts även med extremism och främlingsfientlighet.

C:s manifest från 2018 är starkt anti-nativistiskt, genom en positiv inställning till invandring och flyktingmottagning. Det visar även visst stöd till auktoritära idéer gällande straff. Dess mest renodlade ställning är anti-populism, som uttrycks genom direkt kritik.

Jämfört med sitt manifest från 1998 visar C 2018 förskjutning mot en mer betonad inställning mot samma riktning i förhållande till nativistiska idéer. Däremot har temat som uttrycker denna ställning ändrats från anti-diskriminering till invandringsvänlighet. Pro-auktoritära idéer förekommer i ungefär samma svaga grad i bägge manifest. Dock ger temat straff uttryck för denna ställning 2018, jämfört med temat polis 1998. Manifestet från 2018 är uttryckligen och starkt anti-populistiskt. Detta visar en förskjutning mot ökad intensitet men i samma riktning jämfört med C:s retorik 1998.

Folkpartiets manifest från 1998 nämner att ”[v]iljan att bistå människor i fattiga länder och människor på flykt avtar” och ger detta som ett exempel på en negativ sam-

hällsutveckling (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). Det betonar flyktingmottagning som ett måste och anknyter det till temat samvete. Detta kan tolkas som att det finns ett egenvärde inom denna politik. I stället för att använda termer såsom invandrare talar manifestet om ”nya svenskar” och betonar i sin retorik att samhället måste bli bättre för dessa människor.

Manifestet talar om polis i anknytning till temat trygghet. Ökade resurser till polis presenteras som ett botemedel till brottslighet och narkotika, problem där partiets inställning även beskrivs som nolltolerans.

Termerna folket eller elit används inte i manifestet. Inga meningar behandlar vare sig teman politiskt samarbete, elitism, en binär uppdelning av samhället eller annat som kan kopplas till populism.

Manifestet tar tydlig ställning för anti-nativistiska idéer vad gäller flyktingmottagning och invandring. Svagt stöd till auktoritära idéer förekommer genom betoning av kraven nolltolerans och ökade resurser till polis. Inga ställningar i förhållande till populism uttrycks.

L betonar starkt sitt motstånd mot nativism i sitt manifest från 2018 (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). Betydligt mer utrymme ägnas åt detta tema jämfört med 1998. Manifestet innehåller den kvantitativt största framhävningen av nativismen av samtliga som behandlas i denna avhandling – 13 stycken tar upp teman som och idéer med relevans för nativism.

Antinativistiska ställningstaganden uttrycks genom att betona och uppmärksamma nationalisterna som en aktuell fiende inom politiken, vars mål framställs som farliga och skadliga för samhället. Nationalisterna anknyts i manifestet till rädsla för det anorlunda och fientlighet mot frihet, öppenhet och mångfald.

Däremot behandlas teman såsom invandring med vissa kritiska synpunkter. Hedersförtryck, islamism, parallelsamhällen och kvinnoförtryck bland invandrare tas upp som allvarliga problem som partiet förespråkar att bekämpa. Retorik kring integrationspolitik innehåller uttalanden om att Sverige ska sätta krav på nyanlända att lära sig svenska och acceptera svenska värderingar. Man vill också införa nya krav för medborgarskapet. Asylpolitik ges jämförelsevis kortare utrymme i manifestet, som tycks balansera ställningar för humana principer med behovet av rättssäkra regler. I

denna fråga förespråkar L att begränsa mottagning av flyktingar och utvisa asylsökare som fått avslag. Men även partiets mer kritiska ställningstaganden i förhållande till integration och flyktingmottagning saknar inslag av nativistisk fientlighet till utländska människor och idéer inom hemlandet.

L:s manifest från 2018 nämner begreppet auktoritär tre gånger med negativ laddning. Ett stycke beskriver faran om ”en auktoritär kraft skulle komma till makten” i Sverige (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). De övriga två användningarna är dock som utrikespolitisk retorik för att beskriva ett annat lands regering snarare än att kopplas till frågan om svenska statens makt. Åtta stycken ägnas därutöver åt att diskutera idéer med relevans för auktoritarism. Fyra av dessa stycken behandlar behovet av att stärka myndigheter för att åtgärda samhällsliga problem, såsom brottslighet, våldsbekämpande extremism och hot mot demokratin. Bland partiets föreslagna åtgärder förekommer ökade straff och utvisning av utlänningar dömda för brott. Däremot förespråkas även stärkt skydd av domstolarnas oberoende och medborgerliga fri- och rättigheter samt begränsningar av statliga maktutövningar såsom politisk styrning av kulturlivet. Innehållet är på dessa sätt blandat i förhållande till auktoritarism. Manifestet klassificeras dock som svagt anti-auktoritärt p.g.a. den åtminstone nominella kritiken som uttrycks mot auktoritarism.

Populism nämns uttryckligen och med starkt negativ laddning i manifestet. L beskriver populismen som ett hot mot politikens möjlighet att skapa förbättring och som en av liberalers värsta fiender (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). Manifestet anknyter även populism med klimatförnekelse, extremism och nationalism samt med specifika figurer inom både svensk och internationell politik, nämligen Trump, Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet. Förutom att uttrycka sig tydligt fientligt emot populismen som ideologi använder inte manifestet vare sig termerna elit eller folket eller annan retorik som anspelar på samma idéer. Det tar därutöver avstånd från politik som strävar efter att gynna en särskild grupp eller särskilda intressen och säger sig i stället vilja arbeta för alla i samhället. Manifestet är således anti-populistiskt likväl i dess retorik som dess ställningstaganden.

Liberalernas första manifest under sitt nyantagna namn utgör en nylansering av partiet och dess politik, med starkt fokus på ideologi och värderingar. Jämfört med Folkpartiets manifest tidigare under perioden har dokumentet från 2018 kvalitativt

gått från att nedtona populism till att starkt uppmärksamma sin ställning i motstånd mot populismen. Ställningen i motsättning mot nativism har också ägnats mer utrymme jämfört med 1998. Däremot visas en ställning i förhållande till auktoritarism som är blandad och svagare jämfört med de övriga beståndsdelarna men i huvudsak kritisk, till skillnad från 1998:s svagt pro-auktoritära position.

KD:s manifest från 1998 diskuterar inte invandrare eller utländskt födda människor i Sverige (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). En omnämning av främlingsfientlighet förekommer, dock endast i kontexten av krav om skolmiljö snarare än som ett allmänt samhällsligt problem eller som specifikt kopplat till utländskhet. I stället för att i nativistisk anda förespråka det svenska i motsättning till det utländska betonar manifestet västerländsk civilisation och den judisk-kristna traditionen. Detta visar en skillnad från nativistisk retorik, även om det inte utgör en specifikt anti-nativistisk ställning.

Manifestet beskriver tilltron till rättssamhället som bristande och betonar behovet av nolltolerans mot brottslighet. Kampretorik används för att beskriva partiets inställning mot brott. Detta visar överlappning mellan manifestets retorik kring rättssamhället och auktoritära idéer.

Varken ordet elit eller folket används i manifestet. Inte heller omtalas vanliga medborgare eller andra anti-elitistiska formuleringar. Däremot tar manifestet inte några tydligt elitistiska eller elitdemokratiska ställningar, och förhåller sig varken uttryckligen positivt eller negativt till expertstyre.

Manifestet innehåller varken ställningar tydligt för eller emot nativism. Visst stöd till auktoritarism förmedlas i manifestet, dock med svagt fokus och begränsat till ett stycke. Textens innehåll uttrycker ingen ställning i förhållande till populism.

KD:s manifest från 2018 innehåller uttrycker i flera stycken ställningstaganden och retorik med koppling till nyanlända, flyktingar, migranter och den svenska statens förhållande till dem (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). Innehållsmässigt fokuserar dessa stycken på frågor som berör invandrare och förbättringar som kan göras i deras tillvaro genom partiets politik. Två stycken innehåller ställningar om högre krav på invandrare för både bidrag och medborgarskap. Bägge är dock korta och formuleras på ett sätt som prioriterar temat ”gemenskap”. Inget stycke tar upp kritik eller fient-

lighet mot förekomsten av utlänningar i Sverige i allmänhet. Däremot uttrycker KD sig skarpt emot ”islamistisk radikalisering och utländsk finansiering av religiösa samfund och föreningar som verkar radikaliserande”. Detta kan tolkas som ett nativistiskt inslag som förknippar destabiliserande tankeströmningar med påverkan från utländska inflytanden inom religionslivet. Eftersom stycket är det enda i manifestet som innehåller ett möjligt inslag av nativism framstår det dock som ett svagare tema än den positiva laddning som ges till mottagning av flyktingar och integration. Manifestet anses därför vara svagt anti-nativistisk.

Frågor kring brottslighet och rättsväsendet behandlas i manifestets kapitel om trygghet. Retoriskt argumenterar manifestet för att skapa sammanhållning i samhället genom att skapa ett fungerande och betrott rättsväsende. För detta ändamål förespråkar KD flera ställningar som överensstämmer med auktoritära preferenser. Man vill höja straff, avskaffa tidig frigivning av fångar som sker automatiskt, underlätta övervakning samt ge ökade resurser och befogenheter till polisen och tullen.

Manifestet innehöll inga stycken som tydligt anknöt till populistisk terminologi genom att t.ex. beskriva samhället som uppdelat mellan en elit och folket. Däremot gjordes heller inga uttryck för en antipopulistisk retorik eller politik, vare sig genom att förkasta populismen uttryckligen eller genom att förespråka samarbete inom politiken och ta avstånd från klyftor mellan befolkningen. Det närmaste manifestet kom till att ta ställning i förhållande till populismen var inom ett stycke som kritiserar samtliga andra partier som att ha en gemensam inställning mot en politik som försvagar samhället, medan enbart KD motsätter sig den. Detta kan tolkas som ett uttryck för en populistisk tvådelning. Eftersom detta stycke är det enda som innehåller dylika idéer anses dock manifestet inte ta någon ställning för eller emot populismen.

Jämfört med KD:s tidigare manifest betonar dokumentet från 2018 frågor som berör nativism mer (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). Tydligare ställningar tas i förhållande till invandrings- och integrationsfrågor, som även ägnas betydligt större utrymme. Detta visar en förskjutning från att nedtona nativism mot en svagt anti-nativistisk position. Manifestet uttrycker en positiv inställning till auktoritarism och betonar sina ställningar som uttrycker auktoritära idéer betydligt starkare än dokumentet från 1998. Populistiska inslag förekommer inte i manifestet. Detta är oföränd-

rat jämfört med föregångaren från 1998 och visar tecken på en avvisande strategi från KD inom bägge.

Behandlingen av invandring i MP:s manifest från 1998 betonar starkt teman jämställdhet och anti-diskriminering. Partiet visar sin ställning i motsättning till nativism genom att betona samhällets roll att möjliggöra delaktighet och förespråka en inkluderande samhällssyn snarare än prioritera krav eller skyldigheter på invandrare.

MP:s manifest från 1998 tar varken upp brottslighet, rättsväsendet, straff eller statlig auktoritet. Den enda användningen av ordet polis är inom termen ”miljöpolis” och förekommer inom en punkt som behandlar natur- och miljövård (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). Auktoritära idéer kring behovet av statsmakt eller att skapa ordning och reda uppmärksammas inte överhuvudtaget, vare sig för att förespråkas eller kritiseras.

Manifestet tar en skarpt kritisk ställning mot vad det kallar ”EU-byråkratin” och ”de gamla partierna” (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). Detta kännetecknar en anti-elitistisk retorik. Det kan dock särskiljas från en klart populistisk retorik, som även skulle kräva att manifestet uttryckte en homogen bild av det rena folket som står i motsättning till eliterna. Manifestets övriga innehåll är snarare inriktat på att förespråka solidaritet mellan olika grupper. Trots avsaknaden av dessa aspekter av populismen anses den ovannämnda retoriken utgöra svagt positiv inställning till populism snarare än neutralitet.

Manifestet visar sig starkt anti-nativistiskt genom ställningar som är klart oförenliga med nativismen. Samtidigt visar andra stycken svag positiv överlappning med populism. MP uttrycker ingen ställning till auktoritarism.

MP uttrycker i sitt manifest från 2018 en klar retorisk hållning för det positiva värdet av mångkultur och flyktingmottagning (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). Mycket utrymme ägnas åt den senare frågan, där partiet starkt betonar sina ställningstaganden. Integrationsfrågor behandlas genomgående med fokus på invandrades och förtryckta minoriteters upplevda svårigheter. Manifestet kritiserar även indirekt nativism genom att betona att främlingsfientlighet och rasism utgör allvarliga problem inom samhället.

Manifestet innehåller ett stycke som kräver högre straff för brott med hedersmotiv. Detta framstår som ett inslag av auktoritarism. Därutöver tas varken kritik eller förespråkande av auktoritära idéer upp i dokumentet. Manifestet anses därför visa en svagt positiv inställning till auktoritarism.

Inga stycken i manifestet innehåller teman som signalerar inställning för eller emot populism. Varken en populistisk uppdelning av samhället i grupper liknande ”folket” och ”eliten” kritik mot detsamma uttrycks. Inte heller vare sig förespråkas eller förkastas samarbete mellan partier inom politiken.

Jämfört med manifestet från 1998 uttrycker MP 2018 i vissa avseende en fasthållen ställning. Det senare dokumentet innehåller likt det tidigare starkt anti-nativistiska stycken. Däremot uttrycks även ställningar som är svagt pro-aukautoritära, medan man nedtonar och undviker att ta ställning gentemot populism. Detta visar en förskjutning från den neutralitet till auktoritarism och svagt positiva inställning till populism som uttrycktes 1998. I bägge dokument är dock anti-nativism det klart mest betonade temat i förhållande till den radikala högerpopulismens komponenter och sätter en större prägel på innehållet i bägge dokument än dess hållning till både populism och auktoritarism.

M:s manifest från 1998 uttrycker sig positivt om kulturell och språklig mångfald samt att Sverige bör vara inkluderande för invandring (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). Utrymme ägnas även åt att betona krav som bör ställas på invandrare att integreras genom att lära sig svenska och arbeta snarare än vara beroende på bidrag. Trots detta uttrycks värderingar som är klart anti-nativistiska.

M uttrycker en otvetydig ställning att staten bör vara starkare för att kunna bättre utföra sina uppgifter som berör trygghet och stabilitet. Faror för Sverige och hot mot social sammanhållning tas upp, samt även brottslighetsproblem som hotar trygg- och säkerheten i landet. Innehållet har därför stark samklang med auktoritarismen. Manifestet tar förvisso ställning för oinskränkbara medborgerliga fri- och rättigheter, samt för att statsmakten ska ha gränser. Men detta antyds röra teman såsom decentralisering och minskning av statliga bidrag, snarare än rättsordningen eller säkerhet från yttre hot.

Därtill meddelar M sig vara öppet för att samarbeta med andra partier för att uppnå gemensamma mål. Detta tolkas som en anti-populistisk hållning då det innefattar en tilltro till överlappande intressen mellan olika grupper inom politiken, i motsättning till populismens uppdelning av samhället mellan två fientliga faktitioner.

Vissa meningar som rör EU-samarbete kan tolkas som att uttrycka en skeptisk inställning mot EU. Denna retorik anknyter dock inte EU-byråkrati till en fientlig elitgrupp, utan uttrycker snarare en liberal preferens för att hindra statlig inblandning som kan begränsa ekonomisk frihet samt för nationellt självbestämmande och emot överstatliga beslut. Av dessa skäl anses manifestets innehåll om EU inte utgöra ställningstaganden för eller emot populism.

Manifestet innehåller anti-nativistiska och anti-populistiska ställningstaganden. Där emot tar det ställningar som överlappar positivt med auktoritarism.

Mycket fokus ägnas i M:s manifest från 2018 åt att beskriva problem inom samhället som har en koppling till immigration eller som allmänt har en utlandsprägel. Specifikt nativistiska idéer såsom fientlighet till utlänningar och det utländska inom Sverige tas inte upp. Ett stycke i manifestet uttrycker en positiv inställning till invandring och ”öppenhet mot omvärlden” (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). Dock är denna värdemässiga retorik rent teoretisk och står i kontrast med manifestets krav om en stram migrationspolitik. M förespråkar mottagning av färre asylsökande, och betonar problem såsom illegal invandring och arbetslöshet, brist på utbildning samt brottslighet bland utlandsfödda. Manifestet tar ställning för att sätta högre krav för medborgarskap och bistånd, bl.a. att lära sig svenska. Manifestets retorik identifierar mängder problem med svensk migrationspolitik och integration, samt anknyter dem till utländska människor.

Detta är inte tillräckligt för att kategorisera manifestet som pro-nativistiskt. Men den tydliga emfas som ägnas åt denna kritik mot invandring i Sverige, samt det jämförelsevis mycket lilla kontrasterande som uttrycks i manifestet – vare sig för invandring som ett positivt fenomen eller emot främlingsfientlighet – gör att manifestet kategoriseras som endast svagt anti-nativistiskt.

Manifestet ger kraftig betoning åt teman kriminalitet och hänvisar i sin retorik till fakta runt många olika sorters brott för att styrka sina krav om att stärka rättsväsendet.

Organiserad brottslighet och gängvåld beskrivs som akuta problem, som plågar delar av landet och utgör allvarliga hot mot rättsstaten. M brukar kampretorik för att utmåla den aktuella situationen i Sverige. Åtgärderna partiet vill införa för att förbättra läget presenteras som kraftiga handlingar i denna kamp, såsom att skärpa straffen för brott, göra kameraövervakning enklare för polis och generellt göra Åklagarmyndigheten, Sveriges Domstolar, Kriminalvården och Tullverket starkare. Manifestet innehåller även ett inslag av auktoritarismens tilltro på ordning och reda utanför kriminalpolitiska frågor, genom ett stycke som förespråkar skollärares rätt att skapa ordning genom att ingripa bland deras elever. Däremot tar M i manifestet även ställningar som kan tolkas som anti-auktoritära, såsom att kritisera politisk klåfingrighet samt förfäktat det demokratiska samhällets jämlikhet och individers fri- och rättigheter inom det. Dessa har dock betydligt svagare betoning jämfört med de stycken som behandlar lag och ordning. Utifrån dessa anses manifestet uttrycka en starkt pro-auktoritär inställning.

Ett stycke i manifestet beskriver populistpartiers framgångar som ett nytt fenomen inom politiken, som sätter press på EU-samarbetet. Detta är den enda omnämningen av populism och den är som mest svagt kritiskt. Manifestet uttrycker inga tydligt anti-populistiska hållningar.

Jämfört med sitt manifest från 1998 visar M 2018 en betydligt mer kritisk inställning till existerande invandring. Nativistiska idéer uttrycks inte men principmässigt motstånd mot dem är märkbart svagare och uttalanden om t.ex. bevarandet av invandrares egna språk eller det positiva med kulturell mångfald förekommer inte alls i det senare dokumentet. Auktoritära inslag är starkt positiva inom bägge manifest. Populistiska partier nämns men utan att förmedla en tydlig inställning vare sig för eller emot detta fenomen. Detta tolkas som en svag nedtoning av populismen 2018 jämfört med det tidigare manifestets kritiska inställning.

Invandring tas upp i manifestet tillhörande S från 1998, men inte flyktingar eller asylsökande. Manifestets behandling av migrationspolitik fokuserar på att Sverige har ”plats för alla” (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). Denna välkomnande retorik framstår som kritik mot restriktiva inställningar mot invandring och därmed som ett anti-nativistiskt inslag. Manifestet utpekar även rasism som ett särskilt problem samhället aktivt måste lämna bakom sig.

Organiserad brottslighet nämns som ett problem för nationen. Därtill förespråkas hårda, kraftfulla åtgärder och fler poliser, som något som krävs för att möta brottsligheten. I sin kontext tolkas dock dessa stycken inte utgöra tydliga ställningstaganden för auktoritarism, eftersom de saknar resonemang för allmänt större statlig makt.

Manifestet använder termen folket, men inte i motsättning till en fientlig elit. Däremot används retorik som starkt betonar temat samarbete. S uttrycker stolthet kring att ha samarbetat med andra partier. Sådant samarbete förespråkas även som en framtida strategi för att nå politiska uppgörelser. Detta kännetecknar en anti-populistisk inställning till politik.

I manifestet visar S en klart fientlig inställning till nativism. Ingen ställning kring auktoritarism uttrycks. En negativ ställning förmedlas i förhållande till populism.

I flera stycken inom manifestet från 2018 uttrycker S sig om migrations- och integrationspolitik och förmedlar där även anti-nativistiska hållningar. Mycket utrymme ägnas åt att fördöma rasism, diskriminering och ”de som försöker hetsa människa mot människa” (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). Flyktingmottagning beskrivs som något positivt och även formuleringar som uttrycker kritik mot hur många asylsökande som Sverige tagit emot betonar ändå värdet i att de som söker asyl ska kunna bli en del av det svenska samhället. Däremot används också retorik som överlappar positivt med nativism. Manifestet tar ställningen att Sverige bör ta emot färre flyktingar och att nya EU-regler bör införas i syfte att fler asylsökare ska mottas av andra länder samt att färre EU-medborgare ska komma som tiggare till Sverige. S betonar även att högre krav om att lära sig språket och arbeta ska ställas på invandrare och asylsökande för att få asyl eller bidrag. Den reaktion till nativism som förmedlas i manifestet är på så sätt blandad. Manifestet präglas till en högre grad än 1998:s av anti-nativism eftersom inget värdemässigt motstånd mot utländskhet inom Sverige uttrycks medan principfast motstånd mot rasism tas upp flera gånger. Dock är denna anti-nativism svag eftersom manifestet behandlar sakpolitiska krav om invandring som är neutrala till nativismen med större emphasis än de som är öppet kritiska.

Ett helt kapitel i manifestet ägnas åt politik gällande rättsväsendet, brott och straff. S uttrycker sina ställningar med retorik som betonar temat att bekämpa kriminalitet. Kampretorik används för att beskriva organiserad brottslighet som ett stort hot mot samhället. Bland kraven som S nämner upprepas och betonas särskilt höjda straff och

ökad polisövervakning. Manifestet uttrycker även krav på att säkerhetspolisens befogenheter ska utökas för att kunna bekämpa terrorism och på att kriminalvården, åklagarna och domstolarna ska göras starkare genom större resurser. Dessa inslag pekar på positiv överlappning med auktoritarismens preferenser. Däremot nämns även att människor dömda för brott ska ”få stöd som gör att de kan påbörja ett nytt liv” (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). Detta pekar på en uppskattning av vård för brottslingar framför enbart bestraffning, något som går tvärtemot auktoritära värderingar. Dock förekommer denna retorik i enbart en mening i manifestet och ges mycket svagare betoning jämfört med de ovanstående pro-auktoritära ställningstaganden. Av detta skäl kategoriseras manifestet som att visa stöd till auktoritarism.

Ett stycke i manifestet presenterar det kommande valet som att vara mellan två olika alternativ, den ena socialdemokratisk och den andra förknippad med SD och M. Det senare alternativet anknyter man även till att gynna ”landets rikaste” och missgynna ”vanligt folk” (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). Denna formulering uttrycker populistiska idéer angående uppdelning mellan två sidor inom politiken, och grupperna liknar de populistiska grupperna eliten och det sanna folket. Inga anti-populistiska inslag förekommer i manifestet.

Jämfört med dokumentet från 1998 har Socialdemokraternas ställningar 2018 förskjutits från starkt anti-nativistiska till en mindre betonad hållning i samma riktning, från att nedtona auktoritarism till att uttrycka tydligt stöd till det, och från anti-populistiska till svagt pro-populistiska.

I sitt manifest från 1998 kritiserade V i hårda ordalag den svenska flyktingmottagningen för att vara alltför restriktiv (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). Man menade att svensk mottagning av asylsökande var för restriktiv och skickade tillbaka människor som borde låtits stanna, och kallade denna mottagning ett misslyckande. Partiet förespråkade kraftigt en mer human flyktingpolitik som skulle innefatta att färre asylsökare utvisades och att Sverige borde ta emot fler flyktingar. Dessa ställningar och argument går tvärtemot nativismen.

Brottslighet och kriminella nämns inte i manifestet. Däremot omtalas både polis och militär i koppling till statlig registrering av medborgares politiska åsikter. Detta kan anknytas till temat övervakning, och V:s kritiska ställningstagande mot ämnet kan tolkas som ett anti-auktoritärt inslag.

V uttrycker sig särskilt starkt om motsättningar och konflikter mellan grupper inom samhället. Partiet menar att dess politik varken kommer eller ens avses gynna samtliga i samhället. I stället förklarar man sig vilja gynna samhällets minst mäktigaste på de allra mäktigastes bekostnad. Retoriken i manifestet betonar temat ”rättvisa” som något som inte kan upprätthållas utan politik som innefattar konflikt (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). Intressekonflikt identifieras mellan V och de övriga partierna, högern och vänstern, arbetare och anställda samt fattig och rik. Partiet identifierar inte bara motsättningar inom samhället mellan två olika grupper utan tar klart ställning för den ena av dem emot den andra, likt en uppdelning mellan eliten och folket. Därmed har innehållet en utpräglad populistisk karaktär.

V:s manifest uttrycker anti-nativistiska och populistiska idéer med hög intensitet. Anti-auktoritära idéer uttrycks också, dock med svagare betoning.

I sitt manifest från 2018 ägnar V ett helt kapitel åt flyktingpolitik. Däri betonas det starkt positiva egenvärdet som asylrätten har. Förekomsten av både problem för asylsökande på arbetsmarknaden och av det stora antalet flyktingar i världen överhuvudtaget anknyter manifestet till Sverige och EU:s utrikespolitik, snarare än att användas för att förespråka restriktioner på invandring. Man kritiserar att flyktingmottagandet i Sverige har stramats åt under åren, och utmålar i stället ”möjligheten med att växa som land” genom invandring som något positivt (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). Ytterligare kräver manifestet att ungdomar som anlant i Sverige under flyktingkrisen 2015 skulle tillåtas stanna eftersom de ”kan bli både en tillgång och resurs för vårt land framöver”. Retoriken kring asylrätt uttrycker sig tydligt anti-nativistiskt och betonar temat jämlikhet. Anti-nativism kombineras även med antikapitalistiska idéer genom att manifestet flera gånger uttrycker uppfattningen att flyktingar har samma intressen och fiender som svenska arbetare. V menar att ”[h]ögern använder flyktingar som en murbräcka för att sänka löner”, varför partiet ”uppmanar alla arbetare att organisera sig med sina arbetskamrater oavsett om de kommer från Kabul eller Kiruna”. Dessa ställningar ger manifestet en genomgående framhövd anti-nativistisk prägel.

Manifestet tar i två stycken upp idéer kring rättsväsendet och brottslighet med tydlig relevans för auktoritarism. Snarare än att ta ställningar om att stärka eller expandera staten eller rättsväsendet går V:s krav i stället ut på att all offentlig service, inklusive

alla räddningstjänster och kollektivtrafik, ska göras mer tillgängliga i landets olika delar. Inga krav om ökade resurser till polis eller rättsväsendet tas upp. V kritiserar och ifrågasätter snarare tanken att höjda straff och fler poliser kan minska brottslighet i ett samhälle. Dessutom förespråkar de att Sverige i stället för denna politik prioriterar åtgärder som ”ska hjälpa de som ligger i riskzonen för gängkriminalitet och återföra de som begått brott till samhället” (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). Dessa går ut på att ”bygga ett rättvist samhälle”, vilket V definierar som ett starkt välfärds-samhälle där skolan och yrkeslivet ska erbjuda större möjligheter i livet. Retoriken i manifestet betonar empati mot ungdomsbrottslingar och betraktar dem som offer för både samhällets brister och den organiserande brottslighetens utnyttjande av dessa. Detta går tvärtemot auktoritarismens idéer om bestraffning som ett positivt medel mot för att upprätthålla lag och ordning.

V:s manifest är starkt präglad av populistisk retorik. Gång på gång används ordet *elit* – vanligtvis inom uttryck såsom ”den ekonomiska eliten” – för att förmedla partiets politiska analys och förespråka dess krav (Svensk nationell datatjänst, u.å.a). Denna ekonomiska elit tas flera gånger upp i samma stycken som manifestet också talar om ”vanligt folk” som en kontrasterande grupp vars intressen står i motsättning till elitens. Uttrycket ”vanligt folk” används för att förmedla en uppfattning att majoriteten av samhället har många intressen gemensamt och att den ekonomiska eliten står i motsättning till dem. Flera stycken innehåller detta tema, som kan beskrivas som ett populistiskt vi-mot-dem narrativ. Elitbegreppet används främst för att beskriva de rika men anknyts även till högerpolitik genom att tala om en ”girighetens allians” mellan rasister och eliten. Genom stycken som uttrycker dessa idéer presenterar V en bild av svensk politik som är tudelad mellan partierna som gynnar eliten och det egna partiet som gynnar folket. Manifestet kritiserar även uttryckligt möjligheten till samarbete över politiska skiljelinjer. På dessa sätt är manifestet innehållsmässigt populistiskt även utöver sitt ordförråd.

Jämfört med V:s tidigare manifest från 1998 har partiet bevarat samtliga sina inställningar gentemot den radikala högerpopulismens beståndsdelar. Båda manifesten betonar mycket starkt anti-nativistiska och populistiska ställningstaganden. De innehåller även inslag av anti-auktoritarism. Ställningstaganden i förhållande till samtliga av de tre beståndsdelarna ägnas dock avsevärt mer emfas i manifestet från 2018 än 1998. Jämfört med det tidigare manifestets innehåll kan därför anti-auktoritarismen i det

senare dokumentet konstateras ha blivit starkare. Dock har samma intensifiering även skett för de anti-nativistiska och populistiska ställningarna, som inom bägge manifest utgör betydligt mer framhävda teman än anti-auktoritarism.

4.2.Sammanfattning och hypoteser

Tabell 7: Hypoteser och resultat

Hypoteser	Resultat
H1 (högerpartier betonar och anammar radikal högerpopulism)	—*
H2 (vänsterpartier betonar och kritiserar radikal högerpopulism)	—
H3 (stora partier nedtonar radikal högerpopulism)	—
H4 (små partier betonar sin inställning till radikal högerpopulism)	—
H5 (manifest hänvisar mer och mer till SD över tid)	+
H6 (partier i antipakt mot SD har med attacker mot SD i sina manifest. vissa attacker är prospektiva)	+

* — = resultat strider emot hypoteser; + = resultat talar för hypoteser

Utgående från avhandlingens sex hypoteser förväntades resultaten från innehållsanalysen visa förändringar inom de etablerade partiernas valmanifest som följer särskilda mönster över tid. De förväntade ändringarna var förskjutning mot antingen större kritik mot radikal högerpopulistisk ideologi, större överensstämmande med den radikala högerpopulismens idéer eller minskad behandling av teman som har relevans för radikal högerpopulism. Varje manifest förväntades följa en särskild av dessa tre riktningar, beroende på det ansvariga partiets storlek och politiska placering. Vilken som förväntades berodde på om manifestet hörde till ett högerinriktat, vänsterinriktat eller ett stort parti.

Två av avhandlingens hypoteser berör huruvida partiernas ideologiska placering påverkar hur de reagerade på SD:s framgång. Hypoteserna uttryckte vilka reaktioner

ursprungligen ansågs mest sannolika. H1 och H2 förväntade att partiets valstrategier och manifestinnehåll skulle förändras över tid och att förändringens riktning skulle variera i korrelation med partiets ideologiska placering. Partier som hör till den politiska vänstern förväntades enligt H2 få starkare incitament att både framhäva sin position i motsättning till SD i sina manifest och ta allt starkare ställningar, snarare än att nedtona sin position eller förskjuta den närmare radikal högerpopulism. Högerinriktade partier förväntades av H1 ta ställningar som överensstämde med eller rörde sig närmare radikal högerpopulism och att framhäva dessa frågor i sina manifest.

Dessa förväntningar stöttades inte av avhandlingens resultat. Manifesten som hörde till vänsterpartier – S, MP och V – kunde inte bedömas verifiera H2. Av dess resultat talade MP:s manifest starkast emot hypotesen, då dess behandling av den radikala högerpopulismens komponenter visade antingen ingen förändring över tid eller enbart förändring som går i motsatt riktning till den som förespåtts av H2. Resultaten för partierna som förknippas med politikens höger – M, L, C och KD – har heller inte visat stöd åt H1. Inget av dessa partiets manifest visade förändringar 2018 som i förhållande till samtliga komponenter rört sig mot den förväntade riktningen sedan 1998.

Hypoteserna H3 och H4 behandlar ett annat tema som innehållsanalysens resultat förväntades kunna ha relevans för, nämligen huruvida ett partis storlek kan påverka dess reaktion till radikal högerpopulism. De ursprungliga förväntningarna var att stora partier skulle vara mer benägna att nedtona sin politik inom frågor med relevans för radikal högerpopulism (H3) medan små partier skulle framhäva och betona sina ställningar i dessa frågor (H4).

Resultaten från innehållsanalysen har inte gett stöd åt H3 och H4. De större partierna – S och M – visade inte förändringar i sina manifest under perioden som överensstämde med den förväntade avvisande strategin mot radikal högerpopulism. Och de mindre partiernas manifest har inte kunnat bedömas behandla den radikala högerpopulismens komponenter med ökad betoning och starkare ställning över tid, eller att förskjuta i en av två riktningar beroende på partiets inriktning.

Vissa partiets senare manifest innehöll förändringar kopplade till bara en eller två av de ideologiska komponenterna. I synnerhet kom M och V närmast till att ge stöd till någon av hypoteserna: den första till H3, genom att göra sitt motstånd mot nativistiska och populistiska idéer mindre framhävda 2018 jämfört med 1998; den andra till

H2 och H4, genom att både framhäva sin behandling av anti-nativistiska och anti-auktoritära idéer samt ta starkare ställningar i förhållande till bägge. Längst ifrån hypoteserna var L/FP, vars resultat gick i direkt motsatt riktning än både H1 och H4. Däremot följde inget parti den förväntade riktningen i förhållande till alla tre komponenterna. Därmed uppnådde inget parti kravet för att verifiera hypoteserna 3 och 4.

Sex direkta hänvisningar förekom i manifesten. Dessa hörde till manifest från tre partier, och samtliga var från 2018. Resultaten innehåller 26 bestämt indirekta hänvisningar. Ett är från år 2010, fem från 2014 och tjugo från 2018. 34 potentiella indirekta hänvisningar kunde upptäckas. 1 från 1998, 5 från 2002, 2 från 2006, 2 från 2010, 9 från 2014 och 15 från 2018.

Stöd för H5 kan finnas inom alla tre sorters hänvisningar. De indirekta hänvisningarna visar tydligast stöd för H5. Dessa användningar börjar märkas 2010 och ökar sedan femfaldigt och fyrfaldigt 2014 respektive 2018. De direkta benämningarna ökar i enbart ett manifest, det sista under perioden, och kan därför inte visas följa ett mönster över fler än två punkter i tid. Däremot uppfyller det minimumkravet att vara ökande från ett val till det nästa. De ospecifika användningarna av indirekta hänvisningssökord är oförändrade 2010 och ökar 2014 och 2018. Däremot stiger de även 2002 och sjunker 2006, men förekommer bägge år, vilket tyder på en avsaknad av korrelation med SD och kan tolkas som att denna kategori innehåller användningar som inte utgjort hänvisningar till SD.

Prospektiva attacker kunde märkas av vid enbart sju tillfällen, varav fyra var direkta hänvisningar och tre var indirekta. Förutom detta märktes ytterligare fem ospecifika användningar av sökord som var prospektivt laddade men som inte med säkerhet kan bedömas vara indirekta hänvisningar till SD. Av de fyra direkta framtidsinriktade attackerna kom två från S och två från L, bägge i år 2018:s manifest.

Tabell 8: Radikala högerpopulistiska komponenters behandling i manifesten, förändring 2018 jämfört med 1998 (följande sida)

Parti	Nativism	Populism	Auktoritarism	Resultat
Centerpartiet <i>H-L*</i>	–** Betoning av anti-nativism ökar	– Betoning av anti-populism ökar	/ Oförändrat (svagt) pro-auktoritärt	H1: STÖTTAS EJ H4: STÖTTAS EJ
Socialdemokraterna <i>V-S</i>	+ Betoning av anti-nativism minskar	– Förskjuter från anti-till pro-populistiskt	– Förskjuter från nedtonande till pro-auktoritärt	H2: STÖTTAS EJ H3: STÖTTAS EJ (NAT.)***
Miljöpartiet <i>V-L</i>	/ Oförändrat (starkt) anti-nativistiskt	– Betoning av populism minskar; förskjuter från pro-populistiskt till nedtonande	– Betoning av pro-auktoritarism ökar; förskjuter från nedtonande till (svagt) pro-auktoritärt	H2: STÖTTAS EJ H4: STÖTTAS EJ
Vänsterpartiet <i>V-L</i>	+ Betoning av anti-nativism ökar	– Betoning av populism ökar	+ Betoning av anti-auktoritarism ökar	H2 OCH H4: STÖTTAS EJ (NAT., AUK.)
Folkpartiet/ Liberalerna <i>H-L</i>	– Betoning av anti-nativism ökar	– Betoning av anti-populism ökar; förskjuter från nedtonande till anti-populistiskt	– Förskjuter från pro-till anti-auktoritärt	H1: STÖTTAS EJ H4: STÖTTAS EJ
Moderaterna <i>H-S</i>	+ Betoning av anti-nativism minskar	+ Betoning av anti-populism minskar; förskjuter från anti-populistiskt till neutralt	/ Oförändrat (starkt) pro-auktoritär	H1: STÖTTAS EJ H3: STÖTTAS EJ (NAT., POP.)
Kristdemokraterna <i>H-L</i>	– Betoning av anti-nativism ökar; förskjuter från nedtonande till anti-nativistiskt	/ – Oförändrat nedtonande	+ Betoning av auktoritarism ökar	H1 OCH H4: STÖTTAS EJ (AUK.)

**V* = vänsterinriktat; *H* = högerinriktat; *S* = stort parti; *L* = litet parti

**– = förändring i icke-förväntad riktning. Resultat strider emot hypoteser; + = förändring i förväntad riktning. Resultat talar för hypoteser; / = oförändrad ställning

*** förändras i den förväntade riktningen från enskilda komponenter men inte samtliga antecknas med dessa komponenter inom parentes

Både de indirekta hänvisningarna och de ospecifika användningarna innehåller någon mängd mångtydighet vilket kan skapa osäkerhet kring dess användbarhet som bevis för att stötta hypoteserna. Däremot finns inte denna osäkerhet kring de direkta hänvisningarna, då kopplingen till det omtalade partiet är explicit. Förekomsten av prospektiva attacker inom stycken som omnämner SD direkt verifierar således H6.

Resultatet av varje partis programmatiska utveckling visas i tabell 8 tillsammans med dess förhållande till de relevanta hypoteserna. Om förändring i förhållande till en eller två komponenter visar stöd för hypoteser men inte alla tre anges de relevanta komponenterna inom parentes. Det som återstår av kapitel 4.2. ägnas åt att sammanfatta resultatet av analysen av partiernas manifest 1998 och 2018 samt förklara dess individuella förhållanden till hypoteserna.

Centerpartiet

År 1998 innehöll C:s valmanifest inga hänvisningar till SD som kunnat märkas av med avhandlingens metod. Inom partiets senare manifest ändrades detta inte förrän 2018. I detta sista manifest förekommer tydligt två indirekta hänvisningar och två ospecifika användningar av termer som kan ha avsetts vara hänvisningar till SD. Avsaknaden av direkta hänvisningar talar emot H5. Däremot visar resultaten stöd för H5 ifall indirekta hänvisningar medräknas.

Eftersom direkta hänvisningar saknas förekommer inte heller några direkta attacker. Vad gäller indirekta hänvisningar innehåller C:s manifest 2 av dessa, varav bägge är kritiska. Inga prospektiva attacker hittas i partiets manifest. Analysen av C:s manifest visar följaktligen inte stöd för H6. Resultatet talar i stället för nollhypotesen.

C:s manifest innehåller under perioden försköts ideologiskt till att alltmer framhäva dess fientliga ställningar emot nativism och populism, på ett sätt som närmast tycks följa en fientlig strategi. Detta stöttar inte H1, vilket förväntade att C skulle följa en tillmötesgående strategi mot SD, d.v.s. anamma den radikala högerpopulismens idéer. C visar ingen förändring i förhållande till auktoritarism, vilket likaså strider mot H1 och dess förväntning att C skulle öka sitt betoning av ställningar som uttrycker förskjutning mot radikal högerpopulism i sitt manifest. Resultatet visar inte heller stöd för H4. Den oförändrade svaga ställningen som partiets manifest tar kring auktoritära

teman stämmer inte överens med den förväntade benägenheten för de mindre riksdagspartier att undvika nedtona sina ställningar med relevans för radikal högerpopulism.

Socialdemokraterna

Valmanifestet från S 1998 innehöll inga användningar av SD:s namn eller några tydliga indirekta hänvisningar. Alla partiets manifest från detta år fram t.o.m. 2014 använder inte heller dessa begrepp. Manifestet från 2018 bryter detta mönster genom att två gånger använda termen ”sverigedemokrat”. Ospecifika användningar av indirekta hänvisningsord förekommer inom partiets manifest från åren 1998, 2002, 2010 och 2018. Förekomsten av hänvisningar senare i tid ger stöd för H5. Detta stöd begränsas dock av att ökningen av antalet hänvisningar först och enbart sker 2018, trots att ökningar av SD:s röstandel har skett fyra val i rad innan dess utan att antalet hänvisningar i manifesten från S ändrades. Avsaknaden av både direkta eller indirekta attacker, och därför av prospektiva attacker, talar även emot H6.

I sitt manifest från 2018 förmedlar S en förskjutning från tydlig anti-nativism till en svagare nedtonade ställning, dock utan att ändra sin position till pro-nativism. Detta stämmer överens med hypotesen om stora partiers benägenhet att nedtona (H3) men skiljer sig i detta avseende från de stycken i manifestet som diskuterar auktoritära och populistiska idéer. Stycken som tar ställning i förhållande till auktoritarism ökar markant, både antalsmässigt och styrkemässigt, och blir mer positiva snarare än negativa. Teman med relevans för populism behandlas endast kort 2018 men förmedlar en förskjutning till en pro-populistisk inställning. Allt detta talar emot H2. Förändringen från 1998 till 2018 är blandad i förhållande till H3 och bedöms därför inte visa tydligt stöd till hypotesen. Trots detta ägnas betydligt större uppmärksamhet i det senare manifestet åt nativism jämfört med de andra komponenterna.

Två partiers valmanifest (KD:s och M:s) hänvisade varken direkt eller indirekt till SD vid någon punkt under perioden. Inga av sökorden användes i dem på ett sätt som kunde betraktas som en hänvisning till SD, varken 1998 eller något av de följande valåren. Innehållsanalysens sökningar efter hänvisningsord kan inte hitta tecken på inflytande från SD i dessa två partiers valmanifest. Således förekommer heller inga prospektiva attacker och resultatet för bägge partier ger inget stöd till H5 eller H6.

Moderaterna

Innehållet i M:s manifest förändras mellan början och slutet av perioden på ett sätt som ger starkt stöd till H3. Både anti-nativistiska ställningstaganden och sådana som är kritiska till populistiska idéer har 2018 minskat markant jämfört med 1998. Partiet tycks följa ett nedtonande mönster i sin användning av två av den radikala högerpopulismens komponenter. Behandlingen av dessa teman pekar därför på att M:s manifest stödjer H3.

Däremot är behandlingen av auktoritarismen både betonad och starkt positiv. Denna komponent används med liknande styrka och inriktning i bägge manifest och förändras därför inte avsevärt över tid. Denna komponent talar därför emot H3. Behandlingen av auktoritarism tycks vara närmare till att visa stöd för H1. Dock är denna indikation svag eftersom ställningen bedöms ha bevarats från partiets tidigare manifest utan att avsevärt förändras snarare än att ha förskjutits mot antingen nedtoning eller ökad framhävmning.

Kristdemokraterna

KD:s manifest från 2018 uttryckte sig mer i förhållande till den radikala högerpopulismens komponenter än dess dokument från 1998. H1 och H4 förväntade att partiets manifest skulle förändras över tid mot att ta starkare positiva ställningar till komponenterna samt mot att framhäva och uppmärksamma dessa ställningar tydligare. Resultatet från innehållsanalysen visar dock inte stöd för någon av hypoteserna. Enbart temat auktoritarism försköts i den förväntade riktningen, medan temat nativism försköts mot ett anti-nativistiskt håll och temat populism betonades mindre än i det tidigare manifestet.

Vänsterpartiet

V:s manifest innehöll både en direkt omnämning av SD och indirekta hänvisningar till partiet. Manifestet från 1998 innehöll inga relevanta användningar av sökorden, men fr.o.m. 2010 ökade antalet indirekta hänvisningar i varje manifest från det föregående under resten av perioden. Manifestet 2018 använde även termen ”sverigedemokrat” direkt. Sammantaget visar detta stöd för H5, i synnerhet de gedigna indirekta hänvisningarna.

V förmedlar i sina manifest starkt anti-nativistiska och anti-auktoritära budskap som över tid blir mer betonade. Bruket av populistiskt innehåll och retorik ökar också, något som är mycket starkt betonat 2018. Dessa tydliga drag i texterna gör att V förhåller sig blandat till H2. Behandlingen av nativistiska och auktoritära teman ger klara tecken på beteende som passar hypotesens förväntningar om en fientlig strategi. Däremot förhåller sig manifestet motsatt till förväntningarna vad gäller populismen, vilket i stället kan tolkas som tecken på en tillmötesgående strategi. Manifestet stöttar emellertid tydligt H4:s antagande om att mindre partier skulle undvika nedtoning av den radikala högerpopulismens tre beståndsdelarna.

Liberalerna/Folkpartiet

FP:s manifest från 1998 använde varken SD:s namn eller sökningsord i indirekta hänvisningar till partiet. Majoriteten av partiets manifest under resten av perioden följde också detta mönster. Däremot förändrades innehållet av manifestet från 2018 markant jämfört med partiets tidigare dokument. L:s manifest 2018 innehöll ett stort antal användningar av söktermer. Termen ”sverigedemokrat” användes tre gånger i detta dokument. Denna kraftiga ökning av hänvisningar till SD senare under perioden visar stöd till H5. Dock begränsas detta stöd av att antalet hänvisningar förblev oförändrat under perioden ända fram till det sista manifestet. Av dessa direkta hänvisningar var två inriktade mot framtiden, vilket stödjer H6.

L:s manifest från 2018 skiljer sig tydligt från FP:s från manifest 1998. Behandlingen av den radikala högerpopulismens komponenter har förskjutit starkt mot ökad betoning av alla tre, på ett sätt som stöttar H1:s förväntning om att nedtoning skulle undvikas. Förändringen stämmer dock inte överens med hypoteserna H1 och H4. Detta eftersom L:s ställningar i förhållande till nativism, auktoritarism och populism har blivit mer negativa. Detta liknar en fientlig strategi, till skillnad från den tillmötesgående strategi som hypoteserna förutsade att det senare manifestet skulle följa.

Miljöpartiet

Sökningen efter hänvisningsord i MP:s valmanifest fann inga användningar av termen ”sverigedemokrat” under perioden. Resultatet visade inga indirekta hänvisningar i manifesten som gavs ut mellan 1998 och 2010. Två indirekta hänvisningar före-

kom dock i manifestet från 2014. Däremot sjönk antalet hänvisningar 2018 återigen till noll.

MP:s manifest från 2018 innehåller mindre betoning av populism och mer positiv behandling av auktoritarismens idéer än manifestet från 1998. Därutöver har behandlingen av anti-nativistiska idéer inte förändrats. Dessa resultat står i kontrast med de som skulle förväntas ifall H2 och H4 stämde. Inget stöd finns för hypoteserna.

Sammantaget ger resultatet från innehållsanalysens sökning efter ideologiska termer och analys av deras kontext inte stöd åt hypoteserna H1-H4. Flera av partiernas senare manifest innehåller ändringar av hur nativism, auktoritarism eller nativism betoningmässigt eller inriktningmässigt behandlas jämfört med sitt tidigare manifest. Och i flera fall följer dessa ändringar det förutsedda mönstret. Men sådana resultat är begränsade till att en eller två av komponenterna följer detta mönster men inte samtliga. Därmed stöttar inget av dem i sin helhet någon av hypoteserna.

5. Diskussion

Bland materialet som avhandlingen använder finns mer data som kan användas för att pröva vissa hypoteser jämfört med andra. Detta beror främst på det svenska partisystemets fragmentering. Eftersom det svenska partisystemet (när SD utesluts) innehåller fyra partier som lutar åt höger men bara tre som lutar åt vänster finns det nödvändigtvis större möjlighet att testa H1 jämfört med H2. På samma sätt finns mer empiri som kan analyseras för att undersöka H4:s validitet jämfört med H3 p.g.a. att det i svensk politik traditionellt funnits endast två stora partier jämfört med fem små.

SD uppnådde mellan 2010 och 2018 de största mandatökningarna i riksdagen tre val i rad och vann 2014 samt 2018 de största röstantalsökningarna två val i rad (se tabell 1 och 2). Innehållsanalysens resultat visar att i samband med de senare två valen började även hänvisningar till SD dyka upp i de etablerade partiernas valmanifest. Sökningen efter direkta och indirekta hänvisningar hittade förekomster av bägge. Den största ökningen av hänvisningar till SD under tidsperioden skedde 2018.

Från detta kan flera intressanta slutsatser dras. För det första är det märkvärdigt att SD:s riksdagsinträde inte tycks ha fått en lika stark reaktion i sina motståndares valmanifest som kunde förväntats. En ökning av indirekta hänvisningar förekom förvisso, och dessa var i flera fall tydligt inriktade på SD-fenomenet. Men hänvisningar som uppriktigt nämner SD, som senare kom från flera partier, förekom inte från något parti 2014. Detta kan tyda på att dessa direkta hänvisningar inte kom som en reaktion på SD:s riksdagsinträde i sig. Snarare verkar partiets framgång 2014 och där efter ha varit det som partierna reagerade på. Möjligtvis var orsaken SD:s fortsatta tillväxt över tid efter att det redan kommit in i riksdagen. Därmed skilde SD sig från de etablerade partiernas senaste erfarenhet med ett utmanarparti – Ny Demokrati – som hade förlorat sina mandat och majoriteten av sina väljare efter sitt andra val. Att SD fortsatte växa efter sin första mandatperiod tycks ha påverkat riksdagspartiernas manifest mer än dess riksdagsinträde.

För det andra är uppsättningen partier som de direkta hänvisningarna kommer från något märkvärdig. Den innehåller den både det store mittenpartiet S och de mindre partierna V och L. Därtill innehåller den partier från både den ideologiska vänstern och högern. Detta tillsammans med frånvaron av hänvisningar från MP gör det svårt att skapa en förklaring av förekomsten av hänvisningar som fokuserar på höger-vänster-klyftan. C:s frånvaro är också anmärkningsvärd, eftersom den hindrar något mönster från att framstå som överlappar med vare sig den gamla rödgröna-allians blockpolitiken eller de senare samarbetena mellan S och C respektive L och SD.

Resultatet från sökningen efter direkta hänvisningar var inte helt i linje med avhandlingens hypoteser. Ökningen i tid som kan märkas är begränsad till ett av valen snarare än att vara hållbar över tid. Korrelationen mellan direkta hänvisningar och SD:s valframgång saknas därför vid fyra av de fem undersökta punkterna efter 1998. Ökning jämfört 1998 märks enbart av vid den sista tidpunkten i undersökningen. Detta skiljer sig från det av H5 förväntade resultatet – att hänvisningar skulle stiga över tid i samband med SD:s väljarstöd. Förutom detta saknas observationer som kunde ge tydligt stöd till H6 förväntning om en korrelation mellan antipakter och attacker – att partier som deltog i en antipakt mot ett annat parti även skulle hänvisa till och kritisera partiet direkt i sina manifest från samma period. I stället för att nämna SD samtidigt som en antipakt existerade, såsom H6 förutsagt, nämnde de flesta av partierna inte SD alls under hela perioden.

Däremot förekom sådana hänvisningar från tre partier, varav samtliga deltog i en antipakt. Sammanlagt hänvisades till SD med dess namn sex gånger i materialet: tre gånger av L, två gånger av S och en gång av V. Utav dessa användningar av SD:s namn var majoriteten innehållsmässigt både kritiska och framtidsinriktade. Bland sex hänvisningar totalt var fyra fokuserade på SD som ett hot baserat på hur framtiden skulle se ut om det fick mer inflytande. Detta ger både empiriskt stöd både åt att begreppet prospektiva attacker kan förekomma i valmanifest och mer specifikt åt H6 förväntning att denna sorts attack användes av de svenska riksdagspartierna mot SD.

Samtliga omnämningar av SD som förekom hörde dock till manifest från valet 2018. Med tanke på antipaktens ursprung skulle attacker förväntas komma tidigare, särskilt 2014 direkt efter SD:s riksdagsinträde. Den första sökningen hittar därmed inte stöd till H5 eller H6 i flera fall som var relevanta till hypotesernas förväntningar.

Den begränsade korrelationen skulle kunna tolkas som att inget kausalt förhållande finns mellan deltagande i en antipakt och attacker mot ett annat parti. En alternativ tolkning av resultatet är att ett sådant förhållande även är beroende av ytterligare andra variabler som påverkar den kausala effekten från antipakten.

Att inga av manifesten från t.o.m. 2010 hänvisade direkt till SD kan spekuleras bero på partiets dåtida utomparlamentariska status. Avsaknaden av omnämningen av en utomparlamentarisk motståndare kan ha varit motiverat av strategiska överväganden såsom att inte vilja ta upp invandringsfrågan inom valkampanjen eller inte vilja höja SD:s profil och därigenom legitimera ett ytterkantsparti.

En ytterligare möjlighet som skulle kunna förklara avsaknaden av direkta hänvisningar till SD i manifesten fram till 2018, och i synnerhet inför valet 2014, är att påverkan från en ny valstrategi på partiets valmanifest sker långsamt och därmed inte kan märkas av inom ett eller två vals avstånd i tid. Valmanifestet i sig som format kan tänkas vara långsammare att anpassas till nya strategier än andra redskap inom valkampanjer. Alternativt kan förändringen inom svensk politik som SD:s ingjutning i riksdagen skapade menas vara en så omfattande förändring att reaktioner från andra partier tog längre tid att märkas av oavsett vilket verktyg man tittar på.

Även om partier antog en fientlig strategi mot SD och strävade efter att minimera dess inflytande måste inte detta nödvändigtvis uttryckas i dessa partiets valmanifest.

Partiernas budskap i sina valmanifestet kan ha anpassats till den nya strategin långsammare än andra delar av partiernas valkampanjer, såsom talespersoners muntliga retorik. I detta fall skulle eventuell påverkan på ett partis valmanifest från en fientlig strategi och en antipakt som partiet antagit komma först efter en tidsperiod, tack vare denna långsamma anpassning. En förseningseffekt skulle på så sätt kunna tänkas komma från processen där valmanifest sammansätts och göra att ändringar inom partiets hållning inom väljararenan inte reflekteras i manifest förrän efter en viss tid.

Det kan också finnas anledningar att misstänka att djupgående ändring av manifests innehåll mellan val, såsom genom att öppet ta avstånd från och kritisera andra partier, är något långsammare eller försenade jämfört med andra uttryck för partiets hållningar. Manifest är tidsbundna dokument som inte kan anpassas efter att de har blivit utgivna men som kan återopas under en lång period. Uttalanden i partiets valmanifest kan belysas åtminstone fram till det följande valet, om inte längre. Att ersätta ett manifest under samma kampanj har även det risken att dra mycket uppmärksamhet, vilket rimligen är något ett parti försöker undvika ifall det inte längre vill låta sitt manifest betraktas som partiets officiella ståndpunkt.

Eventuella orsaker bakom en potentiell försenad reaktion och förändring i manifest efter nya utvecklingar inom partisystemet kan spekuleras vara kopplat till manifestinnehållets syfte allmänt. Med tanke på valmanifests propagandistiska funktion och dess kontext i närhet till riksdagsval kan det spekuleras att dessa attacker härleder från partiets mål att maximera antalet röster som tillfaller dem.

Avsaknaden av attacker mot SD skulle även kunna förklaras av en försening. Eftersom SD:s väljare från år 2010 sannolikt betraktades av de etablerade partierna som rörliga, med tanke på att de flesta inte röstat på SD tidigare, kunde de därför ha ansetts vara en anskaffningsbar väljargrupp som partierna inte ville stöta bort. Detta kan då ha påverkat dem till att undvika en alltför betonad kritisk hållning mot SD 2014. En sådan effekt kunde rimligen förväntas avta först efter ett tidsuppehåll, i och med att SD:s väljare över tid sannolikt börjar betraktas mer och mer som frusna i sin nya position.

Om SD-väljare mindre och mindre betraktas som en rörlig väljargrupp, genom att fortsätta rösta på SD, kan de övriga partierna uppleva det som mindre värt att vända sig till dem. Särskilt om detta också innebär att man riskerar att förlora väljare som

ogillar SD och kräver SD-kritiska löften från partiet. Detta förhållande kan även gå åt båda hållen. Jylhä, Rydgren och Strimling (2018) identifierade innan valet 2018 SD:s väljare som att innehålla en stor andel som ursprungligen varit rörliga väljare som bytt från att rösta på S eller M. Dock beskrevs dessa väljares rörlighet som att nu vara snävare och mer ideologiskt uteslutande.

Detta kan innebära att de av Socialdemokraternas väljare som har varit benägna att byta till Sverigedemokraterna redan har gjort det, samt att de SD-väljare som tidigare har röstat på Socialdemokraterna inte längre känner tillhörighet med sitt tidigare parti (s. 89).

Sökningen efter indirekta hänvisningsord fick resultat som visar att de användes med starka och tydliga anknytningar till SD. Därtill framkom även ett antal användningar som var mindre specifika gällande huruvida någon associering med SD var gällande. Granskning av kontext visade inte övertygande stöd för att vare sig bekräfta eller motbevisa avsiktliga anspelning på SD bakom orden. Detta möjliggör inte heller att identifiera kausala samband utifrån exempelvis när under perioden som manifest med ospecifika användningar kommer ifrån, eftersom SD existerade som ett politiskt parti under hela perioden. Det är inte otänkbart att bekantskap med SD före sitt riksdagsinträde kan ha påverkat partiernas utarbetningar av sina valmanifest, eller ens att partierna kunnat förvänta sig sådan bekantskap hos de samtida läsarna.

Framtida forskning kring inflytande på politiska partier kan baserat på detta gynnas av utarbetade mätningmetoder som är anpassade för att mäta ändringar i partiets retorik. Frågan om sådana ändringar utgör reaktioner på utomparlamentariska partier, som kan ha påverkan som skiljer sig från sådan som kommer från etablerade motståndarpartier, kan även undersökas ytterligare. Dessutom kan resultatet av denna avhandling bidra inspiration för forskning kring partiets bruk av hänvisningar till andra partier inom sin kampanjretorik, med eller utan att omnämna dem vid namn. Framtida studier kring sådana användningar kan även undersöka huruvida de kan märkas variera mellan olika partier utifrån exempelvis ideologi, storlek och ställning inom eller utanför regeringen, för vare sig det studerade eller det nämnda partiet.

Innehållsanalysen hittade direkta omnämningar av SD flera gånger, från flera olika partiets manifest. Detta visar användbarheten av denna avhandlings metod för att mäta påverkan från partier på andra partiets kampanjretorik. Däremot fann sökningen

efter SD:s namn endast användningar i manifest nästan åtta år efter partiets riksdagsinträde. Detta kan tyda på begränsad användbarhet för metoden, i synnerhet då vissa partier (KD & M) inte använde några märkbara hänvisningar någon gång under perioden. Andra studier kan tänkas undvika detta problem, men kan även märka en längre uppehållsperiod mellan uppståndet av ett radikalt högerpopulistiskt utmanarparti och första tillfället då detta parti uppmärksammas i etablerade partiers manifest.

Indirekta hänvisningar hittades också vid flera tillfällen och i flera partiers manifest. Användningar av sökorden som kunde verifieras som indirekta hänvisningar förekom både 2014 och 2018. Den indirekta sökmetoden gav dock resultat som endast blev användbara för analys efter att ha bearbetats manuellt för att eliminera falska positiva resultat och särskilja användningar som kan bedömas sannolikt hänvisa till SD från sådana resultat där detta endast är en möjlighet som inte kan uteslutas. Dessa ytterligare tolkningssteg, som krävs för att den indirekta sökmetoden ska kunna få användbara resultat, begränsar metodens användbarhet jämfört med metoden för sökning efter direkta hänvisningar, där resultaten är objektiva och omedelbart analyserbara.

Att samtliga indirekta hänvisningar är implicit kritiska mot SD kan ses som en konsekvens av innehållsanalysens metodval och tecken på ordsökningens brister. Listan nyckelord som användes för att söka efter indirekta hänvisningar bestod till stor del av ideologiska termer, med avsikten att fånga hur andra partier uppfattar och tenderar att omtala SD. Därmed var många av orden samtidigt värdeladdade med subjektivt innehåll som beskriver just varför denna uppfattning är negativ samt varför politik såsom antipakten mot SD varit nödvändig.

Manifesten söktes slutligen igenom efter en lista sökord bestående av nyckelbegrepp med teoretisk koppling till radikal högerpopulism. Sökningen ämnades märka av eventuella innehållsförändringar som kan anknytas till SD, antingen som påverkan från eller i reaktion till det nya partiet.

Detta är ett utrymme där framtida forskning kan söka få djupare insikt om olika partiers inställning till radikala högerpopulister. Innehållsanalysens resultat kan ses som att föreslå behovet av analyser för att besvara varför dessa två partier följer detta mönster. Exempelvis undersökningar av särskilda ideologiska partifamiljers sympatier och antipatier när det gäller andra ideologier, eller fallstudier kring specifikt V:s och L:s utveckling inom det svenska partisystemets historia.

Resultatet från innehållsanalysen visade intressanta empiriska tecken på hur de olika partierna utvecklats och hur de stod i förhållande till hypoteserna. I synnerhet L hade det mest kontrasterande resultatet jämfört med H1 och visades ha rört sig i precis den motsatta riktningen som förväntats baserat på dess ideologiska position. L:s förskjutning mot ökad betoning av sina ställningstaganden stämde överens med H4 men motsvarade inte förväntningen att dess förskjutning skulle följa en tillmötesgående strategi. I stället följde dess ändringar närmare en fientlig strategi och betonade denna i förhållande till alla tre av den radikala högerpopulismens beståndsdelar.

Andra partier hade mer blandade resultat. För flera partier ändrades dess ställningstaganden över tid annorlunda i förhållande till de olika ideologiska komponenterna. V betonade starkt sin anti-nativistiska och anti-auktoritära politik i sina senare manifest på ett sätt som följde en starkt fientlig strategi mot radikal högerpopulism och därmed stödde H2. Däremot innehöll V:s manifest även starkt populistiskt innehåll och förändrades till att betona detta tydligare i sina senare manifest – något som förväntades överensstämma med en uteslutande tillmötesgående strategi.

Resultaten visar inga klara tecken på att något av partierna skulle ha ändrat sina manifest över tid mot att följa den valstrategi som avhandlingen har förväntat från partiet, baserat på dess storlek och ideologiska placering. Däremot visar ett antal partier tecken på sådan förändring begränsat till en eller två av de tre ideologiska beståndsdelar dess innehåll jämförs med. Och ett parti inom avhandlingen visar förändring i hur dess manifest behandlar samtliga komponenter av radikal högerpopulism, på ett sätt som följer en identifierbar valstrategi. Detta är som tidigare nämnt L, vars resultat följer samma mönster som förväntades från partier som antog en fientlig strategi. Denna valstrategi förväntades dock inte från L, p.g.a. partiets politiska placering.

Detta oväntade resultat kan tolkas på mängder olika sätt. Två kommer här att diskuteras kort. En möjlighet är att den felaktiga prediktionen kan ha uppstått från en felaktig förståelse för partiet i fråga. Alternativt kan oförmågan att förutsäga vilken riktning manifestet skulle förskjuta mot resoneras bero på inkorrekta bedömningar bakom hypoteserna. Vad gäller den första förklaringen kan L spekuleras vara inkorrekt kategoriserad inom avhandlingen och helt enkelt sakna de kännetecken som krävs för att höra till den politiska högern. L följer tydligt förväntningarna kring hur ett mindre parti skulle reagera när det påträffar en ny ideologisk utmanare, nämligen

att framhäva sina ställningar i de områden som är relevanta för att visa sin ställning jämfört med det nya partiet.

Det är uppfattningen att L är ett högerparti och skulle reagera på ett gemensamt sätt som andra högerpartier som gav upphov till den felaktiga hypotesen. Detta kan tyda på att avhandlingens metod borde ha använt ett annat system för att kategorisera partierna. Möjligtvis kunde avhandlingen gett upphov till bättre hypoteser om dess utgångspunkt tillåtit en mer nyanserad kategorisering av partier.

Hänvisningsmätningen visar även att det högsta antalet direkta hänvisningar till SD kom från partierna L, S och V, medan flest indirekta hänvisningar kom från L, V och C. Detta visar också högre inflytande från SD på dessa partiers manifest jämfört med de övriga.

Av alla partierna inom avhandlingen avviker L tydligast från hypoteserna. Avhandlingen har inte kunnat ägna mycket utrymme åt att diskutera möjliga orsaker bakom detta fenomen. Partiets särskilt fientliga strategi emot radikal högerpopulism tycks inte kunna förklaras av dess ideologiska placering, åtminstone inte inom den traditionella vänster-höger-skalan. Resultaten tyder därför på att mer forskning kring L eller andra partier inom den liberala familjen kan leda till intressanta uppgifter kring inflytande från nya, framgångsrika partier på små partiers retorik och agenda. Analyser som utnyttjar andra politiska kategoriseringar såsom GAL-TAN-skalan kan möjligtvis märka tydligare mönster som förklarar de svenska partiernas varierande förändringar i förhållande till radikal högerpopulism över tid. Alternativt kan utrymme för en tredje position inom politikens mitt identifieras som avhandlingens stora teoretiska brist. I så fall kan kategoriseringen centerparti tilläggas som en tredje variabel i framtida studier, snarare än att enbart identifiera partier och manifest som mer eller mindre höger- eller vänsterinriktade.

Förskjutning mot minskad betoning av någon av komponenterna jämfört med 1998 sker i endast ett av de mindre partiernas manifest från 2018 (MP). För detta enskilda fall sker denna nedtoning enbart i förhållande till en av komponenterna, nämligen populism. I alla andra manifest från mindre partier 2018 är betoningen av samtliga komponenter antingen starkare jämfört med 1998 eller oförändrad.

Detta kan tyda på att förväntningen bakom H3 – att mindre partier är mer benägna än större att framhäva sina ställningar i förhållande till nya utmanarpartier från politikens ytterkant – var åtminstone delvis korrekt. Orsaken till att resultatet inte visade stöd till H3 kan i så fall ha varit beslutet att kombinera dessa förväntningar med prognosen att partiers valstrategier skulle vara kopplade till dess ideologiska placering.

H3 består delvis av förutsägelsen att ökad betoning av nativism, populism och auktoritarism inom mindre vänsterpartiers manifest innebär att en fientlig strategi följs, medan detsamma inom mindre högerpartiers manifest innebär att en tillmötesgående strategi följs. Ifall dessa beståndsdelar bortses från H3 återstår hypotesen att små partier kommer framhäva ställningstaganden med anknytning till radikal högerpopulism och undvika att nedtona dem. Denna reviderade hypotes ger en förklaring som bättre motsvarar innehållsanalysens resultat. De är dock inte helt överensstämmande. Resultatet av innehållsanalysen visar att flera partiers manifest behandlar radikala högerpopulistiska komponenter utan någon förändring i betoning, snarare än med enbart ökat framhävande.

Resultaten från de mindre partierna kan kontrasteras med de två större partierna, som visar att både M och S nedtonat ställningstaganden i förhållande till radikal högerpopulism i sina manifest från 2018. I bägge dokument minskar betoningen av anti-nativistiskt innehåll, och i M:s manifest även av anti-populistiska ställningstaganden.

En slutsats som kan dras från dessa resultat är att avhandlingens hypoteser bör övervägas på nytt och revideras. I synnerhet kan det varierande stödet för olika beståndsdelar av radikal högerpopulism tyda på att eventuell förskjutning i partimanifest inte behöver följa de mönster som förväntades. Innehållsanalysen var utformad efter att försöka mäta påverkan genom att undersöka huruvida skillnader mellan partiers första och sista manifest under perioden bär prägel av en viss ideologi i sin helhet. Resultatet kan däremot ge skäl att tro att ändringar inom partiers senare manifest överensstämmer bättre med förskjutning i förhållande till enskilda ideologiska komponenter, snarare än till samtliga komponenter som hör till en särskild ideologi.

I tabell 9 presenteras innehållsanalysens resultat i förhållande till hypoteserna kring ideologiska reaktioner, om de senare revideras till att inte kräva förändring i förhållande till alla tre komponenter utan i stället stämna när det finns stöd för det förväntade utfallet från åtminstone ett parti inom åtminstone en komponent. Dessa utfall är

klart svagare än stöd för de ursprungliga hypoteserna kunde vara. Trots detta visar resultatet ändå att belägg för de grundläggande förväntningarna om hur partier skulle reagera på ett radikalt högerpopulistiskt kan hittas i materialet och i det svenska partisystemet som ett enskilt fall.

Tabell 9: Bearbetade hypoteser och resultat

Hypoteser	Resultat
H1 (högerpartier betonar och anammar radikal högerpopulism)	+
H2 (vänsterpartier betonar och kritiserar radikal högerpopulism)	+
H3 (stora partier nedtonar radikal högerpopulism)	+
H4 (små partier betonar sin inställning till radikal högerpopulism)	+

* – = resultat strider emot hypoteser; + = resultat talar för hypoteser

Ifall partiets valmanifest antas kunna reagera på ideologiska motståndare genom att ändra hur de behandlar enskilda ideologiska komponenter snarare än enbart ideologier i dess helhet omvandlas kriterierna som används för att bedöma innehållsanalysens resultat. När innehållsanalysens resultat undersöks ur denna synvinkel, som godkänner förskjutning i förhållande till en komponent som tecken på påverkan, uppstår en naturlig följdfråga – är någon av den radikala högerpopulismens komponenter mer inflytelserika än de andra?

Nativismens centrala roll inom radikal högerpopulism har diskuterats i kapitel 2.1.1.1. Den utgör ideologins främsta ideologiska kärna. Som redan har nämnts nedtonar bägge de större partierna i sina senare manifest ställningstaganden som uttrycker kritik mot nativistiska idéer, jämfört med dess första manifest.

I stället för att konkludera att exempelvis S:s manifests utveckling inte förskjuter mot att nedtona den radikala högerpopulismens komponenter kan resultatet snarare tolkas som att hypotesen om nedtoning är felaktig vad gäller ideologin som en helhet, men att empiriskt stöd finns för ett sådant förhållande mellan stora partier och just nativism. Resultatet från V kan på liknande sätt tolkas som att populism inte bör medräk-

nas när mindre partiers reaktion på nativistiska och auktoritära utmanarpartier undersöks.

Från ett spelteoretiskt perspektiv, där fokus ligger på tydligt identifierade aktörer och ”spel” dessa emellan, kan avhandlingens forskningsobjekt framställas som ett spel mellan de etablerade riksdagspartierna. Samtliga partier hade inledningsvis en gemensam och frusen inställning mot samarbete med SD. Vissa partier ändrade dock sin strategi över tid. De ändringar över tid som har kunnat märkas i partiernas manifest som utgör möjliga strategiska ändringar mot SD kan då förstås som rationellt motiverade. Som aktörers försök att i nyttomaximeringssyfte ta nya, mer populära ställningstaganden i förhållande till SD. Det mest fördelaktiga resultatet för partierna skulle ur detta perspektiv ha varit att ändra ställning mot SD medan alla andra partier behöll sina positioner utan ändring. Detta kan jämföras med Hermanssons (1990, s. 21) exempel om amerikansk miljöpolitik.

Flera av manifesten har titlar, snarare än att endast namnges efter året då de gavs ut. Titeln på ett manifest kan hänvisa till ett särskilt politiskt tema, och på så sätt visa att man fäster särskild uppmärksamhet vid det. Ett exempel är Alliansens manifest från 2010 vars framsida lyder ”Jobbmanifestet”. Teman som partier väljer att uppmärksamma på detta sätt tycks inte bytas över tid ut mot teman som är relevanta för SD. Denna aspekt visar därför inte tecken på förskjutning närmare den radikala högerpopulismen över tid. De enskilda sakfrågor som manifest framhäver genom manifesttitlar är i de flesta fall inte anknutna till de frågor som mest förknippas med SD eller dess partifamilj. Bland de sakfrågor som nämns i flest titlar är jobb och utbildning. Detta kan tolkas som att även när partier blivit påverkade av SD:s framgång har de inte försökt omvandla sin ideologiska profil eller identitet totalt. Även manifest som innehåller och framhäver starka reaktioner till radikal högerpopulism, såsom V 2018 och L 2018, undviker att göra sina ställningstaganden i förhållande till nativism, auktoritarism eller populism till dokumentens mest framhävda teman. Ett möjligt undantag är M 2018, vars titel ”Nu tar vi tag i Sverige” kan tolkas som ett uttryck för den starkt pro-auktoritära retorik som förekommer genom hela manifestet.

Partierna tycks generellt ha som mest svag benägenhet att uppmärksamma radikal högerpopulism inom sina manifesttitlar, även när ideologins idéer eller förskjutning i förhållande till dem uttrycks inom manifestens textinnehåll. Detta kan ses som en

indikation att det finns en gräns för hur långtgående förskjutningar i reaktion till nya utmanarpartier kan vara. Trots att innehållet i flera manifest ändrades på sätt som signalerade förskjutning i förhållande till den radikal högerpopulismens komponenter placeras dessa nya ställningar generellt inte som huvudteman i texterna. Detta kan ses som logiskt med tanke på resultatens avsaknad av stöd för innehållsanalysens hypoteser. Av de partier i avhandlingen vars manifest innehåller förskjutningar i förhållande till nativism, populism eller auktoritarism ändrar ingen ställning i förhållande till alla tre på ett sätt som överensstämmer med en och samma valstrategi.

Detta visar att inget av partierna kommer nära till att utgöra ett fall där ett etablerat parti har omvandlats till ett gediget radikalt högerpopulistiskt parti, såsom har skett i exempelvis Ungern (Vachudova, 2020). För ett parti som påverkats av en radikal högerpopulistisk utmanare till att ändra sin valstrategi men som inte har omvandlats till att följa radikal högerpopulism som sin nya ideologi kan det tänkas vara rationellt att betona kontinuitet snarare än förändring inom exempelvis manifesttitlar.

Manifesten i denna avhandling följer generellt ett mönster av ökad längd över tid. Varje partis manifest från 2018 är sidomässigt betydligt längre än dess motsvarighet från 1998. I vissa fall har antalet sidor i senare manifest ökat tiofaldigt jämfört med de första.

Dock har manifestens sidantal under perioden inte enbart ökat över tid. För flera av partierna är det sista manifestet som gavs ut under perioden inte det längsta. Färre än hälften av partierna – V, MP och C – gav 2018 ut sitt längsta manifest under perioden. Av de som gjorde det visar enbart V:s manifest en ständig ökning i längd genom hela perioden.

Däremot visar alla partier till någon grad överensstämmelse med teorin om manifestens expansion över tid. För samtliga av dem faller deras sidomässigt längsta manifest i periodens andra halva, medan det kortaste manifestet gavs ut under den första halvan. För varje parti under perioden utom S är det egna manifestet med minst sidor det som gavs ut inför valet 1998.

Manifestens längd överensstämmer därmed till viss grad med expansionsteorin när dess sidantal mäts. Dock kan även tydliga avvikelser från hypotesens förväntade utfall märkas. Detta gäller i synnerhet när manifestens längd mäts ordmässigt. För ett

av partierna – KD – innehåller dess manifest från 2018 färre ord än det från 1998. Däremot har två partier – V och MP – som sina längsta manifest under perioden de som gavs ut 2018.

Syftet bakom innehållsanalysen var att besvara forskningsfrågan: Har svenska riksdagspartiers valmanifest förändrats över tid som reaktion på SD:s ökande valframgång, och hur visas i så fall sådana förändringar genom dessa partiers programmatiska ställningstaganden? Ett svar till denna fråga kan inte ges klart jakande eller nekande utifrån innehållsanalysens resultat. Att förändringar av hur man förhåller sig till och behandlar radikala högerpopulistiska teman har förekommit i flera partiers manifest har kunnat iakttas genom jämförelsen. Dock har dessa förändringar inte stämt överens med hypoteserna om i vilken riktning partierna skulle förskjutas. För alla partier utom L har förändringarna i behandlingen av radikala högerpopulistiska komponenter inte heller överensstämmt med en enhetlig valstrategi. Resultatet visar på så sätt varken stöd för eller bevis mot hypoteserna.

Förutom detta återstår svårigheter att avgöra huruvida de ideologiska förskjutningar som resultaten visar har förekommit utgör reaktioner på SD. Ett kausalt förhållande mellan SD:s framgång och ändringar av hur den radikala högerpopulismens komponenter behandlas i de andra partiernas manifest vilar fortfarande på spekulation och saknar tydligt bevis.

Flera möjliga orsaker kan finnas till att avhandlingen inte lyckats hitta resultat som talar tydligt för eller emot H1–4. Exempelvis kan avhandlingens teori kring ideologi vara problematisk och klassificeringen av SD som radikalt högerpopulistiskt parti inkorrekt. Om grundläggande fel såsom dessa dock åsidosätts framstår två möjligheter som särskilt relevanta. För det första kan resultatet tolkas som att innebära att förskjutning i förhållande till radikal högerpopulism helt enkelt inte har förekommit i svenska partiers manifest under perioden och att SD:s inflytande har förblivit svagt. För det andra, såsom redan har nämnts, kan reaktioner på nativism, auktoritarism eller populism individuellt vara en mer relevant metod för att mäta inflytande från radikala högerpopulistiska partier än förskjutning i förhållande till alla tre samtidigt.

Det föreslagna begreppet prospektiva attacker finner en viss mängd stöd inom de svenska valmanifestens retorik. Av de kritiska hänvisningar till SD som förekom inom valmanifesten var flera inriktade på att porträttera partiet som ett framtida hot

eller som farligt just på basis av dess planer för framtiden. Majoriteten av de direkta omnämningarna var klart prospektiva. Detta fynd kan ha relevans för framtida forskning kring SD eller andra radikala högerpopulistiska partier. Vår förståelse för dessa partier och den politiska kontext de befinner sig i kan fördjupas genom undersökning av hur de skildras i sina kritikers hänvisningar. Är det möjligt att det negativa bemötande SD fått från etablerade partier, media och väljare har varit mer fokuserat på partiets bakgrund än dess föreslagna framtidsbild? Har vårt samhälle varit för fokuserat på den radikala högerpopulismens förflutna för att få en tydlig förståelse för hur det kan påverka vår framtid?

Källor

Adams, J., Clark, M., Ezrow, L., & Glasgow, G. (2006). "Are Niche Parties Fundamentally Different from Mainstream Parties?: The Causes and Electoral Consequences of Western European Parties' Policy Shifts, 1976–98." *American Journal of Political Science*, 50(3), 513-529.

Akkerman, T. (2005). "Anti-immigration parties and the defence of liberal values: The exceptional case of the List Pim Fortuyn". *Journal of Political Ideologies*, 10(3), 337–354.

Arzheimer, K. (2012). "Working-class parties 2.0? : Competition between centre-left and extreme right parties". I Rydgren, J. (Red.). *Class politics and the radical right* (s. 75-90). Taylor & Francis Group.

Backlund, A. (2020). *Isolating the Radical Right: Coalition Formation and Policy Adaptation in Sweden* (Doktorsavhandling, Södertörn Doctoral Dissertations, ISSN 1652-7399 ; 181). Huddinge: Södertörns högskola. Hämtad 17 april 2023, från: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1502606/FULLTEXT01.pdf>

Bale, T., Hough, D. & van Kessel, S. (2012). "In or out of proportion? : Labour and social democratic parties' responses to the radical right". I Rydgren, J. (Red.). *Class politics and the radical right* (91–106). Taylor & Francis Group.

Bara, J. (2005). "A Question of Trust: Implementing Party Manifestos". *Parliamentary Affairs*, 58(3), 585–599.

Björklund, J. (22 november 2015). "Folkpartiet heter nu Liberalerna". *Expressen*. Hämtad 24 januari 2022, från <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/vmVJI4/folkpartiet-heter-nu-liberalerna>

Cowell-Meyers, K. (2017). "The Contagion Effects of the Feminist Initiative in Sweden: Agenda-setting, Niche Parties and Mainstream Parties". *Scandinavian Political Studies*, 40(4), 481–493.

Dalsbro, A. (31 mars 2021). "Så ofta säger SD "fel"". *Expo*. Hämtad 17 april 2023, från: [https://expo.se/2021/03/så-ofta-säger-sd-"fel"](https://expo.se/2021/03/så-ofta-säger-sd-)

- Delby, J. & Wrede, M. (20 februari 2013). ”Jimmie Åkesson: Även svenskar behöver assimileras”. *Dagens samhälle*. Hämtad 25 april 2023, från <https://www.dagenssamhalle.se/styrning-och-beslut/kommunpolitik/jimmie-akesson-aven-svenskar-behoover-assimileras/>
- Dolezal, M., Ennser-Jedenastik, L., Müller, W-C. & Winkler, A-K. (2012). ”The Life Cycle of Party Manifestos: The Austrian Case”. *West European Politics*, 35(4), 869–895.
- Dolezal, M., Ennser-Jedenastik, L., Müller, W. C., Praprotnik, K. & Winkler, A. K. (2018). “Beyond salience and position taking: How political parties communicate through their manifestos”. *Party Politics*, 24(3), 240–252.
- Elgenius, G. & Rydgren, J. (2018). “Frames of nostalgia and belonging: the resurgence of ethno-nationalism in Sweden”. *European Societies*, 21(4), 583–602.
DOI:10.1080/14616696.2018.1494297
- Fors, E & Bengtsson, O. (2021). ”Regeringens budget faller – Högeralternativet klubbas igenom”. *SVT*. Hämtad 19 januari 2022, från <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/regeringens-budget-faller-hogeralternativet-klubbas-igenom>
- Hellström, A. (2013). ”Varför vi älskar att hata Sverigedemokraterna”, i *Det vita fältet II. Samtida forskning om högerextremism*, specialnummer av *Arkiv. Tidskrift för samhällsanalys*, 2, 69–99.
- Hellström, A. & Hervik, P. (2014). “Feeding “the Beast” : Nourishing Nativist Appeals in Sweden and Denmark”. *Journal of International Migration and Integration*, 15(3), 449–467.
- Hermansson, J. (1990). *Spelteorins nytta : om rationalitet i vetenskap och politik*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Holmberg, S. (1981). *Svenska väljare*. Stockholm: LiberFörlag.
- Hornsteiner, M. (2016). “Party Manifestos in Representative Democracy : Strengthening the Electoral Connection?”. I G. D’Ottavio & T. Saalfeld (Red.), *Germany*

After the 2013 Elections : Breaking the Mould of Post-Unification Politics? (1 uppl., s. 111–128). London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315584652>

Jungar, A. & Jupskås, A. R. (2014). ”Populist Radical Right Parties in the Nordic Region: A New and Distinct Party Family?”. *Scandinavian Political Studies*, 37(3), 215–238.

Jylhä, K., Rydgren, J. & Strimling, P. (2018). *Sverigedemokraternas väljare. Vilka är de, var kommer de ifrån och vart är de på väg?* (Forskningsrapport 2018/2). Institutet för Framtidsstudier, Stockholm.

Laver, M. (1997). *Private desires, political action an invitation to the politics of rational choice*. London: SAGE.

Lehmann, P., Burst, T., Matthieß, T., Regel, S., Volkens, A., Weßels, B. & Zehnter, L. (2022). *The Manifesto Data Collection. Manifesto Project (MRG / CMP / MAR-POR). Version 2022a*. Berlin: Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB). <https://doi.org/10.25522/manifesto.mpps.2022a>

Lehmann, P., Franzmann, S., Burst, T., Lewandowski, J., Matthieß, T., Regel, S., ... Zehnter, L. (2023). *Manifesto Corpus. Version: 2023-1*. Berlin: WZB Berlin Social Science Center. Hämtad 2 oktober 2023, från: https://visuals.manifesto-project.wzb.eu/mpdb-shiny/cmp_dashboard_dataset/

Liberalerna. (2018). *Försvara friheten. 2018 ÅRS VÄGVAL FÖR SVERIGE OCH EUROPA. LIBERALERNAS VALMANIFEST*. Hämtat 8 juni 2023, från <https://www.liberalerna.se/wp-content/uploads/valmanifest.pdf>

Lindroos, I. (9 oktober 2015). ”Politiskt kaos i Sverige igen?”. *Svenska Yle*. Hämtad 26 april 2023, från <https://svenska.yle.fi/a/7-985210>

Mader, M. & Schoer, H. (2016). “Chancellor Merkel, the European Debt Crisis and the AfD : An Analysis of Voting Behaviour in the 2013 Federal Election”. I G. D’Ottavio & T. Saalfeld (Red.), *Germany After the 2013 Elections : Breaking the Mould of Post-Unification Politics?* (1 uppl., s. 89–109). London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315584652>

- Mamonova, N., Franquesa, J. & Brooks, S. (2020). “‘Actually existing’ right-wing populism in rural Europe: insights from eastern Germany, Spain, the United Kingdom and Ukraine”. *The Journal of Peasant Studies*, 47(7), 1497–1525.
- Meguid, B. M. (2008). *Party competition between unequals : strategies and electoral fortunes in Western Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mellin, L. (11 januari 2022). ”Superdumt av Miljöpartiet att lämna regeringen”. *Aftonbladet*. Hämtad 12 januari 2022, från <https://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/a/Eaql6A/superdumt-av-miljopartiet-att-lamna-regeringen>
- Mudde, C. (2007). *Populist radical right parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MyNewsDesk. (26 maj 2006). *Sverigedemokraterna byter partisymbol*. Hämtad 18 april 2023, från <https://www.mynewsdesk.com/se/sverigedemokraterna/pressreleases/sverigedemokraterna-byter-partisymbol-105142>
- NewsRx Science. (15 december 2019). "Growing length of manifestos casts new light on electioneering history." *NewsRx Science*, 434. Gale Academic OneFile. Hämtad 12 april 2023, från <https://link-gale-com.ezproxy.vasa.abo.fi/apps/doc/A607890301/AONE?u=aboacad&sid=bookmark-AONE&xid=73df2aa9>
- Novus. (2022). *Novus/SVT väljarbarometer i januari*. Hämtad 17 april 2023, från: <https://novus.se/wp-content/uploads/2022/01/novusvaljarbarometer2022januari.pdf>
- Oskarson, M., Demker, M. (2012). “Another kind of class voting : The working-class sympathy for Sweden Democrats”. I Rydgren, J. (Red.). *Class politics and the radical right* (173–189). Taylor & Francis Group.
- Rosén, H. (22 december 2021). ”DN/Ipsos: Stor ökning för S efter turbulent år”. *Dagens Nyheter*. Hämtad 12 januari 2022, från <https://www.dn.se/sverige/dn-ipsos-stor-okning-for-s-efter-turbulent-ar/>

Rydgren, J. (2003). *The populist challenge : political protest and ethno-nationalist mobilization in France*. New York: Berghahn Books, Incorporated. Hämtad 19 april 2023, från <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.vasa.abo.fi/lib/abo-ebooks/detail.action?docID=5484195>

Rydgren, J. (2006). *From tax populism to ethnic nationalism : radical right-wing populism in Sweden*. New York: Berghahn Books.
<https://doi.org/10.2307/j.ctv287sjxv>

Rydgren, J. (2007). "The Sociology of the Radical Right". *Annual Review of Sociology*, 33, 241–262.

Rydgren, J. & van der Meiden, S. (2018). "The radical right and the end of Swedish exceptionalism". *European Political Science*, 3, 439–455.

SCB. (u.å.a). *Europaparlamentsval, valresultat*. Hämtad 25 januari 2022, från <https://www.scb.se/me0109>

SCB. (u.å.b). *Riksdagsval - erhållna mandat efter region och parti. Valår 1973 – 2018*. Hämtad 16 januari 2022, från https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_ME_ME0104_ME0104C/Riksdagsmandat/table/tableViewLayout1/

SCB. (u.å.c). *Riksdagsval - valresultat efter region och parti mm. Antal och andelar. Valår 1973 - 2018*. Hämtad 16 januari 2022, från https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_ME_ME0104_ME0104C/ME0104T3/table/tableViewLayout1/

Snecker, L. (2015). *Rapport om Decemberöverenskommelsen, av Linda Snecker*. Vänsterpartiet. Hämtad 26 april 2023, från <https://norrkoping.vansterpartiet.se/2015/01/30/rapport-om-decemberoverenskommelsen-av-linda-snecker/>

Socialdemokraterna. (2018). *Det största trygghetsprogrammet i modern tid : Valmanifest 2018*. Hämtad 14 juni 2023, från <https://snd.gu.se/sv/vivill/party/s/v/2018>

Spierings, N., Lubbers, M. & Zaslove, A. (2017). ”‘Sexually modern nativist voters’: do they exist and do they vote for the populist radical right?”. *Gender and education*, 29(2), 216–237.

Svenska Valforskningsprogrammet. (2020). *Ideologisk vänsterhögerröstning 1956-2018 – Valforskningsprogrammets faktablad 2020:11*. Göteborg: Göteborgs universitet.

Svensk nationell datatjänst. (u.å.a). *Svenska partiprogram och valmanifest*. Hämtad 5 oktober 2021, från <https://snd.gu.se/sv/vivill>

Svensk nationell datatjänst. (u.å.b). *Sverigedemokraternas principprogram 2005 (Reviderat principprogram från 2003)*. Hämtad 18 april 2023, från <https://snd.gu.se/sv/vivill/party/sd/c/2005>

Svensk nationell datatjänst. (u.å.c). *Sverigedemokraternas principprogram 2011*. Hämtad 25 april 2023, från <https://snd.gu.se/sv/vivill/party/sd/c/2011>

Svensk nationell datatjänst. (u.å.d). *Sverigedemokraterna - ett nationaldemokratiskt mittenparti. Valinfo 1998*. Hämtad 25 april 2023, från <https://snd.gu.se/sv/vivill/party/sd/v/1998>

Svensk nationell datatjänst. (u.å.e). *99 förslag för ett bättre Sverige*. Hämtad 26 april 2023, från <https://snd.gu.se/sv/vivill/party/sd/v/2010>

Svensk nationell datatjänst. (u.å.f). *Sverigedemokraternas partiprogram 1989*. Hämtad 22 maj 2023, från <https://snd.gu.se/sv/vivill/party/sd/p/1989>

Sverigedemokraterna. u.å. *Vilka vi är*. Hämtad 24 januari 2022, från <https://sd.se/vilka-vi-ar/>

Sverigedemokraterna. [sdriks]. (17 maj 2017). *Välkommen till Sveriges enda oppositionsparti! #svpol*. [Tweet]. Hämtad 17 april 2023, från: <https://twitter.com/sdriks/status/864762756012101632>

Sverigedemokraterna. (2019). *Principprogram : Sverigedemokraternas principprogram 2019*. Hämtad 24 januari 2022, från <https://ratatosk.sd.se/sd/wp-content/uploads/2020/11/16092141/Sverigedemokraternas-principprogram-2019.pdf>

Sveriges Radio. (15 september 2022). *Så blev Sverigedemokraterna Sveriges näst största parti* [radioprogram]. Hämtad 4 april 2023, från

<https://sverigesradio.se/avsnitt/sa-blev-sd-sveriges-nast-storsta-parti>

Vachudova, M. A. (2020). "Ethnopolitism and democratic backsliding in Central Europe". *East European Politics*, 36(3), 318–340.

van Spanje, J. (2018). *Controlling the Electoral Marketplace : How Established Parties Ward Off Competition*. Cham: Springer International Publishing.

van Spanje, J., de Graaf, N. D. (2018). "How established parties reduce other parties' electoral support: the strategy of parroting the pariah". *West European Politics*. 41(1), 1–27.

Vänsterpartiet. (2010). *Valplattform 2010*. Hämtad 19 juni 2023, från

<https://snd.gu.se/sv/vivill/party/v/v/2010>

Vänsterpartiet. (2018). *Vänsterpartiets valplattform : Valplattform 2018*. Hämtad 16 juni 2023, från [https://www.vansterpartiet.se/wp-](https://www.vansterpartiet.se/wp-content/uploads/2022/08/valplattform_2018-a4.pdf)

[content/uploads/2022/08/valplattform_2018-a4.pdf](https://www.vansterpartiet.se/wp-content/uploads/2022/08/valplattform_2018-a4.pdf)

Widfeldt, A. (2015). "Tensions beneath the surface – The Swedish mainstream parties and the immigration issue". *Acta Politica*. 50(4), 399–416.

Zaslove, A. (2004). "Closing the door? The ideology and impact of radical right populism on immigration policy in Austria and Italy". *Journal of Political Ideologies*, 9(1), 99–118.

Åkesson, J. (10 maj 2015). "SD snart näst störst – snabbare än jag trodde". *Expressen*. Hämtad 17 april 2023, från: <https://www.expressen.se/debatt/sd-snart-nast-storst--snabbare-an-jag-trodde/>

Öjemar, F. (4 december 2019). "'Ett parti som andra' – Kristersson öppnar För Ett Bredare Samarbete Med SD". *Dagens industri*. Hämtad 17 januari 2022, från

<https://www.di.se/nyheter/kristersson-efter-historiska-motet-sd-ar-ett-parti-som-andra/>

Bilaga 1: Sökord från innehållsanalysens frekvensmätning

Nedan ges samtliga ord från de två listorna nyckelbegrepp vars förekomst i manifesten undersöks och antecknas i avhandlingen. För listorna från sökningar efter ideologiska reaktioner ges efter orden även antalet användningar från sökningens resultat. Ord som bedömts relevanta för sökningen men som kan anknytas till fler än en lista är markerade.

1. Hänvisningar

Lista 1: Sökord för att fånga indirekta hänvisningar till SD

Antisemit (Associationer med både nativism och indirekta hänvisningar)

Auktoritär

Brun

Chauvinism/chauvinist

Extremism/extremist

Fascism/fascist

Främlingsfientlig

Högerextrem/extremhöger

Högerpopulism/högerpopulist (Associationer med både populism och indirekta hänvisningar)

Högerradikal/radikalhöger

Islamofob

Nationalism/nationalist

Nativism/nativist

Nazism/nazist

Populism/populist

Radikal

Rasism/rasist

Lista 2: Direkta hänvisningar till andra partier, inklusive SD

Centerparti

Moderat

Socialdemokrat

Miljöparti

Kristdemokrat

Folkparti/Liberalerna

Vänsterparti

Sverigedemokrat

2. Ideologiska reaktioner

Lista 3: Nativism

Andraspråk 2

Antisemit (Associationer med både nativism och indirekta hänvisningar/ Användes även som sökord för indirekt hänvisning till SD) 4

Arbetskraftsinvandring/arbetskraftsinvandra **29**

Asyl **119**

Asylrätt **20**

Asylprocess **9**

Asylsökande/asylsökningar **30**

Barnäktenskap/barngifte (Associationer med både nativism och auktoritarism) **2**

Chauvinism/chauvinist (Användes även som sökord för indirekt hänvisning till SD) **0**

Diskriminering/diskriminera **112**

Diskriminerande behandling **1**

Diskriminerande strukturer **3**

Etnicitet/etnisk **22**

Extremism/extremist (Användes även som sökord för indirekt hänvisning till SD) **19**

Flykt **135**

Flyktingpolitik **40**

Flyktingströmmar **6**

Främlingsfientlig (Användes även som sökord för indirekt hänvisning till SD) **12**

Heder (Associationer med både nativism och auktoritarism) **49**

Hedersbrott **3**

Hedersförtryck **8**

Hedersrelaterad/hedersrelaterat (Associationer med både nativism och auktoritarism) **12**

Hederskultur (Associationer med både nativism och auktoritarism) **2**

Hedersvåld **4**

Hudfärg **4**

Integration/integrera (Associationer med både nativism och auktoritarism) **108**

Invandra/invandring **124**

Invandrarkvinnor/invandrarflickor **3**

Islam/muslim **12**

Islamism/Islamist **5**

Islamofob (Användes även som sökord för indirekt hänvisning till SD) **3**

Jämlik **118**

Jämställd **234**

Medborgarskap **37**

Medmänsklig **26**

Migrant **4**

Migration/migrera/migrering **36**

Mångfald **100**

Mångkultur **4**

Nationalism/nationalist (Användes även som sökord för indirekt hänvisning till SD)
7

Nativism/nativist (Användes även som sökord för indirekt hänvisning till SD) **0**

Nyanländ **68**

Svenskar **23**

Nya svenskar **8**

Rasism/rasist (Användes även som sökord för indirekt hänvisning till SD) **47**

Religion/religiös **30**

Segregation/segregera/segregering (Associationer med både nativism och auktoritarism) **38**

Språket **24**

Svenskundervisning **7**

Tolerans **31**

Utländsk/utlänning/utlandsfödd/utrikesfödd **54**

Utvisa/utvisning **22**

Återförena/återförening **11**

Återvändra/återvandring/återflytt **0**

Återvänd **11**

Lista 4: Auktoritarism

Auktoritär (Användes även som sökord för indirekt hänvisning till SD) **9**

Brott **558**

Brottslighet **105**

Organiserad brottslighet/organiserade brottslighet **30**

Brottsling **11**

Brottsoffer/brottsoffret/brottsoffren **44**

Brottsbekämpa/brottsbekämpning **12**

Vardagsbrott **9**

Sexualbrott **35**

Trendbrott **3**

Artskyddsbrott **1**

Centralism **2**

Detaljreglera/detaljreglering/detaljstyr **18**

Droger/narkotika/knark **53**

Drogbekämpning **0**

Drogmissbruk **5**

Lag och ordning **2**

Moralpolis (Associationer med både nativism och auktoritarism) **3**

Ordning och reda **30**

Parallelsamhälle (Associationer med både nativism och auktoritarism) **4**

Polis **271**

Straff **132**

Terror **46**

Trygghet **359**

Tvångsäktenskap/tvångsgifte/äktenskapstvång (Associationer med både nativism och auktoritarism) **4**

Utsatta/utsatthet **148**

Våld **189**

Våldsbrott **19**

Våldtäkt **19**

Övervaka/övervakning **22**

Lista 5: Populism

Byråkrati **28**

Demokrati (Associationer med både populism och auktoritarism) **353**

Elit **9**

EU **472**

Folket **24**

Globalisera/globalisering (Associationer med både nativism och populism) **42**

Populism/populist (Användes även som sökord för indirekt hänvisning till SD) **9**

Lista 6: Kategori: Antivänster

Borgerlig **34**

Höger **31**

Högerextrem/extremhöger **3**

Högerpolitik **1**

Högerpopulism/högerpopulist **0**

Högerradikal/radikalhöger (Användes även som sökord för indirekt hänvisning till SD) **0**

Högerregering **4**

Kommunism/kommunist **5**

Politisk korrekthet/politiskt korrekt/politiskt inkorrekt/PK **0**

Socialist/socialism **18**

Vänster **265**

Vänsterextrem/extremvänster **1**

Vänsterkartell **3**

Vänsteropposition **5**

Vänsterpolitik **10**

Vänsterpopulism (Associationer med både populism och indirekta hänvisningar) **0**

Vänsterradikal/radikalvänster **0**

Vänsterregering **4**

Bilaga 2: Valmanifestens längd och förändring över tid

Sidlängd

	V	MP	S	C	M	KD	FP/L
1998	8	2	5	9	5	5	3
2002	9 +	5 +	4 –	7 –	13 +	11 +	12 +
2006	23 +	6 +	14 +	13 –	**30 +	6 –	32 +
2010	16 –	16 +	8 –	14 +	**48 +	8 +	36 +
2014	10 –	32 +	27 +	11 –	**65 +	22 +	17 –
2018	26 +	32 =	19 -	20 + (+16*)	44 –	8 –	28 +
Ändring	3 +, 2 –	4 +, 1 =	2 +, 3 –	3 +, 2 –	4 +, 1 –	3 +, 2 –	4 +, 1 –

Ordlängd

	V	MP	S	C	M	KD	FP/L
1998	4 585	643	2 881	2 863	4 382	2 307	924
2002	5 696 +	1 486 +	2 879 –	2 607 –	5 750 +	4 702 +	5 618 +
2006	3 512 –	1 846 +	4 161 +	4 398 +	**10 944 +	2 079 –	7 671 +
2010	2 543 –	2 430 +	2 554 –	7 112 +	**16 889 +	3 374 +	9 890 +
2014	5 126 +	6 456 +	6 527 +	5 549 –	**25 513 +	6 192 +	5 091 –
2018	8 824 +	7 278 +	4 621 –	5 454 – (+6304*)	12 377 –	1 762 –	7 213 +
	3 +, 2 –	5 +	2 +, 3 –	2 +, 3 –	4 +, 1 –	3 +, 2 –	4 +, 1 –

**I SND:s samling har Centerpartiets valmanifest och valplattform från 2018 kombinerats till en enhetlig fil. Valplattformen anses dock inte tillhöra valmanifestet för denna avhandling. Därför avräknas i dessa tabeller alla sidor i filen från SND:s samling som inte hör till valmanifestet.*

***För M används Alliansens manifest för tidpunkterna 2006–2014. För förklaring se kapitel 3.1.1.*